

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΔΥΝΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ «ΩΜΕΓΑ»

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ**

ΣΕ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΜΕ ΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΤΟΥ ΤΕΙ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΙ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΕΘΙΣΜΟΥ
(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ INTERNET ADDICTION TEST)
ΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ
ΕΘΙΣΜΕΝΟΥ ΧΡΗΣΤΗ**

ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΑΜ: 6305Μ012

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Αναπλ. Καθ. Ι. Κατερέλος, Επιβλέπων
2. Αναπλ. Καθ. Κ. Κοσκινάς, Μέλος
3. Αναπλ. Καθ. Σ. Σαμαρτζή, Μέλος

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην σημερινή εποχή υπάρχει έντονη ανησυχία γύρω από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου. Αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με το φαινόμενο και έχουν διατυπώσει μια ποικιλία όρων για να το περιγράψουν. Κάποιοι από αυτούς αναφέρονται με τον όρο *εθισμός στο διαδίκτυο*. Η παρούσα έρευνα μελετά την ύπαρξη του διαδικτυακού εθισμού στους φοιτητές με τη χρήση του ερωτηματολογίου της Young (1998) Internet Addiction Test και επιχειρεί να σκιαγραφήσει το προφίλ του εθισμένου χρήστη. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 61 φοιτητές του τμήματος Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Αρχικά διερευνήθηκαν οι διαφορές που παρουσιάζουν οι φοιτητές στη χρήση του διαδικτύου ανάλογα με το φύλο. Στη συνέχεια έγινε διάκριση των φοιτητών σε φοιτητές χαμηλού, μεσαίου και υψηλού κινδύνου ως προς βαθμό επικινδυνότητας στη χρήση του διαδικτύου. Η διάκριση έγινε αρχικά με βάση τη βαθμολόγηση της Young, στη συνέχεια με τη μέθοδο της ανάλυσης κατά συστάδες και κατόπιν με βάση τις ώρες χρήσης του internet. Και στις τρεις περιπτώσεις μελετήθηκαν οι διαφορές στη συμπεριφορά των χρηστών χαμηλού, μέτριου και υψηλού κινδύνου απέναντι στο διαδίκτυο. Οι αναλύσεις που έγιναν δεν έδωσαν σημαντικά αποτελέσματα που να υποστηρίζουν την ύπαρξη του διαδικτυακού εθισμού. Έδειξαν απλώς μια γενική τάση των φοιτητών υψηλού κινδύνου στη γενική πλοήγηση και στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που τους αποσπούν από τη μελέτη τους στο πανεπιστήμιο.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: εθισμός στο διαδίκτυο, Internet Addiction Test

ABSTRACT

Nowadays there is strong concern about excessive internet use. Many researchers have dealt with the above phenomenon and have used a variety of terms in order to describe it.

Some of them refer to the term *internet addiction*. The present survey studies the existence of internet addiction among university students using Young's Internet Addiction Test and attempts to draw the profile of the addicted user. The sample of the study consisted of 61 university students of the Psychology Department of Panteion University. Initially, the gender differences in internet use were studied. Then, the participants were distributed into

three categories: low, intermediate and high risk in the internet use. The classification was firstly made according to Young's scale, then with the assistance of quick cluster analysis and finally according to the hours of internet use. In all three cases the behavioral differences in the internet use between low, intermediate and high risk students were assessed. The analysis didn't give any significant results that support the existence of internet addiction. It disclosed a general tendency of high risk students in web surfing and free time internet activities that distract them from their studies.

KEYWORDS: internet addiction, Young's Internet Addiction Test

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	12
2.1 Εθισμός στο διαδίκτυο: ορολογίες-ορισμοί	12
2.2 Θεωρίες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο.....	13
2.2.1 Η θεωρία του Goldberg	14
2.2.2 Οι οχτώ παράγοντες του Shuler.....	15
2.2.3 Το μοντέλο των τριών σταδίων του Grohol	17
2.2.4 Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο του Davis	19
2.2.5 Η εξαρτημένη συμπεριφορά από το διαδίκτυο των Hall και Parsons	24
2.3 Θεωρίες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο στους φοιτητές	26
2.3.1 Η θεωρία του Kandell για τον διαδικτυακό εθισμό στους φοιτητές.....	26
2.4 Έρευνες γύρω από το εθισμό στο διαδίκτυο	28
2.4.1 Η έρευνα της Young	28
2.4.2 Η έρευνα του Brenner.....	33
2.4.3 Η έρευνα των Armstrong, Phillips και Saling	34
2.5 Έρευνες γύρω από το εθισμό στο διαδίκτυο στους φοιτητές	36
2.5.1 Η έρευνα του Scherer	36
2.5.2. Η έρευνα του Anderson	37
2.5.3 Η έρευνα των Morahan-Martin και Schumacher.....	41
2.6 Συμπεράσματα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία	43
2.7 Αμφισβήτηση της ύπαρξης της διαταραχής του διαδικτυακού εθισμού	43
3. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	50
4. ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ.....	51
4.1 Δείγμα	51
4.2 Μέσα συλλογής δεδομένων	52
4.2.1. Ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων	52
4.2.2. Ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου	52
4.2.3. Internet Addiction Test	54
4.3 Διαδικασία συλλογής δεδομένων	59
5. ΕΥΡΗΜΑΤΑ	61
5.1 Ερωτηματολόγιο δημιουργικής και ασφαλούς χρήσης του internet	61
5.2 Internet Addiction Test	77
6. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	103
6.1 Δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου - Διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα	103

6.2 Διαδικτυακός εθισμός – Προφίλ εθισμένου χρήστη.....	106
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	113
7.1 Συμπεράσματα.....	113
7.2. Προτάσεις.....	115
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	116

ΣΧΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ-ΠΙΝΑΚΕΣ

	Σελ.
Σχήμα 2.1 Το μοντέλο του Grohol για την παθολογική χρήση του διαδικτύου	5
Σχήμα 2.2 Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο της ‘παθολογικής χρήσης του διαδικτύου’	20
Γράφημα 5.1 Ποσοστιαία κατανομή του δείγματος ως προς την πρόσβαση στο internet ..	61
Γράφημα 5.2 Ποσοστιαία κατανομή του δείγματος ως προς τις απαντήσεις στο ΙΑΤ	77
Πίνακας 4.1 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του συνολικού δείγματος ως προς την ηλικία	51
Πίνακας 4.2 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς φύλο	51
Πίνακας 4.3 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς την κατάσταση εργασίας	51
Πίνακας 4.4 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς διαμονή	52
Πίνακας 5.1 Κατανομή της πρόσβασης στο internet ως προς το φύλο	62
Πίνακας 5.2 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς τις στάσεις απέναντι στη χρήση του internet	63
Πίνακας 5.3 Στάσεις απέναντι στη χρήση του internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)	64
Πίνακας 5.4 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς τις ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet	65
Πίνακας 5.5 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)	65
Πίνακας 5.6 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την απασχόλησή τους στο internet	66
Πίνακας 5.7 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)	67
Πίνακας 5.8 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την προτίμηση στα διαδικτυακά παιχνίδια	68
Πίνακας 5.9 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)	68
Πίνακας 5.10 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την ικανοποίηση από την απασχόλησή τους στο internet	69
Πίνακας 5.11 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)	69

Πίνακας 5.12 Κατανομή του δείγματος ως προς τη γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου	70
Πίνακας 5.13 Κατανομή του δείγματος ως προς τη συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο	70
Πίνακας 5.14 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου ανάλογα με το φύλο	71
Πίνακας 5.15 Συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με το φύλο.....	72
Πίνακας 5.16 Κατανομή του δείγματος ως προς τις ριψοκίνδυνες συμπεριφορές	72
Πίνακας 5.17 Ριψοκίνδυνες συμπεριφορές ανάλογα με το φύλο	73
Πίνακας 5.18 Κατανομή του δείγματος ως προς τη προστασία των ‘ευαίσθητων’ δεδομένων.....	74
Πίνακας 5.19 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε ‘ευαίσθητα’ δεδομένα ανάλογα με το φύλο	75
Πίνακας 5.20 Κατανομή του δείγματος ως προς την επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση	76
Πίνακας 5.21 Κατανομή του δείγματος ως προς την επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με το φύλο	76
Πίνακας 5.22 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT	78
Πίνακας 5.23 Οι τρεις ομάδες διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με το φύλο	78
Πίνακας 5.24 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	79
Πίνακας 5.25 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT1 (ANOVA one-way)	80
Πίνακας 5.26 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	82
Πίνακας 5.27 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	83
Πίνακας 5.28 Στάσεις απέναντι στη χρήση του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	84
Πίνακας 5.29 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου και συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	85

Πίνακας 5.30 Ριψοκίνδυνες συμπεριφορές ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT ...	86
Πίνακας 5.31 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT	87
Πίνακας 5.32 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	88
Πίνακας 5.33 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT	89
Πίνακας 5.34 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	90
Πίνακας 5.35 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	91
Πίνακας 5.36 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	92
Πίνακας 5.37 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου και συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	93
Πίνακας 5.38 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT	94
Πίνακας 5.38 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	95
Πίνακας 5.40 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT	96
Πίνακας 5.41 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	96
Πίνακας 5.42 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	97
Πίνακας 5.43 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	98
Πίνακας 5.44 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT	99
Πίνακας 5.45 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IATI (ANOVA one-way)	100
Πίνακας 5.46 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)	101

Πίνακας 5.47 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη
διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way) 102

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σημερινή εποχή βιώνουμε τη κοινωνία της πληροφορίας. Μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές στο χώρο της πληροφόρησης και της επικοινωνίας συντελέστηκε με την έλευση του διαδικτύου. Η χρήση του διαδικτύου επιτρέπει τη γρήγορη και άμεση απόκτηση μεγάλου πλήθους πληροφοριών και γνώσης. Παράλληλα, αποτελεί ένα ισχυρό μέσο ψυχαγωγίας και επικοινωνίας. Εντούτοις, παρά τις θετικές συνέπειες, το διαδίκτυο έχει συνδεθεί με μια ποικιλία από προβλήματα. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα αποτελεί η υπερβολική χρήση του. Αρκετές έρευνες έχουν υποστηρίξει πως οι άνθρωποι μπορεί να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο εθιστικά και ότι αυτό μπορεί να οδηγήσει σε επιζήμια αποτελέσματα στη κοινωνική τους ζωή, τις συνήθειές και ικανότητές τους (Chen, Tarn, & Han, 2004· Stanton, 2002· Young, 2004).

Μια από τις πιο ευπαθείς ομάδες στην ανάπτυξη εθιστικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο αποτελούν οι φοιτητές. Τα ψυχολογικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των νεαρών ενηλίκων σε συνδυασμό με την εύκολη πρόσβαση στο διαδίκτυο και με το γεγονός ότι το διαδίκτυο αποτελεί ένα εργαλείο για την διεκπεραίωση των ακαδημαϊκών τους εργασιών, κάνει την ομάδα των φοιτητών ευάλωτη στην υπερβολική χρήση του internet (Kandell, 1998).

Και ενώ υπάρχουν αρκετοί ερευνητές που μελετούν το φαινόμενο της υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου και των προβλημάτων που προκαλεί κάνοντας λόγο για προβληματική/παθολογική χρήση του internet ή ακόμη και για εθισμό, υπάρχουν και ερευνητές που βλέπουν με αρκετή επιφύλαξη τα παραπάνω. Σύμφωνα με τον Grohol (1999) εμφανίζεται μια γενική τάση σε πολλούς ερευνητές και ειδικούς στον χώρο της υγείας να δημιουργούν καινούριες διαγνωστικές κατηγορίες για οποιαδήποτε συμπεριφορά κρίνουν ως πιθανώς επιζήμια.

Σκοπός λοιπόν της έρευνας είναι να μελετηθεί η πιθανότητα ύπαρξης του διαδικτυακού εθισμού στους φοιτητές και το κατά πόσον ο διαδικτυακός εθισμός καθορίζεται από τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά και την ρισκοκίνδυνη συμπεριφορά των φοιτητών απέναντι στο internet.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούν οι βασικότερες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για τον εθισμό στο διαδίκτυο όπως και οι σημαντικότερες έρευνες που έχουν διεξαχθεί για την μελέτη του διαδικτυακού εθισμού στους φοιτητές. Παράλληλα, θα παρατεθούν κάποιες απόψεις που αμφισβητούν τις παραπάνω έρευνες και βλέπουν με αρκετή επιφύλαξη το φαινόμενο του εθισμού στο διαδίκτυο.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εθισμός στο διαδίκτυο: ορολογίες-ορισμοί

Οι ερευνητές που μελετούν τα προβλήματα που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου έχουν υιοθετήσει διάφορες ορολογίες για να τα περιγράψουν. Πιο συγκεκριμένα, μιλούν για 'εθισμό στο διαδίκτυο' ('internet addiction') και 'διαταραχή του εθισμού στο διαδίκτυο' ('internet addiction disorder') (Shapira, et al., 2000· Young, 1998), για 'εξάρτηση από το διαδίκτυο' ('internet dependence') (Hall & Parsons, 2001), 'προβληματική χρήση του διαδικτύου' ('problematic internet use') (Davis, Flett & Besser, 2002· Shotton, 1991) όπως και 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' ('pathological internet use') (Davis, 2001· Grohol, 1999· Shuler, 1999· Goldberg, 1997).

Παρά την έλλειψη συμφωνίας ανάμεσα σε αρκετές έρευνες και λειτουργικούς ορισμούς που περιγράφουν την υπερβολική χρήση του διαδικτύου, οι περισσότεροι ερευνητές μελετούν το φαινόμενο με βάση τα υπάρχοντα κριτήρια της 'διαταραχής ελέγχου παρόρμησης' όπως αυτά δίνονται από την Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρία (2000) (Anderson, 2001· Beard & Wolf, 2001· Shapira, et al., 1999· Young, 1998). Βασιζόμενοι λοιπόν, στα κριτήρια του DSM-IV-TR για τη 'διαταραχή ελέγχου παρόρμησης' προκύπτουν εννέα κριτήρια που υποστηρίζονται από την υπάρχουσα βιβλιογραφία για το φαινόμενο της υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου (Anderson, 2001· Armstrong et al., 2000· Morahan-Martin & Schumacher, 2000· Griffiths, 1998· Young, 1998· Scherer, 1997). Αυτά είναι τα ακόλουθα: (α) ενασχόληση με το διαδίκτυο ή με δραστηριότητες που σχετίζονται με το διαδίκτυο, (β) ανάγκη αύξησης του χρόνου που κάποιος καταναλώνει στο διαδίκτυο προκειμένου να λάβει ικανοποίηση, (γ) επαναλαμβανόμενες προσπάθειες για μείωση ή διακοπή της χρήσης του διαδικτύου ή προσπάθειες αποφυγής συγκεκριμένου περιεχομένου στο διαδίκτυο, (δ) συμπτώματα στέρησης που φαίνονται από τα αισθήματα ενόχλησης που νιώθει κάποιος όταν προσπαθεί ή εξαναγκάζεται να μειώσει ή διακόψει την χρήση του διαδικτύου, (ε) χρήση του διαδικτύου με σκοπό τη διέξοδο από τα προβλήματα στη ζωή του ατόμου ή τα αισθήματα δυσφορίας, (στ) ψέματα στους άλλους προκειμένου να μην αποκαλυφθεί το μέγεθος της ενασχόλησης με το διαδίκτυο, (ζ) διενέργεια παράνομων πράξεων στο διαδίκτυο (παράνομη αντιγραφή αρχείων, παράνομο κατέβασμα υλικού), (η) κίνδυνος απώλειας ή απώλεια σημαντικής σχέσης, δουλειάς, επαγγελματικής

ευκαιρίας εξαιτίας της ενασχόλησης με το διαδίκτυο, (θ) αισθήματα ενοχής για το ποσό του χρόνου που καταναλώνεται διαδικτυακά ή για τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολείται ο χρήστης.

2.2 Θεωρίες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο

Οι ρίζες του φαινομένου που σχετίζεται με την υπερβολική χρήση του διαδικτύου μπορούν να αναζητηθούν σε αναφορές που γίνονται γύρω από τον εθισμό στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές τη δεκαετία του '70 - '80 (Shotton, 1991). Ο Shotton (1991) διεξήγαγε μια έρευνα προκειμένου να καθορίσει το προφίλ του τυπικού εξαρτημένου χρήστη από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η έρευνα έδειξε πως οι εξαρτημένοι χρήστες των υπολογιστικών προγραμμάτων ξόδευαν περισσότερες ώρες στη χρήση του υπολογιστή και είχαν δυσκολία στο να μειώσουν το χρόνο που χρησιμοποιούσαν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Αργότερα ο Griffiths (1995), έδωσε έναν λειτουργικό ορισμό για τον 'τεχνολογικό εθισμό'. Ο Griffiths (1995) υπέθεσε ότι ο τεχνολογικός εθισμός σχετίζονταν με συμπεριφορές και όχι με χημικούς παράγοντες, οι οποίοι περιελάμβαναν την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπου και υπολογιστή. Ο Griffiths (1998), τροποποίησε και πάλι τον ορισμό του, αναφερόμενος πλέον στον εθισμό που σχετίζεται με το διαδίκτυο, και συμπεριέλαβε την υπερβολική δραστηριότητα του χρήστη, τις αλλαγές στη διάθεση που συμβαίνουν στον χρήστη εξαιτίας των online δραστηριοτήτων, τον αυξανόμενο εθισμό και την ανάγκη για όλο και περισσότερη online δραστηριότητα, την παρουσία συμπτωμάτων στέρησης και την τάση για υποτροπή όταν δεν συνεχίζονταν η online δραστηριότητα.

Πέρα από αυτές τις πρώτες αναφορές που περιγράφουν το φαινόμενο της υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου, ο πρώτος που εισήγαγε τον όρο 'εθισμός στο διαδίκτυο' ('internet addiction') ήταν ο Ivan Goldberg (1996). Έκτοτε, έχουν αναπτυχθεί αρκετές θεωρίες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο τις οποίες θα μελετήσουμε αναλυτικά στη συνέχεια.

2.2.1 Η θεωρία του Goldberg

Ο όρος 'διαταραχή του διαδικτυακού εθισμού' ('internet addiction disorder') προτάθηκε αρχικά από τον Dr Ivan Goldberg το 1996 σαν αστείο. Ο Goldberg μέσα από μια λίστα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με την ονομασία 'ψυχολογία του διαδικτύου' ('psychology of the internet') δημοσίευσε ένα μήνυμα το οποίο ανέφερε την ανάγκη για μια ομάδα υποστήριξης ατόμων με 'εθισμό στο διαδίκτυο'. Ωστόσο, όταν συνειδητοποίησε πως αρκετοί εξέλαβαν το αστείο του σαν την περιγραφή μιας σειράς προβλημάτων που αντιμετώπιζαν στη ζωή τους, αντιλήφθηκε πως υπήρχε πραγματικά ανάγκη για να βοηθήσει αυτά τα άτομα. Αργότερα, ο Goldberg θεώρησε τον όρο 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' ('pathological internet use') πιο κατάλληλο από τον όρο 'διαδικτυακός εθισμός' ('internet addiction disorder') προκειμένου να περιγράψει τα άτομα που ξόδευαν πάρα πολύ χρόνο στο διαδίκτυο σε τέτοιο σημείο που επηρέαζε σημαντικά τη ζωή τους. Το κριτήριο γι' αυτή τη καινούρια διαταραχή ήταν ο υπερβολικός χρόνος χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου που οδηγεί τα άτομα να βιώνουν ψυχολογική ένταση και προβλήματα στην εργασιακή, κοινωνική, οικογενειακή, οικονομική, νοητική ή ψυχολογική τους λειτουργία.

Ο Goldberg (1997) διευκρίνισε περισσότερο τον ορισμό του για την 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' δηλώνοντας τα εξής: η 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' αποτελεί ένα 'δυσπροσαρμοστικό πρότυπο στη χρήση του διαδικτύου, που οδηγεί σε σημαντική εξασθένιση ή εξάντληση όπως καταδεικνύουν τρία ή περισσότερα από τα παρακάτω, τα οποία συμβαίνουν οποιαδήποτε στιγμή μέσα σε διάστημα ενός έτους:

I) ανοχή:

- (A) ανάγκη για αξιοσημείωτα αυξανόμενα ποσά χρόνου χρήσης του διαδικτύου προκειμένου να επιτευχθεί ικανοποίηση,
- (B) σημαντικά μειωμένο αποτέλεσμα με τη συνεχόμενη χρήση του ίδιου χρόνου στο διαδίκτυο

II) απόσυρση:

- (A) το χαρακτηριστικό στερητικό σύνδρομο:
 - (1) διακοπή (ή μείωση) της χρήσης του διαδικτύου ή οποία υπήρξε έντονη και παρατεταμένη,

(2) δύο (ή περισσότερα) από τα παρακάτω, τα οποία έχουν αναπτυχθεί από μερικές μέρες μέχρι και ένα μήνα μετά το κριτήριο I:

(α) ψυχοκινητική διέγερση

(β) άγχος

(γ) έμμονες ιδέες για το τι συμβαίνει στο διαδίκτυο

(δ) φαντασιώσεις ή όνειρα για το διαδίκτυο

(ε) ηθελημένες ή μη ηθελημένες κινήσεις χεριών που πληκτρολογούν

(3) τα συμπτώματα του κριτηρίου 2 προκαλούν εξάντληση ή εξασθένιση στη κοινωνική, εργασιακή ή άλλου σημαντικού τομέα λειτουργία.

(B) χρήση του διαδικτύου ή κάποιας online υπηρεσίας προκειμένου να απαλύνει ή να αποτρέψει το στερητικό σύνδρομο,

(II) όλο και πιο συχνή πρόσβαση στο διαδίκτυο για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους απ' ότι ο χρήστης είχε σκοπό,

(IV) επίμονη επιθυμία ή μη επιτυχημένες προσπάθειες για διακοπή ή έλεγχο της χρήσης του διαδικτύου,

(V) υπερβολικός χρόνος σε δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου,

(VI) διακοπή ή μείωση σημαντικών κοινωνικών, εργασιακών ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων εξαιτίας της χρήσης του διαδικτύου,

(VII) συνέχιση της χρήσης του διαδικτύου παρά τη γνώση από μέρος του χρήστη της ύπαρξης έντονων ή μόνιμων σωματικών, κοινωνικών, επαγγελματικών ή ψυχολογικών προβλημάτων τα οποία πιθανότατα έχουν δημιουργηθεί από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου (απώλεια/ στέρηση ύπνου, δυσκολίες στο γάμο, καθυστερήσεις στα πρωινά ραντεβού, παραμέληση επαγγελματικών καθηκόντων, ή αισθήματα εγκατάλειψης από τους σημαντικούς άλλους)'.
(VIII) χρήση του διαδικτύου για να αποτρέψει ή να απαλύνει το στερητικό σύνδρομο.

2.2.2 Οι οχτώ παράγοντες του Shuler

Ο Shuler (1999) υπέθεσε ότι η διαφορά ανάμεσα στην υγιή και τη παθολογική χρήση του διαδικτύου θα μπορούσε να δοθεί με βάση 8 παράγοντες. 'Το πάθος κάποιου για το

διαδίκτυο μπορεί να είναι υγιές, παθολογικά εθιστικό, ή κάτι ανάμεσα' (Shuler, 1999). Σύμφωνα με τον Shuler (1999), οι οχτώ παράγοντες που καθορίζουν τη φύση της σχέσης που έχει κάποιο άτομο με το διαδίκτυο είναι οι ακόλουθοι:

(α) Το μέγεθος και ο τύπος των αναγκών που σχετίζονται με την online δραστηριότητα: οι χρήστες του διαδικτύου μπορεί να επιχειρήσουν να ικανοποιήσουν φυσικές, ενδοπροσωπικές, διαπροσωπικές ή πνευματικές τους ανάγκες. Όσο πιο πολλές ανάγκες τελικά ικανοποιούν μέσα από το διαδίκτυο, τόσο πιο σημαντικό γίνεται το διαδίκτυο για τους ίδιους.

(β) Ο βαθμός στέρησης των αναγκών που δεν ικανοποιούνται: όσο περισσότερο ο χρήστης αρνείται ή καταπιέζει τις ανάγκες του, τόσο περισσότερο θα αναζητεί τρόπους για να ικανοποιήσει αυτές τις ανάγκες. Το διαδίκτυο αποτελεί συνήθως έναν εύκολα προσβάσιμο τόπο που αυτές οι ανάγκες μπορούν να ικανοποιηθούν πιο άμεσα και γρήγορα σε σχέση με τον πραγματικό κόσμο.

(γ) Το είδος της online δραστηριότητας: όσο πιο περίπλοκο είναι ένα διαδικτυακό περιβάλλον, τόσο περισσότερες ανάγκες ο χρήστης μπορεί να επιχειρήσει να ικανοποιήσει μέσα από αυτό. Για παράδειγμα, διαδικτυακά περιβάλλοντα που συνδυάζουν παιχνίδια, συνομιλία, ανταλλαγή e-mail, οπτική επικοινωνία και επικοινωνία μέσω γραπτού κειμένου μπορεί να είναι ελκυστικότερα σε πολλά επίπεδα.

(δ) Το αποτέλεσμα της χρήσης του διαδικτύου στην ικανότητα των χρηστών να λειτουργούν στη πραγματική ζωή: η λειτουργικότητα αναφέρεται στους τομείς της φυσικής υγείας, της απόδοσης στην εργασία, και τις σημαντικές σχέσεις. Ο αριθμός και ο βαθμός στον οποίο πλήττονται οι παραπάνω περιοχές από τη χρήση του διαδικτύου δείχνουν και την σοβαρότητα της παθολογίας.

(ε) Υποκειμενικά αισθήματα κόπωσης: αισθήματα κατάθλιψης, απογοήτευσης, θυμού, ενοχής και αποξένωσης που σχετίζεται με τις διαδικτυακές δραστηριότητες του χρήστη μπορεί να αποτελούν προειδοποιητικά σημάδια παθολογικής χρήσης του διαδικτύου.

(στ) Συνειδητή επίγνωση των αναγκών: η εθιστική συμπεριφορά στο διαδίκτυο σχετίζεται με τις απόκρυφες ανάγκες που υπάρχουν στο ασυνείδητο του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα,

οι καταπιεσμένες ανάγκες του ατόμου, εκφράζεται μέσα από το διαδίκτυο και το άτομο βιώνει ένα αίσθημα κάθαρσης. Για να μπορέσει να αντιμετωπίσει την εθιστική του συμπεριφορά, ο χρήστης θα πρέπει να αποκτήσει την επίγνωση των απόκρυφων αναγκών του και να επιλύσει τις συγκρούσεις ή τις στερήσεις που σχετίζονται με τις διαδικτυακές δραστηριότητες.

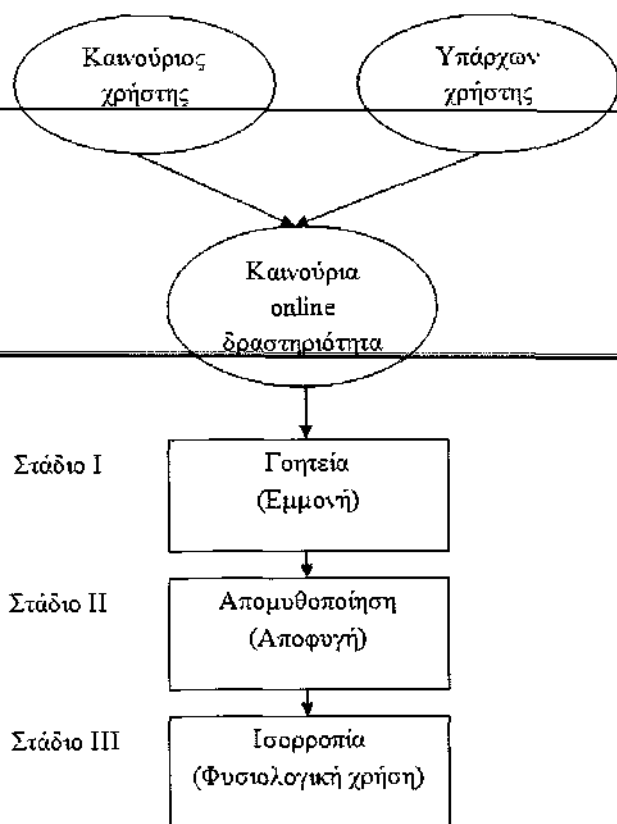
(ζ) Η εμπειρία και η φάση της ενασχόλησης: καθώς οι χρήστες του διαδικτύου γίνονται πιο έμπειροι, συνήθως συνειδητοποιούν πως οι διαδικτυακές δραστηριότητες δεν μπορούν να εκπληρώσουν τις ανάγκες του πραγματικού κόσμου. Η εμπειρία αυτή συνήθως τους βοηθά να αποφεύγουν την υπερβολική ενασχόλησή τους με διαδικτυακές δραστηριότητες.

(η) Η ισορροπία και η ενσωμάτωση της προσωπικής ζωής με τη ζωή στο διαδίκτυο: η υγιής χρήση του διαδικτύου περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των διαδικτυακών δραστηριοτήτων και σχέσεων με τις δραστηριότητες και σχέσεις του πραγματικού κόσμου. Αντίθετα, η παθολογική χρήση του διαδικτύου συνήθως σχετίζεται με μια online ζωή τελείως απομονωμένη και προστατευμένη από οποιαδήποτε ανάμιξη με την πραγματική ζωή του ατόμου.

2.2.3 Το μοντέλο των τριών σταδίων του Grohol

Ο Grohol (1999) πρότεινε ένα μοντέλο που ερμηνεύει τη παθολογική χρήση του διαδικτύου. Το μοντέλο του Grohol (1999) αποτελείται από τρία εξελικτικά στάδια-φάσεις τα οποία ισχύουν τόσο για τους καινούριους όσο και για τους παλιούς χρήστες του διαδικτύου. Στο στάδιο I, ο χρήστης 'γοητεύεται' από το διαδίκτυο, ένα καινούριο περιβάλλον τόσο μεγάλο που δεν έχει παρόμοια εμπειρία στη ζωή του. Ο Grohol (1999) παρομοιάζει τη γοητεία που προκαλεί το διαδίκτυο με την γοητεία που προκαλεί κάθε καινούρια τεχνολογία, προϊόν ή υπηρεσία. Αυτή η γοητεία, λοιπόν, του καινούριου, οδηγεί στη κατάχρηση του διαδικτύου μέχρι το άτομο να μετακινηθεί στο στάδιο II. Στο στάδιο II, ο χρήστης αρχίζει να απομυθοποιεί το διαδίκτυο. Μπορεί να εμφανίσει σημάδια κορεσμού και να αρχίσει να αποφεύγει τη χρήση του διαδικτύου εξαιτίας της προηγούμενης κατάχρησης. Αυτή η αποφυγή θα διαρκέσει μέχρι το άτομο να φτάσει στο στάδιο III. Στο επίπεδο III, ο χρήστης βρίσκει πλέον ισορροπία και ξεκινά να χρησιμοποιεί

το διαδίκτυο με έναν 'φυσιολογικό' τρόπο που δεν παρεμβαίνει σε άλλους τομείς της ζωής του.

Σχήμα 2.1 Το μοντέλο του Grohol για την παθολογική χρήση του διαδικτύου (Grohol, 1999)

Σύμφωνα με το μοντέλο του Grohol (1999), δεν μεταβαίνουν όλοι οι χρήστες με την ίδια ευκολία από το ένα στάδιο στο άλλο. Υπάρχει μάλιστα η πεποίθηση πως οι πιο έμπειροι χρήστες του διαδικτύου μπορούν να μετακινούνται ευκολότερα από τους λιγότερο έμπειρους χρήστες ανάμεσα στα τρία στάδια. Ωστόσο, ακόμη και οι έμπειροι χρήστες μπορεί να περάσουν πάλι τις τρεις φάσεις του μοντέλου καθώς ανακαλύπτουν καινούριες εφαρμογές στο διαδίκτυο. Παράλληλα, υπάρχουν κάποιοι χρήστες που μπορεί να 'κολλήσουν' στο στάδιο I όταν έρθουν σε επαφή με την καινούρια τεχνολογία και να χρειαστούν βοήθεια προκειμένου να φτάσουν στο επίπεδο II και III. Γενικά, σύμφωνα με τον Grohol (1999) 'όλη η online δραστηριότητα περνά από φάσεις μέχρι κάποιον βαθμό. Όλα τα άτομα θα φτάσουν τελικά στο στάδιο III από μόνα τους. Οι περισσότεροι ενήλικοι που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο θα μάθουν επίσης πως να ενσωματώνουν υπεύθυνα το διαδίκτυο στη ζωή τους'. Ωστόσο, κάποια άτομα θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο από άλλα για να κάνουν αυτή τη πρόοδο.

Δυστυχώς, το μοντέλο του Grohol (1999) δεν περιλαμβάνει σημαντικούς παράγοντες που μπορεί να σχετίζονται με την παθολογική χρήση του διαδικτύου, όπως ψυχολογικά προβλήματα στη ζωή του ατόμου (Sharira, et al., 2000). Σύμφωνα με το μοντέλο, η παθολογική χρήση του διαδικτύου λαμβάνει χώρα μόνο όταν οι χρήστες του διαδικτύου έρχονται σε επαφή με μια καινούρια online δραστηριότητα. Ως εκ τούτου δεν περιλαμβάνει τη πιθανότητα μια δραστηριότητα που δεν είναι απαραίτητα καινούρια στον χρήστη να μπορεί να χρησιμοποιηθεί παθολογικά ύστερα από κάποιο σημαντικό γεγονός στη ζωή του. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο του Davis (2000) για την παθολογική χρήση του διαδικτύου, η παρουσία ενός καινούριου στρεσογόνου παράγοντα (π.χ. το τέλος μιας σημαντικής σχέσης) θα μπορούσε να οδηγήσει το χρήστη να χρησιμοποιήσει με παθολογικό τρόπο μια δραστηριότητα (π.χ. η άμεση ανταλλαγή μηνυμάτων) που προηγουμένως ήταν ουδέτερη για τον ίδιο. Τέλος, το μοντέλο του Grohol (1999) δεν μπορεί να ερμηνεύσει πώς κάποιοι χρήστες του διαδικτύου μοιάζουν ανίκανοι να μειώσουν ή να ελέγξουν τη χρήση συγκεκριμένων online δραστηριοτήτων (Jones & Minatrea, 2001).

2.2.4 Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο του Davis

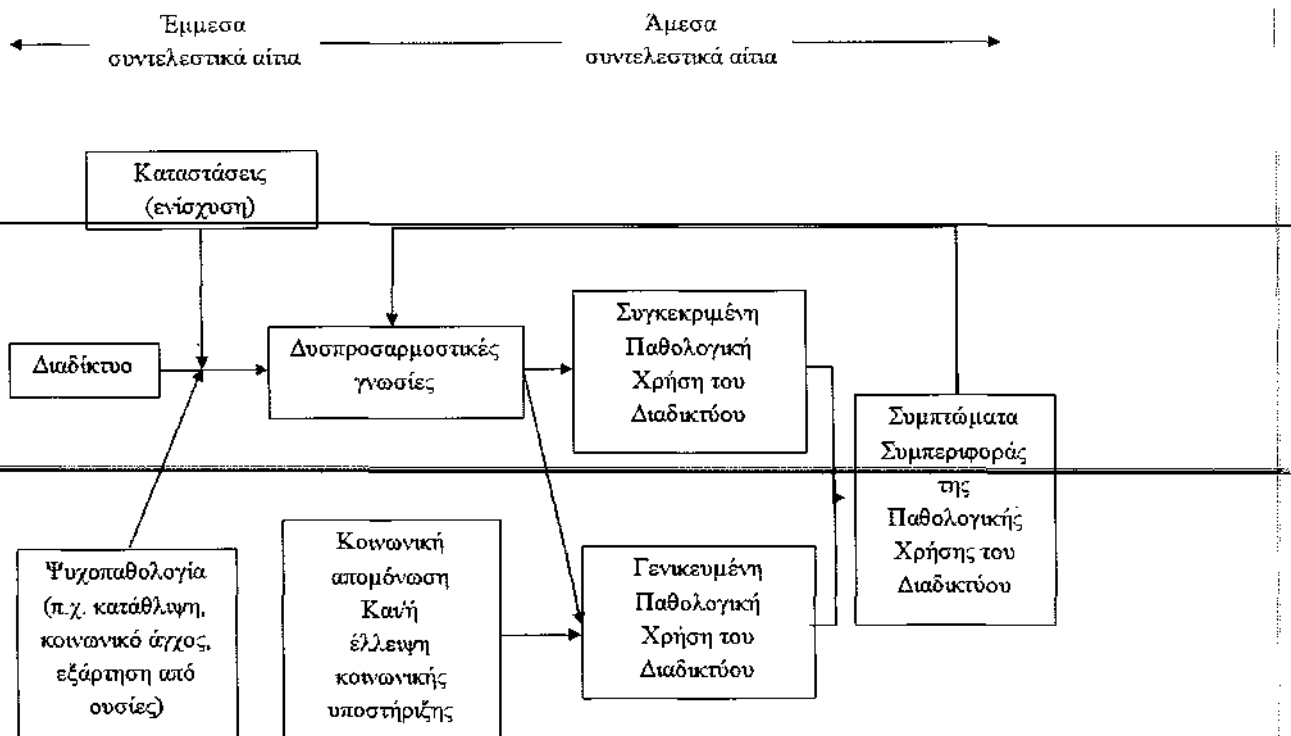
Ο Davis (2000) πρότεινε ένα γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο για τη 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' ('pathological internet use') σε μια προσπάθεια να περιγράψει καλύτερα τη διαταραχή, να διορθώσει λάθη προηγούμενων μοντέλων και να δώσει συγκεκριμένους ορισμούς. Ο Davis θεωρεί πως ο όρος 'εθισμός' που χρησιμοποιείται για τη περιγραφή της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου είναι λανθασμένος. Ο εθισμός αναφέρεται τυπικά σε μια ψυχολογική εξάρτηση μεταξύ ενός ατόμου και κάποιου είδους ερεθίσματος. Το διαγνωστικό εγχειρίδιο DSM-IV δεν χρησιμοποιεί τον όρο 'εθισμό' για να περιγράψει την παθολογική χρήση οποιουδήποτε ερεθίσματος. Αντιθέτως, το DSM-IV χρησιμοποιεί τον όρο 'εξάρτηση' για να περιγράψει την κατάχρηση χημικών ουσιών και τον όρο 'παθολογικός' για να περιγράψει την κατάχρηση στον τζόγο.

Έτσι, ο Davis (2000) συμπεραίνει ότι ο όρος 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' είναι πιο κατάλληλος για να περιγράψει τη προβληματική χρήση του διαδικτύου.

Σύμφωνα με το μοντέλο του Davis (2000) υπάρχουν δύο τύποι παθολογικής χρήσης του διαδικτύου: ο 'συγκεκριμένος' ('specific') και ο 'γενικευμένος' ('generalized'). Ο 'συγκεκριμένος' τύπος αναφέρεται σε άτομα που είναι εξαρτημένα από μια συγκεκριμένου είδους δραστηριότητα στο διαδίκτυο. Τέτοιες δραστηριότητες περιλαμβάνουν πρόσβαση σε πορνογραφικό υλικό, υπηρεσίες δημοπρασιών, εμπορευμάτων stock, και τζόγου. Αυτού του είδους η κατάχρηση έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο και πιθανότατα να εμφανιζόταν και σε άλλα πλαίσια ακόμα και αν το διαδίκτυο δεν είχε εμφανιστεί. Ο 'συγκεκριμένος' τύπος σχετίζεται με μια πλευρά του διαδικτύου και είναι ανεξάρτητος από διαφορετικούς τρόπους χρήσης του διαδικτύου. Ο 'γενικευμένος' τύπος αναφέρεται σε άτομα που ξοδεύουν σημαντικό χρόνο στο διαδίκτυο χωρίς συγκεκριμένο σκοπό. Ορισμένα παραδείγματα αυτού του τύπου περιλαμβάνουν την κατάχρηση υπηρεσιών chatting, instant messaging, παιχνιδιών και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Υπάρχει μια υπόθεση ότι ο γενικευμένος τύπος σχετίζεται με τη κοινωνική πλευρά του διαδικτύου.

Ο Davis (2000) κατασκεύασε ένα μοντέλο για την παθολογική χρήση του διαδικτύου το οποίο βασίζεται στη υπόθεση ότι η παθολογική χρήση του διαδικτύου είναι το αποτέλεσμα προβληματικών γνωσίων οι οποίες συσχετίζονται με συμπεριφορές που εξυπηρετούν είτε στην ενδυνάμωση είτε στη διατήρηση της δυσλειτουργικής αντίδρασης. Η παραπάνω υπόθεση έχει σαν σημείο εκκίνησης άλλες γνωστικο-συμπεριφοριστικές θεωρίες, καθώς προιόσσει τις γνωσίες ή τις σκέψεις του ατόμου σαν την κύρια πηγή της μη-φυσιολογικής συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τον Davis (2001), παρόλο που τα βασικά συμπτώματα της 'παθολογικής χρήσης του διαδικτύου' έχουν γενικά θεωρηθεί τα συμπτώματα συμπεριφοράς, ο ίδιος υποστηρίζει πως οι λανθασμένες γνωσίες συνήθως προηγούνται και προκαλούν τα συμπτώματα συμπεριφοράς και όχι το αντίθετο.

Στο μοντέλο του Davis (2000) τα αίτια της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου τοποθετούνται πάνω σε μια αλυσίδα που στη μια άκρη εμφανίζονται τα 'έμμεσα συντελεστικά αίτια' ('distal contributory causes') και στην άλλη τα 'άμεσα συντελεστικά αίτια' ('proximal contributory causes'). Τα 'έμμεσα συντελεστικά αίτια' σχετίζονται με την έναρξη του προβλήματος ενώ τα 'άμεσα' βρίσκονται προς το τέλος του.

Σχήμα 2.2 Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο της 'παθολογικής χρήσης του διαδικτύου' (Davis, 2000)

Έμμεσα συντελεστικά αίτια

Ο Davis (2000) χρησιμοποίησε το πλαίσιο προδιάθεση-stress προκειμένου να ερμηνεύσει τα έμμεσα αίτια της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου. Κάτω από το μοντέλο προδιάθεση-stress, η δυσλειτουργική συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα μιας προϋπάρχουσας ευαισθησίας (προδιάθεσης) και ενός στρεσογόνου γεγονότος (stress). Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο υποθέτει ότι ψυχοπαθολογίες όπως η κατάθλιψη, το κοινωνικό άγχος ή η κατάχρηση ουσιών αποτελούν τη προδιάθεση για την εμφάνιση των συμπτωμάτων της 'παθολογικής χρήσης του διαδικτύου'. Η ψυχοπαθολογία δεν προκαλεί τα συμπτώματα της 'παθολογικής χρήσης του διαδικτύου' από μόνη της, αλλά είναι ένα βασικό στοιχείο στην αιτιολογία της διαταραχής.

Το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο υποθέτει ότι η αρχική ψυχοπαθολογία κάνει το άτομο περισσότερο επιρρεπή στην ανάπτυξη συμπτωμάτων παθολογικής χρήσης του διαδικτύου. Η αρχική έκθεση στο διαδίκτυο ή σε μια καινούρια διαδικτυακή τεχνολογία

εκλαμβάνεται ως ο στερογογόνος παράγοντας στο μοντέλο προδιάθεσης-stress. Αυτή η αρχική έκθεση στη καινούρια τεχνολογία θεωρείται το έμμεσο αίτιο της ανάπτυξης της διαταραχής. Ο Davis (2000) παρατήρησε πως η έκθεση σε μια καινούρια τεχνολογία είναι ένα πολύ πιο συγκεκριμένο γεγονός από τη πρώτη έκθεση του ατόμου στο διαδίκτυο.

~~Κάποια παραδείγματα πρώτης έκθεσης σε καινούριες τεχνολογίες περιλαμβάνουν τη πρώτη φορά που ένας χρήστης του διαδικτύου χρησιμοποιεί διαδικτυακό πορνογραφικό υλικό, μια διαδικτυακή δημοπρασία ή ένα δωμάτιο συνομιλίας. Κανένα από τα παραπάνω γεγονότα δεν θεωρείται ως το αίτιο της παθολογικής χρήσης, αλλά καθένα μπορεί να είναι ένας συμβαλλόμενος παράγοντας.~~

Ένας σημαντικός παράγοντας που σχετίζεται με το κατά πόσον ένα άτομο συνεχίζει να χρησιμοποιεί τις καινούριες τεχνολογίες είναι η ενίσχυση που εκλαμβάνει από την εμπειρία του (Davis, 2000). Αν το άτομο έχει μια θετική εμπειρία με τη καινούρια τεχνολογία, ενισχύεται να συνεχίσει τη χρήση της. Αυτή η θετική εμπειρία εξυπηρετεί στη επανάληψη της προσπάθειας της χρήσης της καινούριας τεχνολογίας προκειμένου το άτομο να λάβει την θετική ενίσχυση που είχε προηγουμένως δεχτεί. Αυτή η εξαρτημένη αντίδραση συνεχίζεται μέχρι το άτομο να ψάξει για καινούριες διαδικτυακές εφαρμογές προκειμένου να επιτύχει παρόμοια θετική ψυχολογική ενίσχυση. Βασιζόμενοι σε αυτό το μοντέλο, κάθε ερέθισμα που σχετίζεται με το αρχικό φυσικό ερέθισμα μπορεί να γίνει εξαρτημένο ερέθισμα. Έτσι, γεγονότα και αντικείμενα που σχετίζονται με την online εμπειρία όπως ο ήχος του modem όταν συνδέεται με τον Παγκόσμιο Ιστό, η αίσθηση της πληκτρολόγησης, η οπτική επαφή ενός υπολογιστή ακόμη και η μυρωδιά του γραφείου που κάποιος έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο μπορεί να μετατραπούν σε εξαρτημένα ερεθίσματα και να οδηγήσουν στην εξαρτημένη αντίδραση. Αυτού του είδους τα εξαρτημένα ερεθίσματα μπορεί να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη των συμπτωμάτων παθολογικής χρήσης του διαδικτύου και να βοηθήσουν στη διατήρηση των σχετιζόμενων συμπτωμάτων.

Άμεσα συντελεστικά αίτια

Σύμφωνα με τον Davis (2000), ίσως ο πιο σημαντικός παράγοντας στο γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου είναι η ύπαρξη δυσπροσαρμοστικών γνωσιών. Αυτές οι δυσπροσαρμοστικές γνωσίες αποτελούν τα άμεσα αίτια της διαταραχής και είναι αρκετά για να προκαλέσουν συμπτώματα παθολογικής

χρήσης του διαδικτύου. Ο Davis (2000) διαχωρίζει αυτές τις δυσπροσαρμοστικές γνωσίες σε δύο κατηγορίες: σκέψεις για τον εαυτό και σκέψεις για τον κόσμο. Οι δυσπροσαρμοστικές σκέψεις για τον εαυτό χαρακτηρίζονται από στοχαστικό τρόπο σκέψης. Άτομα με στοχαστικό τρόπο σκέψης σκέφτονται συνεχώς τις online δραστηριότητές τους περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο θέμα στη ζωή τους. Θεωρείται ότι άτομα με στοχαστικό τρόπο σκέψης βιώνουν τη παθολογική χρήση του διαδικτύου για πιο εκτεταμένες χρονικές περιόδους και με πιο έντονα συμπτώματα από άτομα τα οποία δεν έχουν τον παραπάνω τρόπο σκέψης. Κάποιες άλλες δυσπροσαρμοστικές σκέψεις περιλαμβάνουν αμφιβολίες για τον εαυτό, χαμηλή αυτοαποτελεσματικότητα και αρνητική αυτοξιολόγηση. Αυτά τα άτομα πιθανότατα έχουν αρνητική αυτοαντίληψη και χρησιμοποιούν το διαδίκτυο προκειμένου να λάβουν θετική ανατροφοδότηση σε ένα μη απειλητικό περιβάλλον.

Άτομα τα οποία υποφέρουν από διαστρεβλωμένες σκέψεις για τον κόσμο μπορεί να γενικεύσουν συγκεκριμένα γεγονότα που συμβαίνουν στο διαδίκτυο στο ευρύτερο πραγματικό τους περιβάλλον. Ο Davis (2000) δίνει το παρακάτω παράδειγμα προκειμένου να καταδείξει τις ολιστικές σκέψεις του ατόμου για τον κόσμο που επιτείνουν την εξάρτησή του από το διαδίκτυο: 'το διαδίκτυο είναι το μόνο μέρος που είμαι ένα σεβαστό πρόσωπο', 'κανένας δεν με αγαπάει offline' 'το διαδίκτυο είναι ο μόνος φίλος μου' ή 'οι άνθρωποι μου συμπεριφέρονται άσχημα όταν δεν είμαι συνδεδεμένος' (Davis, 2000). Αυτές οι διαστρεβλωμένες γνωσίες ενεργοποιούνται κάθε φορά που το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με ένα ερέθισμα που σχετίζεται με το διαδίκτυο. Για παράδειγμα, την ίδια στιγμή που ένα άτομο εισέρχεται σε ένα δωμάτιο συνομιλίας, αυτόματα (και χωρίς πρόθεση) ενεργοποιεί τις παραπάνω γνωσίες.

Συμπτώματα παθολογικής χρήσης του διαδικτύου

Όσον αφορά τα συμπτώματα, το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο του Davis (2000) για την παθολογική χρήση του διαδικτύου σε γενικές γραμμές συμφωνεί με αυτό της Young (1996). Ωστόσο, ο Davis (2000) δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις γνωσίες που σχετίζονται με τη διαταραχή απ' ότι οι προηγούμενες έρευνες. Τα κύρια σύμπτωμα της διαταραχής είναι έμμονες ιδέες για το διαδίκτυο, μειωμένος έλεγχος των παρορμήσεων, έλλειψη της ικανότητας διακοπής χρήσης του διαδικτύου, και πεποίθηση ότι το διαδίκτυο αποτελεί το μοναδικό μέσο κοινωνικής υποστήριξης του ατόμου. Οι παθολογικοί χρήστες

του διαδικτύου τείνουν να πιστεύουν ότι το διαδίκτυο είναι το μόνο μέρος που μπορούν να έχουν θετικά αισθήματα για τον εαυτό τους και για τον έξω κόσμο.

Άλλα συμπτώματα της διαταραχής περιλαμβάνουν σκέψεις γύρω από το διαδίκτυο όταν το άτομο είναι offline, προσμονή για μελλοντική χρήση του διαδικτύου και σπατάλη αρκετών χρημάτων σε έξοδα που σχετίζονται με το διαδίκτυο. Ο χρόνος που ξοδεύεται σε προηγούμενες ευχάριστες ή και απαραίτητες δραστηριότητες μειώνεται για ύπαρξη επιπλέον χρόνου στο διαδίκτυο (Young, 1996). Οι σημαντικές σχέσεις υποφέρουν καθώς ο παθολογικός χρήστης απομονώνεται όλο και περισσότερο εξαιτίας του χρόνου που ξοδεύει online. Καθώς οι χρήστες απομονώνονται όλο και περισσότερο, τείνουν να αναπτύσσουν αισθήματα ενοχής για τον χρόνο που ξοδεύουν στο διαδίκτυο. Χρησιμοποιούν συνεχώς ψέματα για να κρύψουν τον χρόνο που βρίσκονται online. Οι παθολογικοί χρήστες συνήθως κατανοούν πως αυτό που κάνουν είναι κοινωνικά απαράδεκτο, άλλα δεν γνωρίζουν πως μπορούν να ελέγξουν την online συμπεριφορά τους. Εν τέλει, οι παθολογικοί χρήστες αισθάνονται μειωμένη αίσθηση αξίας εαυτού και εμπλέκονται σε έναν ατέρμονο κύκλο που έχει σαν αποτέλεσμα την διεύρυνση των συμπτωμάτων της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου. Αυτά τα ποικίλα προβλήματα μπορούν να υπάρξουν είτε στον 'άμεσο' είτε στον 'έμμεσο' τύπο της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου.

2.2.5 Η εξαρτημένη συμπεριφορά από το διαδίκτυο των Hall και Parsons

Μια από τις πιο πρόσφατες προσπάθειες για να οριστεί η μη υγιής χρήση του διαδικτύου αποτελεί αυτή των Hall και Parsons (2001). Οι Hall και Parsons (2001) κατακρίνουν τους ορισμούς προηγούμενων ερευνητών όπως του Goldberg (1996), του Griffiths (1998), του Kandell (1998) και της Young (1996). Πιο συγκεκριμένα, οι Hall και Parsons (2001) παρατήρησαν πως οι προηγούμενες προσπάθειες ορισμού των διαταραχών που σχετίζονταν με το διαδίκτυο βασίζονταν στα κριτήρια του DSM-IV είτε για τον παθολογικό τζόγο είτε για την εξάρτηση ουσιών, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη άλλα σημαντικά κριτήρια σχετιζόμενα με τη διαταραχή. Το πρώτο σημαντικό ζήτημα που συχνά αγνοούνταν από τους προηγούμενους ορισμούς ήταν η αναφορά στη συνοσηρότητα της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου με άλλα θέματα υγείας (Shapira, et al., 2000). Παράλληλα, αρκετές από τις έρευνες διεξήχθησαν μέσω διαδικτύου κάτι το οποίο δεν θεωρείται κατάλληλο για τον διάκριση ανάμεσα στη φυσιολογική και τη παθολογική συμπεριφορά

(Griffiths, 1998). Επιπλέον, συχνά δεν υπήρχε καμία προσπάθεια διάκρισης μεταξύ του χρόνου που καταναλώνεται στο διαδίκτυο για εργασία του χρήστη και του χρόνου που καταναλώνεται για χρήση η οποία θεωρείται παθολογική. Τέλος, προηγούμενοι ορισμοί ξεκινούσαν από την υπόθεση μιας παθολογίας χωρίς να στηρίζονται σε μια επαρκή θεωρητική βάση.

Οι Hall και Parsons (2001) έδωσαν τον όρο ‘εξαρτημένη συμπεριφορά από το διαδίκτυο’ (‘internet behavior dependence’) προκειμένου να περιγράψουν τις διαταραχές που σχετίζονται με το διαδίκτυο. Ο όρος που χρησιμοποιήθηκε ήταν συνεπής ως έναν βαθμό με τις εξαρτήσεις και θεωρούσε πως τα εθισμένα άτομα στο διαδίκτυο θα έδειχναν κάποιες συμπεριφορές ‘εξάρτησης’ κάτι που είχε ήδη αναφερθεί από τον Rasmussen (2000). Οι αναμενόμενες συμπεριφορές περιελάμβαναν: (α) την αποτυχία του χρήστη να ολοκληρώνει τις εργασίες που αφορούσαν το σπίτι, τη δουλειά ή τη μελέτη του, (β) την κατανάλωση περισσότερου χρόνου στο διαδίκτυο με αντίστοιχη άντληση μικρότερης ευχαρίστησης από αυτό, (γ) την αναστάτωση όταν ο χρήστης δεν είναι online, (δ) τις αποτυχημένες προσπάθειες μείωσης, ελέγχου ή περιορισμού του χρόνου που ο χρήστης καταναλώνει στο διαδίκτυο, (ε) τη συνεχόμενη χρήση παρά τη γνώση των σωματικών, νοητικών, κοινωνικών δυσκολιών που σχετίζεται με την κατάχρηση του διαδικτύου (Rasmussen, 2000). Οι Hall και Parsons (2001) δηλώνουν εξ αρχής πως δεν χρησιμοποιούν ένα μοντέλο παθολογίας για τα προβλήματα που σχετίζονται με το διαδίκτυο. Θεωρούν πως η υπερβολική χρήση του διαδικτύου είναι ένα σχετικά ακίνδυνο πρόβλημα στη ζωή του ατόμου αν λάβουμε υπόψη πως το διαδίκτυο χρησιμοποιείται προκειμένου το άτομο να ανταμειφτεί για την έλλειψη ικανοποίησης που βιώνει σε άλλους τομείς της ζωής του. Παράλληλα, ο μέσος άνθρωπος μπορεί να διορθώσει συμπεριφορές που σχετίζονται με την κατάχρηση του διαδικτύου. Τέλος, η εξαρτημένη συμπεριφορά από το διαδίκτυο δημιουργείται από ένα δυσπροσαρμοστικό στυλ σκέψης που μπορεί να θεραπευτεί με γνωστικο-συμπεριφοριστικές θεραπείες. Ο ορισμός της εξαρτημένης συμπεριφοράς από το διαδίκτυο προσπαθεί να δώσει μια προσωπομετρική και ολιστική εναλλακτική σε προηγούμενους ορισμούς της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου.

Οι Hall και Parsons (2001) έκαναν μια ικανοποιητική προσπάθεια όσον αφορά στη συγκέντρωση των αδυναμιών που είχαν προηγούμενες έρευνες και ορισμοί. Ωστόσο, απέτυχαν στο να δώσουν έναν εναλλακτικό λειτουργικό ορισμό της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου, ο οποίος να αποδεικνύεται εμπειρικά ή να θεωρείται καταλληλότερος από

αυτούς που ήδη υπάρχουν. Στη πραγματικότητα, όταν οι Hall και Parsons (2001) υποστηρίζουν πως οι ειδικοί θα πρέπει να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν με σύνεση μεθόδους αξιολόγησης, όπως τα ερωτηματολόγια (π.χ. το ερωτηματολόγιο του Brenner για την εθιστική συμπεριφορά στο διαδίκτυο, Internet-Related Addictive Behavior Inventory, IRABI και C-IRABI-II), έρχονται αντιμέτωποι με τον εαυτό τους (Chou & Hsiao, 2000). Ωστόσο, προβλήματα προκύπτουν με τα περισσότερα αν όχι όλα τα εργαλεία αξιολόγησης για την μη υγιή χρήση του διαδικτύου (Davis, 2001b).

2.3 Θεωρίες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο στους φοιτητές

2.3.1 Η θεωρία του Kandell για τον διαδικτυακό εθισμό στους φοιτητές

Ο Kandell (1998) θεωρούσε τους φοιτητές μια αρκετά ευπαθή ομάδα στην ανάπτυξη του διαδικτυακού εθισμού για διάφορους λόγους. Οι λόγοι αυτοί σχετίζονται με ψυχολογικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των νεαρών ενηλίκων, με την εύκολη πρόσβαση στο διαδίκτυο και με το γεγονός ότι το διαδίκτυο αποτελεί ένα εργαλείο για την διεκπεραίωση των ακαδημαϊκών εργασιών. Ο Kandell (1998) θεώρησε πως ο φοιτητικός εθισμός στο διαδίκτυο είναι παρόμοιος με την ψυχαναγκαστική άσκηση. Η άσκηση είναι γενικά κάτι το υγιές και για τους περισσότερους απαραίτητη για να τη διατήρηση της φόρμα τους. Τα περισσότερα άτομα μπορούν και γυμνάζονται χωρίς αρνητικές συνέπειες. Ωστόσο κάποια άτομα εξαρτώνται από τα θετικά αισθήματα που προκαλεί η άσκηση. Τα θετικά αισθήματα δημιουργούν την επιθυμία στο άτομο να ασκείται σε τέτοιο σημείο που στην ουσία να επηρεάζεται αρνητικά η υγεία του. Αντίστοιχα, το διαδίκτυο έχει γίνει ένα απαραίτητο εργαλείο μάθησης και επικοινωνίας για τους περισσότερους εάν όχι όλους τους φοιτητές. Η υπόθεση του Kandell (1998) ότι οι φοιτητές αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου για την εκδήλωση του εθισμού στο διαδίκτυο έχει υποστηριχθεί επισταμένως στην βιβλιογραφία (Anderson, 2001. Armstrong, Phillips & Sailing 2000. Hall & Parsons, 2001. Morahan-Martin & Schumacher, 1997).

Ο Kandell (1998) υποστήριξε πως οι πιο κρίσιμοι παράγοντες που σχετίζονται με την ευπάθεια της ανάπτυξης διαδικτυακού εθισμού στους φοιτητές είναι τα ψυχολογικά και αναπτυξιακά θέματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτής της ηλικίας. Οι νεαροί φοιτητές (και οι μη φοιτητές της ίδιας ηλικίας) αντιμετωπίζουν δύο σημαντικές κρίσεις: (α)

ανάπτυξη μιας σταθερής ταυτότητας και (β) ανάπτυξη σχέσεων που έχουν νόημα και είναι ουσιαστικές τόσο συναισθηματικά όσο και σωματικά με τους ερωτικούς συντρόφους (Erikson, 1966). Η επιτυχής επίλυση των παραπάνω αναπτυξιακών κρίσεων δεν γίνεται αυτόματα και κάποια άτομα δεν καταφέρνουν να ολοκληρώνουν επιτυχώς τα παραπάνω έργα. ~~‘Οι απαιτήσεις αυτών των μεταβατικών αλλαγών, ιδίως για τους φοιτητές, που~~ πρέπει να ισορροπήσουν τις ακαδημαϊκές απαιτήσεις, συχνά δημιουργούν αρκετό στρες, κατάθλιψη, διαπροσωπικά προβλήματα και άλλα ψυχολογικά συμπτώματα’ (Kandell, 1998).

Ο πρώτος παράγοντας που συμβάλλει στην ευπάθεια των φοιτητών σχετίζεται με αναπτυξιακά ζητήματα της ζωής των φοιτητών. Για παράδειγμα, οι περισσότερες εθιστικές συμπεριφορές όπως το ποτό, η κατάχρηση ουσιών, ο τζόγος, το σεξ, η άσκηση και οι διατροφικές διαταραχές ξεκινούν ή οξύνονται κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου ζωής (Kandell, 1998). Ο Kandell (1998) υπέθεσε πως οι εθιστικές συμπεριφορές εξυπηρετούν δύο σκοπούς για τους παραδοσιακούς φοιτητές. Αρχικά, η εθιστική συμπεριφορά δρα σαν ένα εργαλείο για τους φοιτητές που δεν μπορούν να χειριστούν αποτελεσματικά τις αναπτυξιακές προκλήσεις που απαιτούνται σε αυτό το στάδιο της ζωής στον πραγματικό κόσμο. Κατόπιν, αυτές οι εθιστικές συμπεριφορές δρουν σαν ένας παθολογικός μηχανισμός προκειμένου να επιλύσουν αυτές τις αναπτυξιακές προκλήσεις. Το διαδίκτυο μπορεί να αποτελεί έναν χώρο που οι φοιτητές επιχειρούν να επιλύσουν τις ανάγκες τους.

Ο δεύτερος παράγοντας που συμβάλλει στην ευπάθεια των φοιτητών είναι η ελεύθερη και αρκετά εύκολη πρόσβαση στο διαδίκτυο (Kandell, 1998). Τα περισσότερα πανεπιστήμια παρέχουν ελεύθερη και απεριόριστη πρόσβαση στο διαδίκτυο για τους φοιτητές σε ακαδημαϊκούς χώρους και ένας αυξανόμενος αριθμός πανεπιστημίων παρέχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο υψηλών ταχυτήτων στις φοιτητικές εστίες και σε διάφορες τοποθεσίες μέσω ασύρματου δικτύου.

Ο τρίτος παράγοντας που συμβάλλει στην ευπάθεια των φοιτητών για ανάπτυξη διαδικτυακού εθισμού είναι η ενθάρρυνση και συχνά η απαίτηση της χρήσης του διαδικτύου για τα μαθήματα των φοιτητών (Kandell, 1998). Το διαδίκτυο αποτελεί συχνά μια φυσική επέκταση της τάξης, ενώ είναι πολύ εύκολο για τους φοιτητές κατά τη διάρκεια που κάνουν μια εργασία για το πανεπιστήμιο να σερφάρουν στο διαδίκτυο, να ελέγχουν τα e-mail τους ή να συνομιλούν σε ένα δωμάτιο συνομιλίας. Για τους

περισσότερους φοιτητές αυτή στιγμιαία παρεκτροπή δεν θα έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες. Αντιθέτως, οι φοιτητές που δεν μπορούν να περιορίσουν τον χρόνο αυτής της παρεκτροπής πιθανόν να αντιμετωπίσουν προβλήματα σε ένα ή περισσότερους τομείς ανάπτυξης και λειτουργίας.

2.4 Έρευνες γύρω από το εθισμό στο διαδίκτυο

2.4.1 Η έρευνα της Young

Η Young (1996, 1998) ήταν μια από τις πρώτες ερευνήτριες η οποία ασχολήθηκε με το θέμα του διαδικτυακού εθισμού ενώ παράλληλα, υπήρξε ένας από τους ένθερμους υποστηρικτές της διαμάχης για το αν ο διαδικτυακός εθισμός θα έπρεπε ή όχι να ταξινομηθεί σαν μια καινούρια κλινική διαταραχή.

Το 1996 διατύπωσε τα βασικά κριτήρια της εξάρτησης από το διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε πως αν ένας χρήστης του διαδικτύου εμφάνιζε τέσσερα ή περισσότερα από τα εξής συμπτώματα μέσα σε διάστημα 12 μηνών, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν εξαρτημένος: (α) αίσθημα συνεχούς απασχόλησης με το διαδίκτυο (σκέψεις για το διαδίκτυο ακόμη και όταν δεν είναι συνδεδεμένος), (β) ανάγκη χρήσης του διαδικτύου για συνεχώς αυξανόμενα χρονικά διαστήματα προκειμένου να εκλάβει ικανοποίηση, (γ) ανικανότητα ελέγχου της χρήσης του διαδικτύου, (δ) χρήση του διαδικτύου σαν ένα τρόπο διαφυγής από τα προβλήματα ή ανακούφισης από την άσχημη διάθεση (αισθήματα ανημποριάς, ενοχής, άγχους, κατάθλιψης), (ε) ψέματα σε συγγενείς και φίλους σχετικά με τον χρόνο ενασχόλησης με το διαδίκτυο (ζ) κίνδυνος ή ρίσκο απώλειας σημαντικής σχέσης, εργασίας, εκπαιδευτικής ή εργασιακής ευκαιρίας εξαιτίας του διαδικτύου, (η) έντονη ενασχόληση με το διαδίκτυο ακόμη και όταν ξοδεύονται μεγάλα ποσά για τη σύνδεση (αναφερόμενη σε παλαιότερες εποχές), (θ) στερητικά συμπτώματα που βιώνονται όταν δεν είναι συνδεδεμένος (αυξημένη κατάθλιψη, άγχος) και (ι) ενασχόληση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από αυτό που αρχικά είχε σκοπό.

Η Young (1996, 1998), προκειμένου να εντοπίσει αν η χρήση του διαδικτύου θα μπορούσε να γίνει εθιστική και να καθορίσει την οξυύτητα των προβλημάτων που δημιουργούσε η κατάχρηση του διαδικτύου, διεξήγαγε έρευνα που περιελάμβανε 496 υποκείμενα (εκ των

οποίων τα 100 αποτελούσαν την ομάδα ελέγχου) χρησιμοποιώντας τον ορισμό του εγχειριδίου DSM-IV για τον παθολογικό τζόγο σαν μοντέλο για τον ορισμό του εθισμού στο διαδίκτυο. Η έρευνα της Young (1996, 1998) επιχείρησε, παράλληλα, να καθορίσει τα κριτήρια για τη διάγνωση του παθολογικού εθισμού στο διαδίκτυο.

Ο λόγος που η Young (1998) χρησιμοποίησε τον παθολογικό τζόγο σαν μοντέλο για την κατασκευή του ερωτηματολογίου στην έρευνά της, ήταν η πεποίθησή της πως η συγκεκριμένη διαταραχή ήταν η πλησιέστερη στην αιτιολογία με τον διαδικτυακό εθισμό. Θεωρούσε πως ο παθολογικός τζόγος και ο εθισμός στο διαδίκτυο μπορούν να οριστούν σαν διαταραχές ελέγχου παρόρμησης που δεν περιλαμβάνουν κάποιον χρήστη ουσιών. Όταν διεξήγαγε την έρευνά της (1998) προσαρμόσε οχτώ από τα δέκα κριτήρια του DSM-IV για τον παθολογικό τζόγο στο ερωτηματολόγιό της για τη διάγνωση του διαδικτυακού εθισμού (Young's Diagnostic Questionnaire). Δύο κριτήρια μειώθηκαν σε σημασία καθώς δεν σχετιζόνταν με την περίπτωση της κατάχρησης του διαδικτύου. Τα υποκείμενα που ανταποκρίθηκαν θετικά σε πέντε ή περισσότερες από τις οχτώ ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ταξινομήθηκαν σαν εξαρτημένοι. Υποκείμενα με λιγότερες από πέντε θετικές αποκρίσεις ταξινομήθηκαν σαν μη εξαρτημένοι. Αυτή η έρευνα σε αντίθεση με την αρχική που είχε διεξαχθεί το 1996 χρησιμοποίησε τη θετική πλευρά τεσσάρων ή περισσότερων ελεγκτικών ερωτήσεων σαν κριτήρια για τον εθισμό. Επιπλέον, η Young (1998) χρησιμοποίησε τον όρο διαδίκτυο προκειμένου να καλύψει όλων των ειδών των online δραστηριοτήτων.

Από τους 496 συμμετέχοντες στην έρευνα οι 396 ταξινομήθηκαν σαν εξαρτημένοι και οι 100 σαν μη εξαρτημένοι (ομάδα ελέγχου). Ο μέσος όρος ηλικίας της ομάδας των εξαρτημένων ήταν 29 ετών για τους άντρες και 43 για τις γυναίκες. Η ομάδα των εξαρτημένων περιελάμβανε 157 άντρες και 239 γυναίκες. Η ομάδα των μη εξαρτημένων περιελάμβανε 64 άντρες και 28 γυναίκες. Ο μέσος όρος ηλικίας για τους μη εξαρτημένους ήταν 25 για τους άντρες και 28 για τις γυναίκες. Οι συμμετέχοντες ήταν εθελοντές που έλαβαν μέρος είτε σε τηλεφωνική είτε σε ηλεκτρονική συνέντευξη. Οι κοινοποίηση της έρευνας έγινε μέσα από διαφημίσεις σε εφημερίδες, φυλλάδια, ανακοινώσεις σε ηλεκτρονικές ομάδες υποστήριξης γύρω από τον διαδικτυακό εθισμό (π.χ. 'the internet Support Group', 'the Webaholics Support Group') και σε μηχανές αναζήτησης (π.χ. Yahoo!) από άτομα που έψαχναν για τις λέξεις κλειδιά 'internet Addiction' (Young, 1996).

Πέρα από το ερωτηματολόγιο διάγνωσης του διαδικτυακού εθισμού με τις 8 ερωτήσεις, τα υποκείμενα τις έρευνας ρωτήθηκαν επίσης: (α) πόσο καιρό χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο, (β) πόσες ώρες την εβδομάδα εκτιμούσαν πως ξόδευαν στο διαδίκτυο, (γ) τι εφαρμογές χρησιμοποιούσαν περισσότερο, (ε) τι έκανε αυτές τις συγκεκριμένες εφαρμογές ελκυστικές, (στ) τι προβλήματα, εάν υπήρχαν, δημιουργούσε στην ζωή τους η χρήση του διαδικτύου και (ζ) πως εκτιμούν τα οποιαδήποτε προβλήματα παρατήρησαν κρίνοντάς τα από λίγο ως πολύ σημαντικά.

Όσον αφορά στα ευρήματα της έρευνας, η Young (1998), εντόπισε μερικές σημαντικές διαφορές μεταξύ της ομάδας των εξαρτημένων και των μη εξαρτημένων. Οι διαφορές αυτές αναφέρονταν στον χρόνο χρήσης του διαδικτύου, στο είδος των διαδικτυακών εφαρμογών, στις αρνητικές επιπτώσεις στη κοινωνική ζωή, στις οικονομικές υποχρεώσεις και στην υγεία των χρηστών.

Σχετικά με το χρόνο χρήσης του διαδικτύου βρέθηκε πως μόνο το 17% των εξαρτημένων χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο για πάνω από ένα χρόνο σε αντίθεση με το 71% των μη εξαρτημένων χρηστών. Οι εξαρτημένοι χρήστες ξόδευαν ένα μέσο όρο 38,5 ωρών ανά εβδομάδα σε διαδικτυακές δραστηριότητες όπως προσωπικά e-mails, διαδραστικά παιχνίδια (MUDs) και chat rooms που δεν είχαν ακαδημαϊκούς ή εργασιακούς στόχους. Αντίθετα οι μη εξαρτημένοι χρήστες ξόδευαν πολύ λιγότερο χρόνο (4,9 ώρες ανά εβδομάδα) στις παραπάνω εφαρμογές και προτιμούσαν το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και την πλοήγηση στον παγκόσμιο ιστό, καθώς θεωρούσαν το διαδίκτυο σαν ένα μέσο επικοινωνίας και συλλογής πληροφοριών που τους διευκόλυνε στις εργασιακές και διαπροσωπικές τους επαφές. Οι εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν επιπλέον ότι ο χρόνος που ξόδευαν online αυξανόταν καθώς εξοικειώνονταν περισσότερο με το διαδίκτυο.

Ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα της έρευνας της Young (1998) που υποστηρίζει την ύπαρξη του διαδικτυακού εθισμού είναι οι αρνητικές συνέπειες που ανέφεραν οι εξαρτημένοι χρήστες. Τόσο οι εξαρτημένοι όσο και οι μη-εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν πως δεν είχαν καλή αντίληψη του χρόνου κατά τη διάρκεια που ήταν συνδεδεμένοι με το διαδίκτυο. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι οι μη-εξαρτημένοι χρήστες δεν θεωρούσαν πως αυτή η κακή εκτίμηση του χρόνου ήταν αρκετά σημαντική ώστε να επεμβαίνει στα καθήκοντά τους στη πραγματική ζωή όπως στη δουλειά, στο σχολείο ή στην οικογένεια. Αντιθέτως, οι εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν ότι είχαν βιώσει σημαντικά προβλήματα

στους τομείς των διαπροσωπικών τους σχέσεων, στα οικονομικά τους, στη δουλειά, στο σχολείο και στην υγεία τους σαν αποτέλεσμα της κατάχρησης του διαδικτύου.

Πιο συγκεκριμένα, οι εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν ότι πολλές από τις σημαντικές σχέσεις της ζωής τους υπέφεραν σαν αποτέλεσμα τις υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου.

Αφιέρωναν ελάχιστο χρόνο στον γάμο τους, τις ερωτικές τους σχέσεις, τις φίλιες και τις σχέσεις με τους γονείς. Συχνά προσπαθούσαν να πουν ψέματα, να αρνηθούν, να αποκρύψουν ή να δικαιολογήσουν τον χρόνο που ξόδευαν στο διαδίκτυο στους σημαντικούς τους ανθρώπους. Οι γάμοι και οι ερωτικές σχέσεις ήταν αυτές που διαταράσσονταν περισσότερο όταν οι εξαρτημένοι χρήστες διέπρατταν online σχέσεις ενώ ταυτόχρονα απομακρύνονταν από τις σχέσεις της πραγματικής τους ζωής. Συχνά, οι εξαρτημένοι χρήστες έβλεπαν αυτές τις online σχέσεις σαν ακίνδυνες και 'όχι πραγματικές'. Ωστόσο, προκαλούσαν σημαντικά προβλήματα στις σχέσεις της πραγματικής ζωής τους εξαιτίας της παραμέλησής τους.

Ένας άλλος τομέας που οι εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν ότι αμελούσαν ήταν οι οικονομικές τους υποχρεώσεις. Κάποιοι από αυτούς ξόδευαν υπέρογκα ποσά για τη σύνδεσή τους στο διαδίκτυο. Και παρόλο που στη σημερινή εποχή οι αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις μπορεί να μην είναι σημαντικό πρόβλημα καθώς οι περισσότερες υπηρεσίες παροχής σύνδεσης στο διαδίκτυο είναι αρκετά οικονομικές, η Young (1998) παρατήρησε ότι αυτή η έλλειψη οικονομικών επιπτώσεων μπορεί να οδηγήσει τους εξαρτημένους χρήστες στο να διαιωνίζουν τις εθιστικές τους συμπεριφορές. Αυτό το εύρημα είναι ιδιαίτερης σημασίας στο περιβάλλον ενός πανεπιστημίου όπου συνήθως η πρόσβαση είναι δωρεάν, με αποτέλεσμα να περιορίζεται κάθε οικονομική επίπτωση από τη παρατεταμένη χρήση.

Όσον αφορά στην υγεία, οι εξαρτημένοι χρήστες ανέφεραν τα ακόλουθα προβλήματα: διαταραγμένο ύπνο, υπερβολική κούραση, κατάχρηση διεγερτικών για να μείνουν ξύπνιοι και έλλειψη κανονικής άσκησης. Τα σωματικά προβλήματα μεταφράζονταν επίσης και σαν λειτουργικά προβλήματα στον ακαδημαϊκό και εργασιακό χώρο. Η υπερβολική χρήση έθετε τους εξαρτημένους χρήστες σε έναν αυξανόμενο κίνδυνο για την ανάπτυξη του συνδρόμου του καρπιαίου σωλήνα, του πόνου στη πλάτη και στα μάτια.

Παρά τις αρνητικές συνέπειες, οι περισσότεροι από τους εξαρτημένους χρήστες (54%) ανέφεραν πως δεν είχαν καμία επιθυμία να κάνουν προσπάθειες προκειμένου να μειώσουν τον χρόνο που ξόδευαν online. Οι περισσότεροι από αυτούς που επιχείρησαν να ελέγξουν τον online χρόνο τους, χρησιμοποίησαν όρια χρόνου που τα είχαν θέσει οι ίδιοι τα οποία εν τέλει παραβίαζαν. Όταν το όριο χρόνου που έθεταν αποτόγγχαναν, αρκετοί από αυτούς ανέφεραν πως ακύρωναν τον πάροχό τους, αποσύνδεαν τα modem τους ή μετακινούσαν τον υπολογιστή από το σπίτι τους για να αποτρέψουν τον εαυτό τους να χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο. Οι περισσότεροι εξαρτημένοι χρήστες δήλωναν πως είχαν έντονη επιθυμία για ενασχόληση με το διαδίκτυο. Πίστευαν πως η πρόσβασή στο διαδίκτυο προκειμένου να πάρουν τη 'δόση' τους ήταν ο μόνος τρόπος για να απαλύνουν αυτή την επιθυμία τους.

Δύο χρόνια μετά την έρευνά της, η Young (1998), έγραψε ένα βιβλίο αυτοβοήθειας για τα άτομα που αισθάνονταν πως είτε οι ίδιοι είτε κάποιος γνωστός τους θα μπορούσε να είναι εξαρτημένος στο διαδίκτυο. Σε αυτό το βιβλίο, συμπεριέλαβε μια εκτεταμένη εκδοχή του ερωτηματολογίου για την διάγνωση του εθισμού στο διαδίκτυο. Η νέα εκδοχή του ερωτηματολογίου (Internet Addiction Test) χρησιμοποίησε μια απλουστευμένη ορολογία και περιέλαβε τα οχτώ αρχικά ερωτήματα που ήταν βασισμένα στα κριτήρια του DSM-IV για τον παθολογικό τζόγο, μαζί με δώδεκα καινούρια. Σχεδιάστηκε ώστε να έχει τη δυνατότητα αξιολόγησης των πτυχών της ζωής του ατόμου που μπορεί να επηρεαστούν από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου.

Πολλές μεταγενέστερες έρευνες και μελέτες επεσήμαναν κάποιες αδυναμίες της έρευνας της Young (1996, 1998). Την εποχή της έρευνας υπήρχαν 56 εκατομμύρια χρήστες στις Η.Π.Α. όπου αυτό το νούμερο συνεχίζει να αυξάνεται και να περιλαμβάνει περισσότερα διαφορετικά στρώματα του πληθυσμού (Kandell, 1998). Επιπλέον, η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι πλέον περισσότερο κοινή σε όλα τα στρώματα του πληθυσμού συμπεριλαμβανομένων και των φοιτητών (Jones, 2001). Η Young (1998) επεσήμανε ότι οι εξαρτημένοι και οι μη-εξαρτημένοι χρήστες δεν ταίριαζαν όσον αφορά τα δημογραφικά τους στοιχεία. Η Young προειδοποίησε πως τα αποτελέσματα της έρευνάς της θα έπρεπε να γενικευτούν με σύνεση και ότι περαιτέρω έρευνα ήταν απαραίτητη με ένα μεγαλύτερο δείγμα του πληθυσμού και μια ισορροπημένη ομάδα ελέγχου. Ένα άλλο εύρημα της έρευνας που προκάλεσε σύγχυση ήταν ότι όλοι οι συμμετέχοντες αυτοεπιλέχθηκαν, κάτι που αφήνει ανοιχτό το ερώτημα της κινητοποίησης για τη συμμετοχή προς αντιπαράθεση.

Παρά τους παραπάνω περιορισμούς, η έρευνα της Young έχει υψηλή αξία σε ευρήματα στο ότι παρείχε το έδαφος για περαιτέρω έρευνες και αντιπαραθέσεις.

2.4.2 Η έρευνα του Brenner

Ο Brenner (1997) διεξήγαγε επίσης μια από τις πρωταρχικές έρευνες γύρω από τον διαδικτυακό εθισμό. Η έρευνα χρησιμοποίησε το ερωτηματολόγιο 'Internet-Related Addictive Behavior Inventory' (IRABI). Το IRABI αποτελείται από 32 ερωτήσεις σωστού-λάθους βασισμένες στα κριτήρια του DSM-IV για την κατάχρηση ουσιών. Πολλές από τις ερωτήσεις εστιάζονται στον λειτουργικό ρόλο των διαδικτυακών εφαρμογών και στις αρνητικές επιπτώσεις από την κατανάλωση υπερβολικού χρόνου στο διαδίκτυο. Ο Brenner (1997) πρόσθεσε επίσης τέσσερις ερωτήσεις προκειμένου να ελέγξει τις τυχαίες απαντήσεις. Η έρευνα έλαβε χώρα διαδικτυακά και η κοινοποίηση του ιστότοπου έγινε μέσα από άρθρα στον τύπο που ασχολούνταν με την έρευνα του Brenner (1997) όπως και μέσα από μηχανές αναζήτησης όταν οι χρήστες πατούσαν τις λέξεις κλειδιά 'internet addiction'.

Ο Brenner (1997) πέτυχε ένα καλό επίπεδο εσωτερικής εγκυρότητας με το IRABI ($\alpha=0.87$). Επιπλέον, και οι 32 ερωτήσεις στη κλίμακα σχετίζονταν μέτρια με την συνολική βαθμολογία. Οι συσχετίσεις κυμαίνονταν από 0,22 μέχρι 0,55 με μέση συσχέτιση 0,44 (Brenner, 1997). Ο Brenner συμπέρανε πως με τα παραπάνω επίπεδα εσωτερικής εγκυρότητας και τις συσχετίσεις των ερωτήσεων με τη συνολική βαθμολογία αυτή η έρευνα πραγματικά μετρούσε τον διαδικτυακό εθισμό.

Τα αποτελέσματα της έρευνας του Brenner (1997) έδειξαν ότι ο μέσος όρος ηλικίας των υποκειμένων της έρευνας ήταν 34 χρονών. Το δείγμα της έρευνας ήταν 1885 άτομα από 25 διαφορετικές χώρες. Ο μέσος χρόνος που τα υποκείμενα κατανάλωναν στο διαδίκτυο ήταν 19 ώρες την εβδομάδα (συμπεριλαμβάνοντας και τον χρόνο που κατανάλωναν για λόγους εργασίας). Οι άντρες και οι γυναίκες δεν διέφεραν σημαντικά όσον αφορά στον χρόνο που κατανάλωναν στο διαδίκτυο ή στα σχετικά με το διαδίκτυο προβλήματα που αντιμετώπισαν. Ωστόσο, οι νεότεροι χρήστες ανέφεραν σημαντικά περισσότερες αρνητικές επιπτώσεις από αυτές που ανέφεραν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία χρήστες.

Το 80% των συμμετεχόντων στην έρευνα του Brenner εμφάνισαν τουλάχιστον πέντε σημάδια δυσλειτουργίας σαν αποτέλεσμα του υπερβολικού χρόνου που καταναλώναν στο διαδίκτυο. Παράλληλα, από το συνολικό δείγμα ο Brenner (1997) διέκρινε μια υποομάδα που είχε βιώσει σημαντικά περισσότερες αρνητικές επιπτώσεις από την κατάχρηση του διαδικτύου απ' ό,τι ο μέσος χρήστης του. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε πρωταρχικές ενδείξεις ανοχής, στέρησης και επιθυμίας.

Όσον αφορά στον περιορισμούς της έρευνας, ο Brenner (1997) σημείωσε πως τα αποτελέσματα της μελέτης του θα πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή καθώς το δείγμα της έρευνάς του όπως συνέβη και με την έρευνα της Young (1996), αποτελούνταν από υποκείμενα τα οποία τα ίδια επέλεγαν αν θα συμμετέχουν ή όχι στην έρευνα κάτι που έρχεται σε αντίθεση με την τυπική μέθοδο εύρεσης του δείγματος.

2.4.3 Η έρευνα των Armstrong, Phillips και Saling

Οι Armstrong, Phillips και Saling (2000) διεξήγαγαν έρευνα χρησιμοποιώντας τη κλίμακα 'Internet-Related Problem Scale' η οποία αποτελεί μια τροποποίηση του ερωτηματολογίου του Brenner (IRABI) (1997). Η κλίμακα αυτή σχεδιάστηκε με βάση δύο συλλογισμούς. Ο πρώτος ήταν ότι πολλές από τις επιζήμιες κοινωνικές επιπτώσεις αλλά και επιπτώσεις στη ζωή του ατόμου που είναι αποτέλεσμα εθισμού σε χημικές ουσίες, μοιάζουν με τις επιπτώσεις από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου (Young, 1997). Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις αποτελούν έναν πρακτικό τρόπο για να εξετάσουμε τον διαδικτυακό εθισμό. Ο δεύτερος συλλογισμός σχετίζεται με το γεγονός ότι οι περισσότερες έρευνες που ασχολούνται με τον εθισμό στο διαδίκτυο αναφέρουν πως οι εθισμένοι χρήστες παρουσιάζουν έλλειψη ελέγχου του χρόνου χρήσης του διαδικτύου (Young, 1997· Shotton, 1992).

Βασικός στόχος της έρευνας του Armstrong και των συνεργατών του (2000) ήταν η εξέταση της εγκυρότητας εννοιολογικής κατασκευής του ερωτηματολογίου 'Internet Related Problem Scale' εξαιτίας της έλλειψης αξιόπιστων και έγκυρων εργαλείων μέτρησης του διαδικτυακού εθισμού.

Το δείγμα της έρευνας του Armstrong και των συνεργατών του (2000) ήταν 29 άντρες και 23 γυναίκες. Ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 25 με 30 ετών. Τα υποκείμενα της έρευνας έπρεπε να χρησιμοποιήσουν τουλάχιστον ένα είδος εφαρμογής του διαδικτύου. Η συλλογή του δείγματος έγινε μέσα από αιτήματα σε e-mail και μέσα από επικοινωνία με το Internet Addiction Support Group. Η έρευνα αποτελούνταν από τέσσερα μέρη. Το πρώτο περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος όπως την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, τις ασχολίες και την οικογενειακή κατάσταση. Το δεύτερο περιελάμβανε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών προκειμένου να γίνει συλλογή πληροφοριών σχετικά με το χρόνο που τα υποκείμενα κατανάλωναν στο διαδίκτυο την εβδομάδα, με το χρόνο που κατανάλωναν σε εξατομικευμένες υπηρεσίες και με την τοποθεσία που συνήθως επισκέπτονταν στο διαδίκτυο. Το τρίτο κομμάτι της έρευνας ήταν γνωστό ως 'Internet Related Problem Scale' και αποτελούνταν από 20 ερωτήσεις της κλίμακας Likert που κυμαίνονταν από 1 έως 10 (1= όχι αληθές ως 10= υπερβολικά αληθές). Οι ερωτήσεις περιελάμβαναν προσαρμοσμένα στοιχεία από την διάγνωση της διαταραχής αδυναμίας ελέγχου παρόρμησης του DSM-IV. Τα σχετικά στοιχεία του DSM-IV σχετίζονταν με την ανοχή, την επιθυμία, την στέρηση και τις αρνητικές επιπτώσεις στη ζωή του ατόμου. Οι ερωτήσεις περιελάμβαναν επίσης θέματα σχετικά με τις επιπτώσεις από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου. Το τελευταίο μέρος της έρευνας αποτελούνταν από τρεις κλίμακες προσωπικότητας. Η κλίμακα 'MMPI-2 Addiction Potential Scale' χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να ελέγξει την εγκυρότητα της κλίμακας 'Internet Related Problem Scale'. Η κλίμακα 'Addiction Potential Scale' είχε ήδη δείξει ένα καλό επίπεδο αξιοπιστίας 'επαναληπτικών μετρήσεων', εσωτερική συνέπεια και υψηλό επίπεδο εγκυρότητας εννοιολογικής κατασκευής (Cohen, Swerdlik, & Phillips, 1996). Οι άλλες δύο κλίμακες στην έρευνα, η 'Sensation Seeking Scale' και το 'Self-Esteem Inventory' του Coopersmith, χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να εξετάσουν τα στοιχεία προσωπικότητας που μπορεί να προδιαθέτουν τους χρήστες σε εθιστικές συμπεριφορές.

Ο Armstrong και οι συνεργάτες του (2000) χρησιμοποίησαν τον δείκτη Cronbach alpha προκειμένου να εξετάσουν την εσωτερική αξιοπιστία της κλίμακας 'Internet Related Problem Scale'. Βρέθηκε πως η κλίμακα αποτελείται από τους εξής παράγοντες: την ανοχή, τη στέρηση, την επιθυμία, την έλλειψη ελέγχου, τον χρόνο που καταναλώνεται σε online υπηρεσίες, τη μείωση του χρόνου που ξοδεύεται σε άλλες δραστηριότητες προκειμένου να υπάρχει περισσότερος online χρόνος, τις αρνητικές επιπτώσεις

υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου, τις τάσεις φυγής εξαιτίας των άλλων προβλημάτων και την εσωστρέφεια. Καθένας από τους παραπάνω παράγοντες, εκτός από την τάση φυγής εξαιτίας άλλων προβλημάτων και την εσωστρέφεια χρησιμοποιείται για τη διάγνωση κατάχρησης ουσιών. Ο δείκτης Cronbach alpha ήταν 0,88, κάτι που δείχνει ένα μέτριο επίπεδο εσωτερικής συνέπειας. Τα αποτελέσματα επίσης δείχνουν πως τα πέντε παράγοντες ήταν ομογενείς και σχετιζόμενοι με την εννοιολογική κατασκευή του διαδικτυακού εθισμού (Armstrong, et al., 2000).

Ο Armstrong και οι συνεργάτες του (2000) χρησιμοποίησαν τον δείκτη συσχέτισης Pearson προκειμένου να αναλύσουν τη σχέση μεταξύ της κλίμακας 'Internet Related Problem Scale' και των αντικειμενικών κριτηρίων για την χρήση του διαδικτύου (τον αριθμό των ωρών που καταναλώνεται την εβδομάδα στο διαδίκτυο). Μια υψηλή συσχέτιση βρέθηκε μεταξύ της κλίμακας 'Internet Related Problem Scale' και του συνολικού αριθμού των ωρών που καταναλώνεται στο διαδίκτυο ($r(48)=0,759, p<0,01$). Η κλίμακα 'Internet Related Problem Scale' σχετιζόταν επίσης σημαντικά με την κλίμακα 'MMPI-2 Addiction Potential Scale' ($r(48)=0,297, p<0,05$), κάτι που είναι ήδη αποδεκτό σαν μέτρο πιθανής κατάχρησης από αλκοόλ και ουσίες. Ο Armstrong και οι συνεργάτες του (2000) υποστήριξαν πως αυτές οι συσχετίσεις υποστηρίζουν την εγκυρότητα εννοιολογικής δομής της κλίμακας 'Internet Related Problem Scale' και κατά συνέπεια παρείχαν αποδείξεις για την ύπαρξη του εθισμού στο διαδίκτυο. Συνολικά, οι Armstrong και συνεργάτες (2000) πρότειναν έναν βελτιωμένο τρόπο αξιολόγησης της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου, αλλά χρησιμοποίησαν μια αμφισβητούμενη μέθοδο συλλογής δείγματος όπως έκαναν και οι προκάτοχοί τους Brenner (1997) και Young (1996).

2.5 Έρευνες γύρω από το εθισμό στο διαδίκτυο στους φοιτητές

2.5.1 Η έρευνα του Scherer

Ο Scherer (1997) διεξήγαγε μια από τις πρώτες έρευνες για την εξάρτηση από το διαδίκτυο που εστίασε συγκεκριμένα στον φοιτητικό πληθυσμό. Στην έρευνα συμμετείχε ένα δείγμα 531 φοιτητών από το πανεπιστήμιο του Τέξας στο Austin. Το δείγμα περιορίστηκε σε 381 φοιτητές που χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα. Ο Scherer (1997) στην έρευνά του χρησιμοποίησε 10 ερωτήσεις ελέγχου

(screening questions) οι οποίες αναφέρονταν σε συμπτώματα από τις εξαρτήσεις σε χημικές ουσίες. Φοιτητές οι οποίοι απαντούσαν θετικά σε τρεις ή περισσότερες από τις 10 ερωτήσεις ταξινομούνταν σαν εξαρτημένοι από το διαδίκτυο. Βασισμένοι στα παραπάνω κριτήρια, το 13% του δείγματος πληρούσε τα κριτήρια εξάρτησης από το διαδίκτυο.

Παράλληλα, βρέθηκε πως οι άντρες φοιτητές ήταν περισσότερο πιθανό να ανήκουν στην εξαρτημένη ομάδα (72% της εξαρτημένης ομάδας ήταν άντρες).

Ο Scherer (1997) παρατήρησε ότι η εξαρτημένη ομάδα είχε ένα μέσο όρο 11 ωρών χρήσης την εβδομάδα. Ένα σχετικά μικρό αριθμό ωρών σε σχέση με τις νόρμες της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Η μη εξαρτημένη ομάδα ανέφερε μόνο 8 ώρες την εβδομάδα.

Η έρευνα του Scherer μπορεί να θεωρηθεί σαν μια προκαταρκτική έρευνα στον χώρο της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου από τους φοιτητές. Αποτελεί περισσότερο μια μελέτη που δείχνει την φυσιολογική χρήση του διαδικτύου την περίοδο που διεξήχθη η έρευνα.

2.5.2. Η έρευνα του Anderson

Ο Anderson (2001) διεξήγαγε μια από τις πιο πρόσφατες και μεγάλες έρευνες στον χώρο διαδικτυακού εθισμού. Η έρευνα περιέλαβε πάνω από 1300 φοιτητές από πέντε διαφορετικά πανεπιστήμια. Ο Anderson (2001) επιχείρησε να απαντήσει σε 4 ερευνητικά ερωτήματα: (α) πόσο χρόνο περνούν οι φοιτητές στο διαδίκτυο, (β) αν υπάρχουν διαφορές στο χρόνο που καταναλώνουν οι φοιτητές διαφορετικών ακαδημαϊκών τομέων στο διαδίκτυο, (γ) αν η υπερβολική χρήση του διαδικτύου οδηγεί σε δυσκολίες στην ακαδημαϊκή ή κοινωνική ζωή του ατόμου και (δ) αν οι φοιτητές που προέρχονται από συγκεκριμένους ακαδημαϊκούς τομείς είναι περισσότερο επιρρεπείς στο να εξαρτηθούν από το διαδίκτυο. Η χρήση του διαδικτύου ορίστηκε ο χρόνος που καταναλώνεται στους εξής τομείς: e-mail, παγκόσμιος ιστός, δίκτυο επικοινωνίας usenet, πρωτόκολλο μεταφοράς αρχείων (FTP), MUDs, και διαδραστικά παιχνίδια. Ο Anderson (2001) με την έρευνά του αποσκοπούσε στο να διευρύνει με τα ευρήματά του, την έρευνα του Scherer (1997) και να παρέχει στους ειδικούς που ασχολούνται με τη σωματική και ψυχική υγεία των φοιτητών αξιόπιστα και πρακτικά δεδομένα. Η έρευνα προσπάθησε να εντοπίσει διαφορές στη χρήση του διαδικτύου από φοιτητές που σπουδάζουν σε διαφορετικούς

ακαδημαϊκούς τομείς και να βοηθήσει στην ανάπτυξη της πρόληψης και της θεραπείας που σχετίζονται με τη κατάχρηση του διαδικτύου.

Ο Anderson (2001) παρατήρησε πως η έρευνά του ήταν προκαταρκτική από τη φύση της και ο εθισμός στο διαδίκτυο εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο διαμάχης για τους ειδικούς.

Το εργαλείο που χρησιμοποίησε δεν ήταν σταθμισμένο και δεν είχε προηγηθεί κάποια πιλοτική έρευνα. Εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού προηγούμενων ερευνών που σχετίζονταν με τον εθισμό στο διαδίκτυο και της έλλειψης εναλλακτικών εργαλείων, καμία προσπάθεια δεν έγινε προκειμένου να ελεγχθεί η εγκυρότητα του εργαλείου. Η

έρευνα περιλάμβανε μια σειρά από 69 ερωτήματα. Τα αρχικά ερωτήματα της έρευνας σχετίζονταν με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Όλες οι υπόλοιπες ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιο αφορούσαν τον 'εθελοντικό χρόνο' που οι φοιτητές καταναλώναν στο διαδίκτυο. Στα υποκείμενα της έρευνας είχε δοθεί η οδηγία όταν απαντούσαν στις ερωτήσεις να μην λάμβαναν υπόψη τον χρόνο που περνούσαν στο διαδίκτυο προκειμένου να κάνουν κάποια δουλειά που τους είχε ζητηθεί. Παράλληλα, τα υποκείμενα ανέφεραν πόσο χρόνο καταναλώναν σε συγκεκριμένες υπηρεσίες του διαδικτύου και τον σκοπό των παραπάνω υπηρεσιών. Στη συνέχεια τα υποκείμενα απαντούσαν μια σειρά από ερωτήσεις σωστού-λάθους προκειμένου να αξιολογήσουν την επίδραση των διαδικτυακών δραστηριοτήτων τους. Τέλος, στα υποκείμενα ζητήθηκε να αξιολογήσουν με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα τον βαθμό στον οποίο η χρήση του διαδικτύου είχε επίδραση στις σχέσεις της πραγματικής τους ζωής αναφερόμενοι στα ακόλουθα: ακαδημαϊκή επίδοση, συμμετοχή σε δραστηριότητες πέρα από το ακαδημαϊκό πρόγραμμα, συνήθειες στον ύπνο και συναναστροφή με καινούρια άτομα. Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν στις τάξεις των πανεπιστημίων και επεστράφησαν μέσω e-mail στον επικεφαλής της έρευνας.

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία στην έρευνα του Anderson (2001) είναι ότι δεν περιλήφθηκε κανένας πρωτοετής σπουδαστής. Η έρευνα διεξήχθη κατά το χειμερινό εξάμηνο και θεωρήθηκε πως οι πρωτοετείς φοιτητές μπορεί να μην ήταν εξοικειωμένοι με το σύστημα των υπολογιστών στο πανεπιστήμιο. Ο ερευνητής ήλπιζε πως το δείγμα θα ήταν πιο ακριβές αν αποκλείονταν οι πρωτοετείς φοιτητές. Τα υποκείμενα της έρευνας προέρχονταν από επτά διαφορετικούς ακαδημαϊκούς χώρους στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, οι σπουδαστές προέρχονταν από ένα ιδιωτικό σχολείο μαθητείας για τεχνικούς/μηχανικούς, δύο μικρά ιδιωτικά κολέγια ελευθέρων τεχνών, δύο μεγάλα

δημόσια πανεπιστήμια, ένα μικρό ιδιωτικό τεχνικό κολέγιο, και ένα μικρό μη παραδοσιακό δημόσιο κολέγιο στις Η.Π.Α. όπως και ένα μικρό τεχνικό κολέγιο στην Ιρλανδία.

Ο Anderson (2001) συγκέντρωσε τα δεδομένα μέσα σε μια περίοδο τριών εβδομάδων στη μέση του χειμερινού εξαμήνου. Από τα 1302 ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα, τα 224 αποκλείστηκαν από την ανάλυση καθώς οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως δεν χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο.

Ο Anderson (2001) βρήκε πως ο γενικός μέσος όρος που αφορά στο μέγεθος του χρόνου που καταναλώνεται διαδικτυακά σε 'εθελοντικές εργασίες' από φοιτητές ήταν 99 λεπτά τη μέρα. Παρατήρησε πως ο παγκόσμιος ιστός και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ήταν οι υπηρεσίες στις οποίες οι σπουδαστές αφιέρωναν περισσότερο χρόνο (γύρω στα 39 με 35 λεπτά την ημέρα αντιστοίχως). Το γεγονός ότι η πλοήγηση στον παγκόσμιο ιστό και η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ήρθαν στη πρώτη και δεύτερη θέση όσον αφορά τη χρήση, δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη καθώς και οι δύο δραστηριότητες είναι απαραίτητες για τους φοιτητές (Jones, 2002). Ο μέσος χρόνος λεπτών που καταναλώνεται στο διαδίκτυο την ημέρα μελετήθηκε ανάλογα με τον ακαδημαϊκό τομέα: παρεμφερή επαγγέλματα υγείας (81), ανθρωπολογία (130), βιολογία (91), χημεία (97), επικοινωνία (73), πληροφορική (161), εγκληματολογία (128), εκπαίδευση (60), μηχανολογία (83), φιλολογία (64), ιστορία (69), ελευθέρια τέχνες (77), διοίκηση επιχειρήσεων (88), μαθηματικά (67), φυσική (123), πολιτικές επιστήμες (62), ψυχολογία (71), κοινωνιολογία (90), και λοιπά (58). Οι διαφορές στον χρόνο χρήσης του διαδικτύου ανάλογα με τον ακαδημαϊκό τομέα μπορεί να δείχνει ότι οι φοιτητές διαφορετικών τομέων έχουν διαφορετικές ανάγκες ή ότι ο κάθε ακαδημαϊκός τομέας έλκει διαφορετικούς τύπους προσωπικότητας σπουδαστών.

Προκειμένου να μελετήσει τις διαφορές μεταξύ των διαφορετικών ακαδημαϊκών τομέων ο Anderson (2001) χώρισε τους 19 τομείς που παρουσίασε το δείγμα σε τρεις ομάδες: σκληρές επιστήμες, τέχνες και επιστήμες και ελευθέρια τέχνες. Οι τρεις ομάδες καθορίζονταν βάση των επιστημονικών μαθημάτων και των μαθηματικών που καθορίζονται τυπικά από τον κάθε τομέα όπως και από το αν ο τομέας είναι προσανατολισμένος προς το αντικείμενο ή προς τον άνθρωπο. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε μια σημαντική διαφορά καθώς οι φοιτητές από την ομάδα των σκληρών επιστημών

καταναλώναν σημαντικά περισσότερο 'εθελοντικό χρόνο' στο διαδίκτυο (123 λεπτά τη μέρα) από τους τομείς των τεχνών και επιστημών (81 λεπτά τη μέρα) ή από τις ελευθέρια τέχνες (79 λεπτά τη μέρα). Παράλληλα, βρέθηκαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τρεις ομάδες σε ό,τι αφορά τα κριτήρια για την εξάρτηση από το διαδίκτυο (3 ή περισσότερα συμπτώματα). Βρέθηκε πως το 74% των φοιτητών που πληρούσαν τα κριτήρια της εξάρτησης ήταν από την ομάδα των σκληρών επιστημών. Στις άλλες δύο ομάδες τα ποσοστά ήταν 16% για τις τέχνες και τις επιστήμες και 10% για τις ελευθέρια τέχνες.

Ο Anderson εξέτασε παράλληλα πως η χρήση του διαδικτύου μπορεί να οδηγήσει σε πιθανά ακαδημαϊκά, κοινωνικά προβλήματα ή προβλήματα στον τρόπο ζωής του ατόμου. Η έρευνα ζητούσε από τους φοιτητές να αναφέρουν την επίδραση που είχε η χρήση του διαδικτύου στην ακαδημαϊκή τους επίδοση, στις συναναστροφές τους με άλλα άτομα, στη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες πέρα από τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις, στις συνήθειες του ύπνου τους και στις σχέσεις της πραγματικής τους ζωής. Οι περισσότεροι φοιτητές ανέφεραν μικρή επίδραση του διαδικτύου στους παραπάνω τομείς της ζωής τους. Φοιτητές οι οποίοι είχαν ως μέσο όρο 400 ή και περισσότερα λεπτά χρήσης του διαδικτύου τη μέρα ανέφεραν δυσκολίες στις συνήθειες του ύπνου τους. Ο Anderson υπέθεσε ότι η τάση των φοιτητών να μην αξιολογούν τα προβλήματα που δημιουργεί η χρήση του διαδικτύου στη ζωή τους μπορεί να είναι παρόμοια με αυτή των φοιτητών να μην αξιολογούν σημαντικά την επίδραση από τη χρήση αλκοόλ.

Βασισμένος στην ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, ο Anderson (2001) βρήκε πως το 9,8% των φοιτητών που έλαβαν μέρος στην έρευνα παρουσίαζαν χαρακτηριστικά που ταίριαζαν με τον ορισμό της εξάρτησης από το διαδίκτυο (εμφάνιζαν τρία ή και περισσότερα συμπτώματα εξάρτησης από το διαδίκτυο). Η πλειοψηφία των εξαρτημένων χρηστών ήταν άντρες. Οι φοιτητές οι οποίοι πληρούσαν τα κριτήρια της εξάρτησης από το διαδίκτυο καταναλώναν σημαντικά πιο πολύ 'εθελοντικό χρόνο' στο διαδίκτυο. Οι εξαρτημένοι χρήστες είχαν μέσο όρο 229 λεπτά εθελοντικής χρήσης στο διαδίκτυο τη μέρα, ενώ οι μη εξαρτημένοι χρήστες είχαν μέσο όρο 73 λεπτά. Η πλοήγηση στον παγκόσμιο ιστό και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ήταν οι πιο κοινές δραστηριότητες των εξαρτημένων φοιτητών στο διαδίκτυο. Οι εξαρτημένοι φοιτητές είχαν παράλληλα πιο πολλές πιθανότητες να αναφέρουν ότι ο χρόνος στο διαδίκτυο είχε αρνητική επίδραση

στον ακαδημαϊκό τομέα, στις συναναστροφές τους με άλλα άτομα και στις συνήθειες του ύπνου τους.

Ο Anderson (2001) κατέληξε με βάση τα ευρήματά πως υπήρχε ανάγκη για περισσότερη έρευνα στον χώρο. Θεώρησε πως αρκετοί από τους χρήστες που κατανάλωναν υπερβολικό χρόνο στο διαδίκτυο μπορεί να μην συμμετείχαν στην έρευνα καθώς η έρευνα έγινε την ώρα του μαθήματος και οι συγκεκριμένοι χρήστες μπορεί να μην παρακολουθούσαν τακτικά τα μαθήματά τους. Παράλληλα, παρατήρησε πως η ομάδα με τους περισσότερο εξαρτημένους χρήστες ήταν σημαντικά πιο μικρή σε αριθμό και αποτελούνταν κυρίως από άντρες. Καθώς η χρήση του διαδικτύου γενικά ενθαρρύνεται και συνήθως απαιτείται στα περισσότερα πανεπιστήμια, ο Anderson (2001) πιστεύει πως ποικίλοι τομείς παρέμβασης θα χρειαστούν προκειμένου να βοηθήσουν τους φοιτητές που οδηγούνται στην εξάρτηση από το διαδίκτυο.

2.5.3 Η έρευνα των Morahan-Martin και Schumacher

Η έρευνα των Morahan-Martin και Schumacher (2000) έγινε με στόχο την αξιολόγηση της συχνότητας εμφάνισης της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου όπως και την εύρεση των παραγόντων που σχετίζονται με αυτή. Το δείγμα της έρευνας αποτελούσαν 277 προπτυχιακοί φοιτητές (150 άντρες και 127 γυναίκες). Στην έρευνά τους οι Morahan-Martin και Schumacher (2000) συνέλεξαν στοιχεία σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, την εμπειρία στη χρήση του διαδικτύου, την παθολογική χρήση του διαδικτύου, τις ιστοσελίδες που επισκέπτονταν τα υποκείμενα της έρευνας, τα αίτια της χρήσης του διαδικτύου, τις συμπεριφορές και τις στάσεις του δείγματος σχετικά με το διαδίκτυο. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε επιπλέον μια κλίμακα για την αξιολόγηση της μοναξιάς όπως και μια σειρά από 13 ερωτήσεις ελέγχου (screening questions) προκειμένου να καθοριστεί το πλαίσιο της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου. Οι ερωτήσεις ελέγχου εστίασαν στα προβλήματα που δημιουργούσε η χρήση του διαδικτύου στον ακαδημαϊκό, επαγγελματικό ή κοινωνικό τομέα της ζωής του χρήστη και ανέφεραν συμπτώματα δυσφορίας, ανοχής και χρήσης του διαδικτύου με σκοπό την αλλαγή διάθεσης. Φοιτητές που απαντούσαν θετικά σε τρεις ή περισσότερες ερωτήσεις ελέγχου ταξινομήθηκαν ως 'παθολογικοί χρήστες του διαδικτύου' (pathological internet users) (8,1%). Φοιτητές που απάντησαν θετικά σε μια έως τρεις ερωτήσεις ελέγχου έλαβαν τον

χαρακτηρισμό 'περιορισμένα συμπτώματα' (limited symptoms) (64.7%) και φοιτητές που ανέφεραν μηδέν συμπτώματα έλαβαν τον χαρακτηρισμό 'ΟΧΙ' (NO) (27.2%).

Άλλα σημαντικά ευρήματα της έρευνας των Morahan-Martin και Schumacher (2000) ήταν ότι οι παθολογικοί χρήστες (μ.ο.=8,48) καταναλώναν σημαντικά περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο ($F=19,39$, $p<0,01$) από τους φοιτητές που ανήκαν είτε στην ομάδα 'περιορισμένα συμπτώματα' (μ.ο.=3,18) είτε στην ομάδα 'ΟΧΙ' (μ.ο.=2,47). Όσον αφορά το φύλο, οι άντρες φοιτητές ήταν πιο πιθανό να ανήκουν στους παθολογικούς χρήστες (12% για τους άντρες και 3.2% για τις γυναίκες). Οι άντρες φοιτητές παράλληλα, ανέφεραν περισσότερα παθολογικά συμπτώματα (μ.ο.=1,64) κατά μέσο όρο από τις γυναίκες φοιτήτριες (μ.ο.=1,23). Οι Morahan-Martin και Schumacher (2000) θεώρησαν πως οι διαφορές φύλου που παρατηρήθηκαν σχετίζονταν με το περιεχόμενο που οι άντρες αναζητούσαν στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, οι άντρες φοιτητές ήταν πιο πιθανό να έχουν πρόσβαση σε ιστοσελίδες με περιεχόμενο τον διαδικτυακό τζόγο, τα διαδραστικά παιχνίδια και την πορνογραφία. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν επίσης, σχέση μεταξύ της μοναξιάς και της παθολογικής χρήσης. Οι παθολογικοί χρήστες έδωσαν υψηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα UCLA Loneliness Scale που αξιολογούσε την μοναξιά.

Οι Morahan-Martin και Schumacher (2000) συμπέραναν ότι μερικοί φοιτητές μπορεί να βιώνουν προβλήματα στη ζωή τους εξαιτίας του χρόνου που καταναλώνουν στο διαδίκτυο. Παράλληλα, ο χρόνος που χρειάζεται να περάσουν οι φοιτητές στο διαδίκτυο ώστε να αντιμετωπίσουν προβλήματα στη ζωή τους είναι πολύ λιγότερος από αυτόν που πρότειναν προηγούμενες έρευνες. Οι σημαντικοί παράγοντες που αναδύθηκαν από την έρευνα των Morahan-Martin και Schumacher (2000) για τη μελέτη της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου ήταν αλλαγή στη κοινωνική αλληλεπίδραση, τάσεις φυγής από τη πραγματικότητα, αλλαγή στη διάθεση, μοναξιά και αίσθηση κυριαρχίας κατά τη παραμονή στο διαδίκτυο. Οι Morahan-Martin και Schumacher (2000) θεώρησαν πως είναι σημαντική η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας σε διαφορετικούς πληθυσμούς, τόσο μέσω διαδικτύου όσο και εκτός προκειμένου να μελετηθεί διεξοδικά το θέμα της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου.

2.6 Συμπεράσματα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία

Η έρευνα που σχετίζεται με τη μη υγιή χρήση του διαδικτύου έχει προτείνει διάφορους λειτουργικούς ορισμούς (Anderson, 2001. Davis, 2000. Grohol, 1997. Griffiths, 1998. Young, 1996). Οι ποικίλοι αυτοί ορισμοί όπως είδαμε έχουν οδηγήσει σε σύγχυση και διαμάχη γύρω από την ύπαρξη και την αιτιολογία της διαταραχής. Ωστόσο, παρά την γενική έλλειψη συμφωνίας, τα περισσότερα ευρήματα δείχνουν πως η μη υγιής χρήση του διαδικτύου είναι ένα είδος 'διαταραχής ελέγχου παρόρμησης' (Shapira, et al., 2000. Young, 1996) και υπάρχουν κάποια συμπτώματα και συμπεριφορές που όπως είδαμε και στην αρχή του κεφαλαίου είναι συνεπή ως προς στην έρευνα.

Γενικά η έρευνα γύρω από τη μη υγιή χρήση του διαδικτύου έχει οδηγηθεί σε τρία βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, υποστηρίζει την ύπαρξη ενός τύπου παθολογικής χρήσης του διαδικτύου (Anderson, 2001. Armstrong et al, 2000. Davis, et al. 2002. Morahan-Martin & Schumacher, 2000. Griffiths, 1998. Young, 1998). Δεύτερον, δείχνει πως ο φοιτητικός πληθυσμός είναι ιδιαίτερα ευάλωτος στην ανάπτυξη παθολογικής χρήσης του διαδικτύου εξαιτίας της εύκολης πρόσβασης, των απαιτήσεων χρήσης του διαδικτύου και για αναπτυξιακούς λόγους (Anderson, 2001). Τρίτον, ο περιορισμένος αριθμός ερευνών μέχρι σήμερα καταδεικνύει την ανάγκη για περαιτέρω μελέτη μέσα από ποιοτικές έρευνες (Davis et al. 2002).

2.7 Αμφισβήτηση της ύπαρξης της διαταραχής του διαδικτυακού εθισμού

Μέχρι στιγμής εξετάσαμε τις βασικότερες θεωρίες και έρευνες που έχουν διεξαχθεί προκειμένου να μελετήσουν το θέμα του διαδικτυακού εθισμού (internet addiction). Όπως είδαμε, υπάρχουν ακόμα σημαντικές διαμάχες ανάμεσα στους ερευνητές γύρω από τον ορισμό της 'διαταραχής του διαδικτυακού εθισμού' ('internet addiction disorder') (Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla, & McElroy, 2000. Young, 1998). Πολλοί μάλιστα ειδικοί δεν δέχονται πως θα πρέπει να μιλάμε για διαταραχή και προτιμούν διαφορετικούς όρους όπως 'παθολογική χρήση του διαδικτύου' ('pathological internet use') (Davis, 2001. Grohol, 1999. Shuler, 1999. Goldberg, 1997), 'προβληματική χρήση του διαδικτύου' ('problematic internet use') (Davis, Flett & Besser, 2002. Shotton, 1991), 'εξάρτηση από

το διαδίκτυο' ('internet dependence') (Hall & Parsons, 2001) ή απλά 'κατάχρηση' ('internet abuse'). Σύμφωνα με τον Grohol (1999) η οποιαδήποτε προσπάθεια ορισμού του εθισμού στο διαδίκτυο είναι πολύ δύσκολη καθώς οι περισσότερες έρευνες που ασχολούνται με το θέμα έχουν βασιστεί σε αρκετά αδύναμη μεθοδολογία, είναι κυρίως διερευνητικές χωρίς ξεκάθαρες υποθέσεις και λογική υποστήριξη.

Ο Grohol (1999) υποστηρίζει ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο είναι διερευνητικές μελέτες που δεν μπορούν να οδηγηθούν στην διατύπωση αιτιωδών σχέσεων μεταξύ συγκεκριμένων συμπεριφορών και των αντίστοιχων αιτιών τους. Ενώ οι υπάρχουσες έρευνες δίνουν σημαντικά στοιχεία για το είδος των συμπεριφορών όπως και τη διάθεση των χρηστών του διαδικτύου, δεν μπορούν να οδηγηθούν σε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με το κατά πόσο η τεχνολογία του διαδικτύου προκάλεσε τις παραπάνω συμπεριφορές. Τα όποια συμπεράσματα είναι καθαρά υποθετικά και υποκειμενικά καθώς βασίζονται στις προσωπικές πεποιθήσεις των ερευνητών (Grohol, 1999).

Ο Grohol (1999) θεωρεί πως υπάρχει μια γενική τάση σε αρκετούς ερευνητές και ειδικούς στον χώρο της υγείας να δημιουργούν καινούριες διαγνωστικές κατηγορίες για οποιαδήποτε συμπεριφορά κρίνουν ως πιθανώς επιζήμια. Δεν αμφισβητεί πως τα άτομα που περνούν σημαντικό χρόνο της ζωής τους μπροστά από το διαδίκτυο αντιμετωπίζουν προβλήματα στις κοινωνικές τους επαφές και τις διαπροσωπικές σχέσεις. Υποστηρίζει όμως πως υπάρχουν αρκετά άτομα που περνούν σημαντικό χρόνο διαβάζοντας, βλέποντας τηλεόραση ή δουλεύοντας με αποτέλεσμα να παραμελούν την οικογένειά τους, τους φίλους τους και τη κοινωνική ζωή τους. Τα άτομα αυτά σίγουρα δεν θεωρούνται εθισμένα στα βιβλία, τη τηλεόραση ή τη δουλειά και σίγουρα δεν μπορούμε να τα κατατάξουμε στην ίδια κατηγορία με άτομα που πάσχουν από διαταραχές όπως η σχιζοφρένεια ή η κατάθλιψη.

Σύμφωνα με τον Grohol (1999), αυτό από το οποίο υποφέρουν όσοι πιστεύουν πως είναι εθισμένοι, είναι η επιθυμία τους να αποφύγουν να αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα στη ζωή τους. Τέτοια προβλήματα μπορεί να σχετίζονται με θέματα υγείας, διάθεσης (π.χ. άγχος, κατάθλιψη), σχέσεων. Η αποφυγή του προβλήματος μπορεί να γίνει είτε με την πλοήγηση στο διαδίκτυο, είτε με το άνοιγμα της τηλεόρασης, είτε με μια βόλτα αρκεί το άτομο να βρεθεί μακριά από την πηγή του προβλήματος (π.χ. τον σύντροφό του).

Παρ' όλα αυτά, τα άτομα τα οποία καταναλώνουν υπερβολικό χρόνο στο διαδίκτυο χωρίς να πάσχουν από κάποια άλλη διαταραχή, συνήθως υποφέρουν από κατάχρηση η οποία είναι ψυχαναγκαστική. Ωστόσο, οι ψυχαναγκαστικές συμπεριφορές καλύπτονται από ήδη υπάρχουσες διαγνωστικές κατηγορίες και η αντιμετώπισή τους θα είναι παρόμοια. Δεν είναι η τεχνολογία (π.χ. το τηλέφωνο, η τηλεόραση, το διαδίκτυο) που είναι σημαντική ή εθιστική αλλά η ίδια η συμπεριφορά (Grohol, 1999).

Πέρα από τις διερευνητικές μελέτες, αρκετές έρευνες που έχουν ασχοληθεί με το θέμα του διαδικτυακού εθισμού είναι μελέτες περίπτωσης (π.χ. Young, 1996). Ωστόσο, η μελέτη περίπτωσης είναι αρκετά προβληματική από μόνη της καθώς είναι επισφαλές να καταλήγουμε σε συμπεράσματα για εκατομμύρια ανθρώπους βασισμένοι σε μια δύο μελέτες περίπτωσης. Μια μελέτη περίπτωσης συνήθως προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις γύρω από κάποιο θέμα χωρίς να συμβάλλει στη κατανόηση του προβλήματος ή των αιτιών που το προκαλούν.

Άλλο ένα σημαντικό θέμα που σχετίζεται με τις έρευνες γύρω από τον εθισμό στο διαδίκτυο είναι πως δεν ελέγχουν προϋπάρχουσες διαταραχές (π.χ. κατάθλιψη, άγχος), προβλήματα υγείας ή προβλήματα στις σχέσεις των υποκειμένων της έρευνας. Δεδομένου ότι τα παραπάνω προβλήματα είναι πιθανό να αποτελούν την ερμηνεία αρκετών παρατηρούμενων συμπεριφορών θα πρέπει να είμαστε αρκετά επιφυλακτικοί απέναντι στα αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών.

Άλλος ένας παράγοντας που δεν ελέγχεται είναι το φύλο. Στις μέρες μας η αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο είναι 50/50. Ωστόσο, αρκετές έρευνες βασίζονται σε δείγμα που το 70-80% είναι άντρες. Παρ' όλα αυτά λίγες έρευνες αναφέρουν τον παραπάνω περιορισμό.

Σημαντικό πρόβλημα παρουσιάζεται και στα κριτήρια που χρησιμοποιούν οι περισσότεροι ερευνητές για να περιγράψουν τον διαδικτυακό εθισμό. Πολλές μελέτες βασίζονται στα κριτήρια για τον παθολογικό τζόγο μια πολύ ξεχωριστή αντικοινωνική συμπεριφορά. Ωστόσο, παρόμοιες έρευνες θα πρέπει να μελετώνται με επιφύλαξη καθώς στην ουσία αυτό που κάνουν είναι να αντιγράφουν τα κριτήρια για μια πολύ συγκεκριμένη

διαγνωστική κατηγορία και να τα εφαρμόζουν σε ποικίλες συμπεριφορές που εμφανίζονται σαν αποτέλεσμα χρήσης του διαδικτύου.

Ένα ακόμη σοβαρό ζήτημα είναι ότι αρκετοί ερευνητές οδηγούνται σε συμπεράσματα χωρίς να βασίζονται σε κάποια θεωρία. Ξεκινούν στην ουσία από το άτομο που υποφέρει και διεξάγουν μια έρευνα προκειμένου να αποδείξουν πως το διαδίκτυο προκάλεσε το πρόβλημά του.

Ίσως όμως ο πιο ισχυρός παράγοντας που χρησιμοποιούν αρκετοί ερευνητές για να καθορίσουν αν κάποιος θεωρείται εθισμένος ή εξαρτημένος είναι η ποσότητα του χρόνου που καταναλώνει στο διαδίκτυο. Ωστόσο, ο χρόνος από μόνος του δεν είναι αρκετός για μια τέτοια διάγνωση με αποτέλεσμα οι ερευνητές να οδηγούνται σε λάθος συμπεράσματα και να κατανοούν λάθος τη κατάχρηση του διαδικτύου λόγω ανεπαρκών δεδομένων.

Αρκετές έρευνες παρουσιάζουν αντικρουόμενα αποτελέσματα που σχετίζονται με την κατάχρηση του διαδικτύου. Όπως είδαμε στην έρευνα του Brenner (1997) ο μέσος όρος χρήσης του διαδικτύου από τα υποκείμενα της έρευνας ήταν 19 ώρες την εβδομάδα. Σύμφωνα με τον Scherer (1997) οι 'εξαρτημένοι' χρήστες καταναλώναν κατά μέσο όρο 11 ώρες την εβδομάδα στο διαδίκτυο. Οι Morahan-Martin και Schumacher (2000) βρήκαν πως οι παθολογικοί χρήστες χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο κατά μέσο όρο 8,5 ώρες την εβδομάδα. Παράλληλα, τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήγαγε ο Anderson (1997) έδειξαν ότι για τον συνολικό πληθυσμό των υποκειμένων 9,5 ώρες χρήσης του διαδικτύου θεωρούνταν τυπική.

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερευνών δεν μπορούμε να ορίσουμε τον εθισμό του διαδικτύου βασιζόμενοι αποκλειστικά στον χρόνο που καταναλώνουν τα άτομα στο διαδίκτυο, καθώς τα αποτελέσματα των ερευνών ποικίλουν σημαντικά στη ποσότητα του χρόνου που θεωρείται φυσιολογική ή παθολογική (από 5 έως 20 ώρες την εβδομάδα). Ο χρόνος λοιπόν, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μαζί με κάποια άλλα κριτήρια. Αρκετοί ερευνητές στη προσπάθειά τους να καθορίσουν πότε η χρήση του διαδικτύου γίνεται προβληματική, χρησιμοποίησαν κριτήρια που προορίζονται για τη διάγνωση άλλων εθιστικών συμπεριφορών. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτή τη περίπτωση δεν κατάφεραν να εκπληρώσουν το σκοπό τους.

Πιο συγκεκριμένα, ο Brenner (1997) βρήκε πως τα υπάρχοντα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό της εθιστικής συμπεριφοράς, μπορεί να πληρούνται ακόμη και από αυτούς που δεν ασχολούνται υπερβολικά με το διαδίκτυο. Το 80% των υποκειμένων της έρευνάς του ανέφεραν τουλάχιστον πέντε από τα δέκα σημάδια που έδειχναν πως ο δυνητικός κόσμος επενέβαινε έστω και ελάχιστα στην φυσιολογική λειτουργία τους. Ωστόσο, η έρευνα του Scherer (1997) έδειξε ότι τα άτομα χρειάζονται να πληρούν μόνο τα τρία από τα δέκα κριτήρια προκειμένου να χαρακτηριστούν ως εξαρτημένα.

Τα παραπάνω αποτελέσματα μας δείχνουν πως μπορούμε να διαγνώσουμε τον διαδικτυακό εθισμό με βάση τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για να διαγνώσουν άλλες εθιστικές συμπεριφορές, καθώς αυτά εμφανίζονται κοινά ακόμη και στους μέσους χρήστες του διαδικτύου.

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μαζί με το χρόνο προκειμένου τα αποτελέσματα των ερευνών να είναι αξιόλογα (Grohol, 1999). Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να εξετάζεται η ιδιότητα του χρήστη. Για παράδειγμα, αν ο χρήστης είναι φοιτητής θα καταναλώνει περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο λόγω της ελεύθερης πρόσβασης που παρέχουν τα περισσότερα πανεπιστήμια. Ακόμη, θα πρέπει να εξετάζεται αν το άτομο υποφέρει από κάποιου άλλου είδους διαταραχή. Για παράδειγμα, ένα άτομο με κατάθλιψη είναι πιο πιθανό να καταναλώνει αρκετό χρόνο στο διαδίκτυο σε μια ομάδα υποστήριξης. Παράλληλα, θα πρέπει να μελετάται αν η χρήση του διαδικτύου είναι μέρος της δουλειάς του ατόμου όπως και το αν υπάρχει κάποιο πρόβλημα ή κάποιο άλλο ζήτημα στη ζωή του ατόμου που το οδηγούν να καταναλώνει περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο (π.χ. όταν το διαδίκτυο χρησιμοποιείται σαν μια διέξοδος για τα προβλήματα της ζωής όπως ένα κακό γάμο ή προβλήματα σε σχέσεις) κ.τ.λ..

Ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται με τον χρόνο και την αξιολόγηση της παθολογικής χρήσης του διαδικτύου, είναι οι υπηρεσίες που προτιμούν οι εξαρτημένοι χρήστες. Ακόμη και σε αυτό τον τομέα υπάρχουν αντικρουόμενα αποτελέσματα στον χώρο των ερευνών. Πιο συγκεκριμένα, οι Morahan-Martin και Schumacher (1997) βρήκαν πως οι παθολογικοί χρήστες παρουσίαζαν αυξημένη χρήση των διαδραστικών παιχνιδιών και του πρωτόκολλου μεταφοράς αρχείων FTP, αλλά όχι και των δωματίων συνομιλίας. Αντίθετα,

η έρευνα του Anderson (2001) έδειξε αυξημένη χρήση τόσο των παιχνιδιών και του πρωτόκολλου μεταφοράς αρχείων FTP όσο και των δωματίων συνομιλίας.

Παρά τα αντικρουόμενα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών, θα μπορούσαμε να πούμε πως σύμφωνα με τις περισσότερες έρευνες που ασχολούνται με τον εθισμό στο διαδίκτυο, οι υπηρεσίες του διαδικτύου που χρησιμοποιούνται περισσότερο από τους χρήστες αλλά και που οι χρήστες αφιερώνουν αρκετό χρόνο είναι αυτές που έχουν σχέση με τις κοινωνικές συναναστροφές και την επικοινωνία όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα δωμάτια συνομιλίας και τα διαδραστικά παιχνίδια. Αν λάβουμε υπόψη ότι οι άνθρωποι περνούν αρκετό χρόνο της ζωής τους μιλώντας με φίλους θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την ίδια την κοινωνική συναναστροφή ως εθιστική; Για παράδειγμα, αρκετοί έφηβοι μιλούν για πολλές ώρες στο τηλέφωνο με άτομα τα οποία μπορεί να έχουν δει μέσα στη μέρα, παραμελώντας έτσι την οικογένειά τους και διαταράσσοντας τις σχέσεις τους. Θα μπορούσαμε να πούμε πως αυτοί οι έφηβοι είναι εθισμένοι στο τηλέφωνο; Παρ' όλο που η προφανής απάντηση είναι όχι, υπάρχουν ωστόσο κάποιοι ερευνητές που μιλούν ουσιαστικά για εθισμό στην επικοινωνία (Communication Addiction Disorder) (Walther, 1999). Παράλληλα, αν χρησιμοποιήσουμε τα ίδια κριτήρια που χρησιμοποιούν οι ερευνητές για τη μελέτη του διαδικτυακού εθισμού τότε οι κοινωνική συναναστροφή θεωρείται μια αρκετά εθιστική συμπεριφορά. Το γεγονός ότι χρησιμοποιούμε μια καινούρια τεχνολογία στις κοινωνικές μας συναναστροφές μπορεί να οδηγεί σε κάποιες αλλαγές στη διαδικασία των κοινωνικών συναναστροφών αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό που να μιλάμε για διαταραχή.

Πέρα από το είδος των υπηρεσιών που επλέγουν οι χρήστες στο διαδίκτυο, ο Anderson (2001) επεσήμανε πως είναι πολύ σημαντικό το είδος των σπουδών των φοιτητών, όταν η έρευνα διεξάγεται σε φοιτητικό πληθυσμό. Φοιτητές από επιστημονικούς και τεχνικούς τομείς καταναλώνουν περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο από φοιτητές ελευθέρων τεχνών. Οι έρευνες των Scherer και Morahan-Martin και Schumacher (2000) διεξήχθησαν αποκλειστικά σε προπτυχιακούς φοιτητές χωρίς να καθορίζεται και να ελέγχεται ο τύπος των σπουδών των φοιτητών και ως εκ τούτου τα αποτελέσματά τους θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη με σκεπτικισμό.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι υπάρχουσες έρευνες που ασχολούνται με το φαινόμενο του εθισμού στο διαδίκτυο δεν καταλήγουν σε σαφή συμπεράσματα,

είναι προκαταρκτικές και αντιφατικές. Επομένως, μέχρι να υπάρξει κάποια πιο προσεκτική μελέτη, η κατάχρηση του διαδικτύου μπορεί να εξακολουθεί να υπάρχει αλλά δεν θα πρέπει να θεωρείται διαταραχή (Grohol, 1999).

3. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου όπως και την ύπαρξη του διαδικτυακού εθισμού στο φοιτητικό πληθυσμό. Ως επιμέρους στόχοι κρίνονται οι απαντήσεις στα παρακάτω διερευνητικά ερωτήματα:

1. Υπάρχουν διαφορές στη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου ανάμεσα στα δύο φύλα;
2. Υπάρχουν διαφορές στη διαβάθμιση κινδύνου ανάπτυξης διαδικτυακού εθισμού (όπως προκύπτει από τη βαθμολογία των φοιτητών στο ερωτηματολόγιο της Young) ανάμεσα στα δύο φύλα;
3. Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου και στη διαβάθμιση κινδύνου ανάπτυξης διαδικτυακού εθισμού στους φοιτητές (όπως προκύπτει από τη βαθμολογία των φοιτητών στο ερωτηματολόγιο της Young);

Με βάση τη προηγούμενη βιβλιογραφία, αναμένεται οι φοιτητές που εκδηλώνουν ριψοκίνδυνη συμπεριφορά και ασχολούνται περισσότερο με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου στο internet να βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο κινδύνου για την ανάπτυξη διαδικτυακού εθισμού σε σχέση με τους φοιτητές που χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη ασφάλεια το διαδίκτυο και το θεωρούν περισσότερο σαν εργαλείο ενημέρωσης και βοήθειας για τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις.

4. ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

4.1 Δείγμα

Το συνολικό δείγμα της έρευνας αφορά φοιτητές του τμήματος Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Ο συνολικός αριθμός του δείγματος που έλαβε μέρος στην έρευνα ανέρχεται στους 61 φοιτητές. Ο μέσος όρος ηλικίας των φοιτητών είναι τα 19.02 έτη με τυπική απόκλιση $s=1.97$.

Πίνακας 4.1 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του συνολικού δείγματος ως προς την ηλικία

	MO	SD	Min	Max
Ηλικία	19.02	1.97	18.0	28.0

Από το σύνολο του δείγματος ($N=61$), οι 12 (19.7%) είναι άντρες και οι 49 (80.3%) είναι γυναίκες.

Πίνακας 4.2 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς φύλο

Φύλο	f	%
Άντρες	12	19,7
Γυναίκες	49	80,3
Σύνολο	61	100,0

Από τους 61 φοιτητές οι 10 (16.4%) δηλώνουν πως εργάζονται ενώ οι υπόλοιποι 51 (83.6%) πως δεν εργάζονται.

Πίνακας 4.3 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς την κατάσταση εργασίας

Κατάσταση Εργασίας	f	%
Εργαζόμενος	10	16,4
Μη εργαζόμενος	51	83,6
Σύνολο	61	100,0

Από το συνολικό δείγμα ($N=61$), οι 37 (60,7%) φοιτητές αναφέρουν πως μένουν με την οικογένειά τους και οι 22 (36,1%) πως μένουν μόνοι τους. Παράλληλα, υπάρχουν 2 φοιτητές (3,2%) που δηλώνουν πως συγκατοικούν με κάποιο άλλο άτομο εκτός των γονιών τους.

Πίνακας 4.4 Κατανομή του συνολικού δείγματος ως προς διαμονή

Διαμονή	f	%
Με οικογένεια	37	60,7
Μόνος	22	36,1
Συγκατοικώ	2	3,2
Σύνολο	61	100,0

4.2 Μέσα συλλογής δεδομένων

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη με χρήση ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα ακόλουθα:

- 1) Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών Στοιχείων
- 2) Ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου (αυτοσχέδιο)
- 3) internet Addiction Test (Young, 1998).

4.2.1. Ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων

Το ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των φοιτητών. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει ερωτήσεις που αναφέρονται στο φύλο, την ηλικία, τη κατάσταση εργασίας και τη διαμονή των φοιτητών με ή χωρίς την οικογένειά τους.

4.2.2. Ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου

Το ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου αποτελεί ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο το οποίο κατασκευάστηκε με βάση ερωτήματα της πανελλαδικής εμπειρικής έρευνας για τη μελέτη της δημιουργικής και ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου από νέους και νέες ως 18 ετών. Η παραπάνω έρευνα διεξήχθη σε μαθητές και μαθήτριες γυμνασίου και λυκείου το 2007 από τον αναπληρωτή καθηγητή Ιωάννη Κατερέλο.

Τα ερωτήματα που χρησιμοποιήθηκαν από την παραπάνω έρευνα (Κατερέλος, 2007) για την παρούσα μελέτη αναφέρονται στα ερωτήματα που είχαν επιλεγεί από τον ερευνητή για σύγκριση με τις ερωτήσεις της παθολογικής χρήσης του internet. Από τα παραπάνω εξαιρέθηκαν οι ερωτήσεις που αναφέρονταν στις σχέσεις με τους γονείς.

Πιο συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου αποτελείται συνολικά από 11 ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση αναφέρεται στη πρόσβαση στο internet. Οι ερωτώμενοι καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα σε 8 εναλλακτικές απαντήσεις: 'ναι, δική μου' (1), 'ναι, μέσω του Πανεπιστημίου' (2), 'ναι από internet cafe' (3), 'ναι, μέσω κάποιου φίλου/φίλης' (4), 'όχι, αλλά ξέρω αρκετά' (5), 'όχι, αλλά με ενδιαφέρει' (6), 'όχι, ούτε με ενδιαφέρει' (7), 'όχι, τι είναι αυτό;' (8). Η δεύτερη ερώτηση αφορά στο κατά πόσον τα υποκείμενα της έρευνας συμφωνούν με ορισμένες απόψεις σχετικά με το internet. Ο βαθμός της συμφωνίας εκφράζεται με την επιλογή ανάμεσα σε 7 εναλλακτικές απαντήσεις: (1) 'διαφωνώ απόλυτα', (2) 'διαφωνώ', (3) 'μάλλον διαφωνώ', (4) 'ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ', (5) 'μάλλον συμφωνώ', (6) 'συμφωνώ', (7) 'συμφωνώ απόλυτα'. Η τρίτη ερώτηση αναφέρεται στις ώρες χρήσης του υπολογιστή και του διαδικτύου, στην οποία οι ερωτώμενοι καλούνται να σημειώσουν τον αριθμό των ωρών που ασχολούνται με το internet μια καθημερινή μέρα, τον αριθμό των ωρών που έχουν κάτσει αδιάκοπα μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή όπως και των αριθμό των ωρών που έχουν κάτσει αδιάκοπα μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ ήταν στο internet. Στη τέταρτη ερώτηση οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν στο κατά πόσον τους αρέσουν κάποιες δραστηριότητες όταν είναι στο internet επιλέγοντας μια από τις ακόλουθες απαντήσεις: (1) 'καθόλου', (2) 'λίγο', (3) 'μέτρια (ούτε λίγο ούτε πολύ)', (4) 'πολύ', (5) 'πάρα πολύ'. Η πέμπτη ερώτηση αφορά στην άποψη των συμμετεχόντων για κάποια διαδικτυακά παιχνίδια η οποία εκφράζεται με την επιλογή ανάμεσα στις παρακάτω εναλλακτικές απαντήσεις: (1) 'δεν μου αρέσουν καθόλου', (2) 'δεν μου αρέσουν', (3) 'αδιάφορα', (4) 'μου αρέσουν', (5) 'μου αρέσουν πάρα πολύ'. Η έκτη ερώτηση σχετίζεται με την ικανοποίηση των ερωτώμενων από διάφορες δραστηριότητες όταν είναι στο internet. Οι ερωτώμενοι καλούνται να επιλέξουν μια από τις ακόλουθες απαντήσεις: (1) 'δυσανεστημένος', (2) 'μάλλον δυσανεστημένος', (3) 'αδιάφορος (ούτε δυσανεστημένος ούτε ευχαριστημένος)', (4) 'μάλλον ευχαριστημένος', (5) 'ευχαριστημένος'. Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν στην ασφάλεια των χρηστών του διαδικτύου. Πιο συγκεκριμένα, στην έβδομη ερώτηση τα υποκείμενα καλούνται να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτήσεων με βάση τη συμπεριφορά τους ή τη συμπεριφορά

των άλλων στο internet επιλέγοντας ανάμεσα από τις εξής απαντήσεις: (1) 'ναι', (2) 'όχι', (3) 'αδιάφορο'. Η όγδοη ερώτηση αφορά στην γνώση που έχουν οι συμμετέχοντες για τη σημασία του να στέλνουν προσωπικά και οικογενειακά δεδομένα μέσω διαδικτύου η οποία εκφράζεται με την επιλογή ανάμεσα στις ακόλουθες απαντήσεις : (1) 'καθόλου', (2) 'πολύ λίγο', (3) 'μάλλον λίγο', (4) 'μέτρια', (5) 'μάλλον αρκετά', (6) 'πολύ καλά', (7) 'άριστα'. Στην ένατη ερώτηση τα υποκείμενα καλούνται να απαντήσουν στο αν έχουν αποστείλει τέτοια στοιχεία/δεδομένα όταν τους ζητήθηκαν από πηγές του internet χωρίς να τα ελέγξουν πριν, επιλέγοντας ανάμεσα στις εξής απαντήσεις: (1) 'ποτέ', (2) 'σπάνια', (3) 'μερικές φορές', (4) 'συχνά', (5) 'πάντα'. Η δέκατη ερώτηση αφορά στο βαθμό προστασίας που πιστεύουν οι ερωτώμενοι πως χρειάζονται ορισμένα προσωπικά και οικογενειακά στοιχεία και δεδομένα. Ο βαθμός προστασίας εκφράζεται με την επιλογή ανάμεσα στις απαντήσεις: (1) 'χρειάζονται πολύ προστασία', (2) 'χρειάζονται κάποια προστασία', (3) 'αδιάφορο'. Η τελευταία ερώτηση αναφέρεται στην ακαδημαϊκή επίδοση των συμμετεχόντων και στο πως έχει επηρεαστεί από το internet. Οι ερωτώμενοι καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στις ακόλουθες εναλλακτικές απαντήσεις: (1) 'πολύ αρνητικά', (2) 'αρνητικά', (3) 'μάλλον αρνητικά', (4) 'καθόλου', (5) 'μάλλον θετικά', (6) 'θετικά', (7) 'πολύ θετικά'.

4.2.3. Internet Addiction Test

Το Internet Addiction Test (IAT) αποτελεί ένα εργαλείο αξιολόγησης της μη υγιούς χρήσης του διαδικτύου. Κατασκευάστηκε το 1998 από την Young για την αξιολόγηση του βαθμού με τον οποίο το διαδίκτυο επηρεάζει την καθημερινότητά των χρηστών, την κοινωνική ζωή τους, τη παραγωγικότητά τους, τον ύπνο τους και τα συναισθήματά τους. Το Internet Addiction Test στην ουσία αποτελεί μια εκτεταμένη έκδοση του Young's Diagnostic Questionnaire (1998b) το πρώτο ερωτηματολόγιο που κατασκεύασε η Young και βασίστηκε στα κριτήρια του DSM-IV για τον παθολογικό τζόγο. Το IAT προσαρμόστηκε στα ελληνικά το 2008 από την Μονάδα Εφηβικής Υγείας του Πανεπιστημίου Αθηνών στα πλαίσια της έρευνας που διεξήγαγε για την μελέτη της χρήσης και της κατάχρησης του διαδικτύου εφήβων της Αθήνας.

Το Internet Addiction Test αποτελείται από 20 ερωτήσεις που αφορούν διάφορα προβλήματα που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου. Οι ερωτώμενοι καλούνται να

σημειώσουν τον βαθμό στον οποίο ισχύει το κάθε πρόβλημα στη καθημερινή τους ζωή ανάλογα με τη δική τους χρήση. Πιο συγκεκριμένα, καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα σε έξι εναλλακτικές απαντήσεις: 'ποτέ' (0), 'σπάνια' (1), 'που και που' (2), 'αρκετά συχνά' (3), 'συχνά' (4), 'πάντα' (5). Κάθε ερώτηση βαθμολογείται από 1 μέχρι 5 ανάλογα με την απάντηση. Η απάντηση 'σπάνια' δίνει ένα (1) βαθμό, η απάντηση 'που και που' δίνει δύο (2) βαθμούς, η απάντηση 'αρκετά συχνά' δίνει τρεις (3) βαθμούς, η απάντηση 'συχνά' δίνει τέσσερις (4) βαθμούς και η απάντηση 'πάντα' δίνει πέντε (5) βαθμούς. Η απάντηση 'ποτέ' δεν βαθμολογείται (0). Η χαμηλότερη βαθμολογία που μπορεί να λάβει ένα ερωτηματολόγιο είναι 20 και η υψηλότερη 100. Όσο πιο υψηλή είναι η βαθμολογία τόσο μεγαλύτερα είναι τα προβλήματα που προκαλεί η χρήση του διαδικτύου. Η Young υποστηρίζει πως μια βαθμολογία μεταξύ 20-39 αντικατοπτρίζει έναν μέσο χρήστη του διαδικτύου που έχει τον πλήρη έλεγχο της χρήσης του. Μια βαθμολογία 40-69 δείχνει συχνά προβλήματα που οφείλονται στην χρήση του διαδικτύου και μια βαθμολογία 70-100 σημαίνει πως το διαδίκτυο προκαλεί σημαντικά προβλήματα στον χρήστη.

Το ερωτηματολόγιο της Young έχει δείξει ισχυρή εσωτερική αξιοπιστία σε διάφορες έρευνες (π.χ. Widyanto & McMurrin, 2004· Yang, 2001· Yang et al., 2005· Young, 1998a). Η συνολική αξιοπιστία της κλίμακας IAT όπως μετρήθηκε με τον δείκτη Cronbach alpha υπήρξε καλή σε αυτές τις έρευνες. Ωστόσο, δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες που να αξιολογούν τους παράγοντες του ερωτηματολογίου και κατά συνέπεια να αναλύουν τον εθισμό στο διαδίκτυο σαν μια πολυπαραγοντική δομή. Η αξιολόγηση των παραγόντων είναι σημαντική επειδή ο ορισμός της δομής του εργαλείου είναι προϋπόθεση στον ακόλουθο καθορισμό. Αποτυχία στην αναγνώριση των διαστάσεων της κλίμακας μπορεί να οδηγήσει σε ανακριβή σημεία των θεωριών (Smith & McCarthy, 1995). Παράλληλα, οι υποκλίμακες μπορεί να δώσουν ένα μεγαλύτερο επίπεδο λεπτομέρειας από την απλή χρήση του διαδικτυακού εθισμού σαν μια γενική αντίληψη. Για παράδειγμα, τα άτομα μπορεί να υποφέρουν από διαφορετικής σοβαρότητας αρνητικών συμπτωμάτων σε διάφορες πλευρές του εθισμού στο διαδίκτυο. Γνωρίζοντας το παραπάνω μας βοηθά να εστιάσουμε τις θεραπείες στην περιοχή που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Συνεπώς, η βαθμολογία των παραγόντων μπορεί να παρέχει πληροφορίες πέρα από αυτές που αποκτήθηκαν από τη συνολική βαθμολογία ολόκληρης της κλίμακας (Floyd & Widaman, 1995).

Παρά τη σημαντικότητα του θέματος, μέχρι στιγμής, μόνο δύο δημοσιευμένες έρευνες στο εξωτερικό έχουν μελετήσει τους παράγοντες του Internet Addiction Test (Chang & Law, 2008· Widyanto & McMurtan, 2004).

Στην έρευνα των Widyanto και McMurtan (2004), η ανάλυση παραγόντων του IAT ανέδειξε έξι παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- (α) 'Προβολή' (*salience*). Αποτελείται από 5 ερωτήσεις (q10, q12, q13, q15, q19).
- (β) 'Υπερβολική χρήση' (*excess use*). Αποτελείται από 5 ερωτήσεις (q1, q2, q6, q18, q20).
- (γ) 'Παραμέληση εργασίας' (*neglect work*). Αποτελείται από 3 ερωτήσεις (q6, q8, q9).
- (δ) 'Προσμονή' (*anticipation*). Αποτελείται από 2 ερωτήσεις (q7, q17).
- (ε) 'Έλλειψη αυτοελέγχου' (*lack of self control*). Αποτελείται από 3 ερωτήσεις (q4, q5, q16).
- (στ) 'Παραμέληση κοινωνικής ζωής' (*neglect social life*). Αποτελείται από 2 ερωτήσεις (q3, q4).

Όσον αφορά την αξιοπιστία της κλίμακας, οι παραπάνω παράγοντες παρουσίασαν μέτρια προς υψηλή εσωτερική αξιοπιστία (Cronbach alpha: 0,54 – 0,82). Σχετικά με τις ενδοσυνάφειες των παραγόντων σημειώθηκε σημαντική συνάφεια μεταξύ της 'προβολής' και της 'υπερβολικής χρήσης' ($r = 0.62, p < 0.01$). Υπάρχουν επίσης σημαντικές συνάφειες μεταξύ της 'προβολής' και της 'έλλειψης αυτοελέγχου' ($r = 0.584, p < 0.01$) όπως και της 'υπερβολικής χρήσης' και της 'έλλειψης αυτοελέγχου' ($r = 0.559, p < 0.01$).

Ενώ η παραπάνω έρευνα μας έδωσε εσωτερικά στοιχεία της δομής του IAT, παρουσιάζει ένα σημαντικό μειονέκτημα και αυτό είναι το μικρό της δείγμα (86 συμμετέχοντες). Μια ακόμη έρευνα που ασχολήθηκε με την ανάλυση παραγόντων του IAT με περισσότερα υποκείμενα (410 κινέζους φοιτητές) ήταν οι μελέτη των Chang και Law (2008). Η ανάλυση των Chang και Law (2008) προχώρησε στην μελέτη του περιεχομένου 18 ερωτήσεων του IAT η οποία έδωσε μια δομή 3 παραγόντων. Από την ανάλυση αποκλείστηκαν οι ερωτήσεις q7 και q11. Οι 3 παράγοντες των Chang και Law (2008) είναι οι ακόλουθοι:

- (α) 'Στέρξη και Κοινωνικά προβλήματα' (*withdrawal and social problems*). Αποτελείται από 9 ερωτήσεις (q3, q4, q5, q9, q13, q15, q18, q19, q20) που αναφέρονται στον βαθμό της άσχημης διάθεσης ή των δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο χρήστης όταν αναγκάζεται να

είναι offline. Αυτός ο παράγοντας αναφέρεται επίσης στα διαπροσωπικά προβλήματα που προκαλεί η χρήση του διαδικτύου.

(β) *Διαχείριση χρόνου και Αποτελέσματα επίδοσης* (*time management and performance effects*). Αποτελείται από 6 ερωτήσεις (q1, q2, q6, q8, q16, q17) και αναφέρεται στον βαθμό της ψυχαναγκαστικής χρήσης του διαδικτύου και στην αποτυχία του χρήστη να ελέγξει ή να μειώσει τον χρόνο που καταναλώνει στο διαδίκτυο. Παράλληλα, περιλαμβάνει τα ακαδημαϊκά προβλήματα επίδοσης.

(γ) *Αντικατάσταση πραγματικότητας* (*reality substitution*). Αποτελείται από 3 ερωτήσεις (q10, q12, q14) και περιγράφει τον βαθμό στον οποίο ο χρήστης θεωρεί το περιβάλλον του διαδικτύου σαν μια άλλη πραγματικότητα στην οποία υπερ-εξαρτάται προκειμένου να ανακουφιστεί από τα προβλήματα της πραγματικής ζωής.

Όσον αφορά στην αξιοπιστία της κλίμακας, οι τρεις παραπάνω παράγοντες παρουσίασαν υψηλή δομική αξιοπιστία (Cronbach alpha= 0,60 – 0,89). Σχετικά με τις ενδοσυνάφειες των τριών παραγόντων, σημειώθηκαν ιδιαίτερα σημαντικές συνάφειες μεταξύ όλων των παραγόντων: *‘στέρηση και κοινωνικά προβλήματα’* και *‘διαχείριση χρόνου και αποτελέσματα επίδοσης’* ($r=0.88$, $p<0.05$), *‘στέρηση και κοινωνικά προβλήματα’* και *‘αντικατάσταση πραγματικότητας’* ($r=0.88$, $p<0.05$), *‘διαχείριση χρόνου και αποτελέσματα επίδοσης’* και *‘αντικατάσταση πραγματικότητας’* ($r=0.83$, $p<0.05$).

Ο πρώτος παράγοντας *‘στέρηση και κοινωνικά προβλήματα’*, στην ουσία συνδυάζει δύο στοιχεία. Την *‘στέρηση’* που σχετίζεται με τα κριτήρια του DSM-IV για την εξάρτηση από ουσίες και τα *‘κοινωνικά προβλήματα’* που σχετίζεται με το σύνολο της κατάχρησης ουσιών (American Psychiatric Association, 1994). Αυτά τα δύο στοιχεία συνήθως αναπτύχθηκαν σαν ξεχωριστές διαστάσεις σε άλλα ερωτηματολόγια για τον εθισμό στο διαδίκτυο (Cheng et al., 2003· Griffiths, 1998). Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας των Chang και Law (2008) προτείνουν πως τα δύο στοιχεία μπορούν να αναφερθούν σε έναν μοναδικό παράγοντα, δείχνοντας την έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ των στερητικών συμπτωμάτων και των διαπροσωπικών προβλημάτων του χρήστη. Το παραπάνω μπορεί να ερμηνευτεί με βάση το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο του Davis (2001) για την παθολογική χρήση του διαδικτύου. Ο Davis (2001) βρήκε πως τα άτομα που πάσχουν από εθισμό στο διαδίκτυο μπορεί να εκφράσουν κάποια στερητικά συμπτώματα (π.χ. αμνηστικότητα, περιορισμένο έλεγχο παρόρμησης) τα οποία με τη σειρά τους μπορεί να διαταράξουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Παρόλο που τα άτομα παρατηρούν πως οι

συμπεριφορές που σχετίζονται με την κατάχρηση του διαδικτύου είναι κοινωνικά μη επιθυμητές, αποτυγχάνουν να τις ελέγξουν. Το αποτέλεσμα είναι πως απογοητεύονται στην πραγματική κοινωνική τους ζωή κάτι που μπορεί να τους οδηγήσει σε περαιτέρω στερητικά συμπτώματα. Με αυτόν τον τρόπο, η 'στέρηση' και τα 'κοινωνικά προβλήματα' μπορούν να ενισχύουν το ένα το άλλο διατηρώντας έτσι έναν επαναλαμβανόμενο κύκλο. Παρά το γεγονός ότι αυτά τα δύο στοιχεία σχετίζονται με διαφορετικά κριτήρια στο DSM-IV, κάποιες έρευνες έχουν δείξει πως τα κριτήρια κατάχρησης και εξάρτησης μετρούν παρόμοια χαρακτηριστικά (π.χ. Fulkerson, Harrison, & Beebe, 1999· Harrison, Fulkerson, & Beebe, 1998· Lewinsohn, Rohde, & Seeley, 1996). Τα παραπάνω υποστηρίζουν την διαμάχη ότι η 'στέρηση' και τα 'κοινωνικά προβλήματα' δεν μπορούν να διαχωριστούν εύκολα και είναι λογικό να τα αντιμετωπίζουμε σαν έναν παράγοντα (Chang & Law, 2008).

Η διάσταση 'αντικατάσταση της πραγματικότητας' αντικατοπτρίζει τη τάση κάποιων ανθρώπων να χρησιμοποιούν το περιβάλλον του διαδικτύου σαν ένα υποκατάστατο της πραγματικότητας από το οποίο αρχίζουν να εξαρτώνται. Αυτή η διάσταση αναφέρεται συγκεκριμένα στον εθισμό στο διαδίκτυο εξαιτίας της μοναδικής φύσης του διαδικτύου. Πολλές σημαντικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο πραγματικό κόσμο – αγορές, τζόγος, μελέτη, κοινωνική αλληλεπίδραση κ.τ.λ. – μπορούν να ολοκληρωθούν μέσα από το διαδίκτυο. Την ίδια στιγμή κάποιες λιγότερο επιθυμητές πλευρές που σχετίζονται με την κοινωνική αλληλεπίδραση στη πραγματική ζωή, όπως είναι η συστολή που νιώθει κάποιος όταν συναντά καινούριους ανθρώπους, μπορούν να αποφευχθούν. Το παραπάνω μπορεί να εξηγήσει το πως κάποια άτομα εθίζονται στο διαδίκτυο καθώς ενθαρρύνονται να 'ζουν' σε έναν δυνητικό κόσμο. Παρόλο, που η αντικατάσταση της πραγματικότητας παρέχει μια άλλη κατεύθυνση για τον καθορισμό των διαγνωστικών κριτηρίων για τον εθισμό στο διαδίκτυο, η δομική αξιοπιστία της είναι σχετικά μικρή. Για να ενισχυθεί η εγκυρότητα και η διαγνωστική χρησιμότητά της διάστασης, χρειάζεται μελλοντική έρευνα που θα δίνει μια ομάδα αντιπροσωπευτικών στοιχείων που δείχνει πως η διάσταση είναι έγκυρη εμπειρικά.

Συγκρίνοντας τους παράγοντες της έρευνας των Widyanto και Mc Muran (2004) με τους παράγοντες που προτείνουν οι Chang και Law (2008), παρατηρούμε πως ο παράγοντας 'στέρηση και κοινωνικά προβλήματα' περιλαμβάνει ερωτήματα που σχετίζονται με τις διαστάσεις 'προβολή', και 'παραμέληση κοινωνικής ζωής'. Παράλληλα, ο παράγοντας 'διαχείριση χρόνου' μοιάζει με τις διαστάσεις 'έλλειψη αυτοελέγχου' και 'παραμέληση

εργασίας'. Αντίθετα, με τα προηγούμενα η διάσταση 'αντικατάσταση πραγματικότητας' δεν έχει κάποια αντιστοιχία. Οι παραπάνω διαφορές μπορεί να οφείλονται σε διαφορές στο δείγμα της κάθε έρευνας. Οι Widyanto και McMurtan (2004) περιέλαβαν στην έρευνά τους ένα δείγμα 86 συμμετεχόντων από το διαδίκτυο που προέρχονταν από διαφορετικά κοινωνικά επίπεδα και από άγνωστες εθνικότητες, ενώ το δείγμα των Chang και Law (2008) αποτελούνταν από 410 κινέζους φοιτητές. Παράλληλα, τα δείγματα είχαν διαφορετικά δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, η έρευνα στον χώρο της ανάλυσης παραγόντων του IAT είναι ακόμη σε εμβρυικό επίπεδο, καθώς για οποιοδήποτε εργαλείο αξιολόγησης, είναι σημαντικό να εξετάζουμε κατά πόσο οι υποβόσκουσες διαστάσεις είναι αμετάβλητες ανάμεσα σε διαφορετικά δείγματα κάτι που μας επιτρέπει στη συνέχεια τη σύγκριση μεταξύ των ομάδων (Byrne, 1989). Προκειμένου να αξιολογηθεί η σταθερότητα των παραγόντων του IAT, περισσότερες έρευνες θα χρειαστεί να διεξαχθούν από διαφορετικές ομάδες και πολιτισμούς ώστε να μπορούν να γίνουν συγκρίσεις (Chang & Law, 2008).

Παρά τους περιορισμούς των παραπάνω ερευνών, τα ευρήματά τους συμβάλλουν στην κατανόηση των συμπεριφορών που σχετίζονται με το διαδίκτυο και παρέχουν μια καλή βάση για μελλοντική έρευνα. Μελλοντικές έρευνες παρόμοιας φύσης, που θα χρησιμοποιήσουν διαφορετικές ομάδες ανθρώπων κρίνονται σημαντικές για την περαιτέρω εκτίμηση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας του IAT. Γενικά, περισσότερες έρευνες γύρω από τη δομή του διαδικτυακού εθισμού μπορεί να ενισχύσουν την κατανόησή μας γύρω από το φαινόμενο και τα χαρακτηριστικά των εργαλείων αξιολόγησης.

4.3 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκε στις 5 Μαΐου 2009. Ο συνολικός αριθμός των υποκειμένων που έλαβε μέρος στην έρευνα και συμπλήρωσε τα ερωτηματολόγια είναι 61. Η διαδικασία της έρευνας αφορούσε στη συμπλήρωση τριών ατομικών ερωτηματολογίων (Ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων, Ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου, internet Addiction Test). Τα υποκείμενα της έρευνας ήταν φοιτητές που φοιτούσαν στο τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Η χορήγηση και συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε σε αμφιθέατρο του Παντείου Πανεπιστημίου πριν την έναρξη του μαθήματος 'Κοινωνική Έρευνα'. Από τα υποκείμενα της έρευνας ζητήθηκε η επί τόπου συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Η συμμετοχή δεν ήταν υποχρεωτική. Σχεδόν όλοι οι φοιτητές (με εξαίρεση ένα υποκείμενο) υπήρξαν πρόθυμοι να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια.

Η σειρά χορήγησης των ερωτηματολογίων ήταν η ακόλουθη:

- (α) Ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων,
- (β) Ερωτηματολόγιο για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου και
- (γ) Internet Addiction Test.

Οι εκάστοτε διευκρινίσεις που δίδονταν, ήταν πάντα ύστερα από ερώτηση των υποκειμένων.

Μετά το πέρας της διαδικασίας συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, δίδονταν ευχαριστίες στα υποκείμενα για τον χρόνο που διέθεσαν καθώς και για τη συνδρομή τους στη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας.

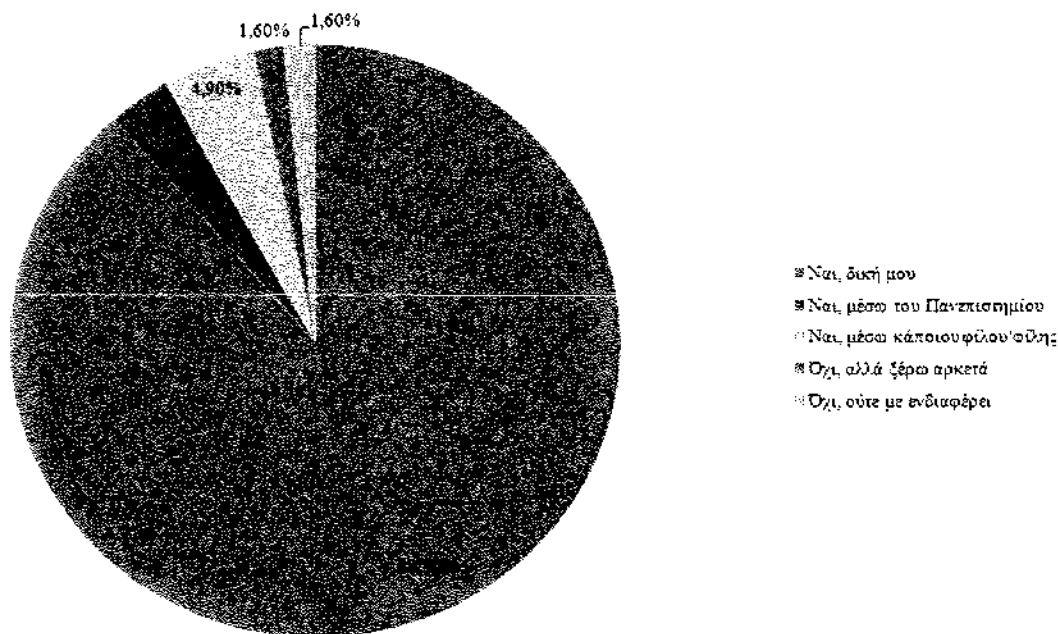
5. ΕΥΡΗΜΑΤΑ

5.1 Ερωτηματολόγιο δημιουργικής και ασφαλής χρήσης του internet

Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορά στο θέμα της πρόσβασης στο διαδίκτυο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών (88,5%) δηλώνουν πως έχουν δική τους πρόσβαση στο internet ενώ οι υπόλοιπες επιλογές συγκεντρώνουν πολύ μικρά ποσοστά. Συγκεκριμένα, μόλις το 4,9% δηλώνει πως έχει πρόσβαση μέσω κάποιου φίλου/φίλης και το 3,3% πως έχει πρόσβαση μέσω του πανεπιστημίου. Ακόμη μικρότερα είναι τα ποσοστά των φοιτητών που δεν έχουν καθόλου πρόσβαση (3,2%). Ωστόσο, από το 3,2% των φοιτητών που δεν έχει πρόσβαση, το 1,6% δηλώνει πως γνωρίζει αρκετά για το internet και μόλις το 1,6% αναφέρει πως δεν το ενδιαφέρει. Οι υπόλοιπες επιλογές ('ναι, από internet cafe', 'όχι, αλλά με ενδιαφέρει', 'όχι, τι είναι αυτό;') δεν σημειώθηκαν από κανένα υποκείμενο.

Τα παραπάνω ποσοστά μας δείχνουν πως το internet έχει μπει στη ζωή των φοιτητών και λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλό πλέον κόστος της σύνδεσης στο διαδίκτυο, οι περισσότεροι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να 'σερφάρουν' στο internet έχοντας δική τους πρόσβαση.

Γράφημα 5.1 Ποσοστιαία κατανομή του δείγματος ως προς την πρόσβαση στο internet

Όσον αφορά τις πιθανές διαφορετικές ποσοτώσεις ανάλογα με το φύλο, δεν βρέθηκε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά, κάτι που δείχνει πως κανένα από τα δύο φύλα δεν υστερεί στο θέμα της πρόσβασης.

Πίνακας 5.1 Κατανομή της πρόσβασης στο internet ως προς το φύλο

Έχεις πρόσβαση στο internet;	Φύλο					
	Ανδρες		Γυναίκες		Σύνολο	
	N	%	N	%	N	%
Ναι, δική μου	10	83,3	44	81,5	54	88,5
Ναι, μέσω του Πανεπιστημίου	0	0	2	4,1	2	3,3
Ναι, μέσω κάποιου φίλου/φίλης	1	8,3	2	4,1	3	4,9
Όχι, αλλά ξέρω αρκετά	1	8,3	0	0	1	1,6
Όχι, ούτε με ενδιαφέρει	0	0	1	2,0	1	1,6
Σύνολο	12	19,7	49	80,3	61	100,0

Στη συνέχεια εξετάστηκε ο βαθμός συμφωνίας των φοιτητών σε κάποιες από τις πιο σημαντικές απόψεις που έχουν διατυπωθεί γύρω από το internet και σχετίζονται με την αξιολόγηση της σύγχυσης που μπορεί να υπάρξει μεταξύ 'εικονικής' και 'πραγματικής' ζωής (6 ερωτήσεις) και το πλαίσιο των αξιών της χρήσης του internet (3 ερωτήσεις) (Κατερέλος, 2007). Τα αποτελέσματα ήταν τα ακόλουθα: οι φοιτητές 'διαφωνούν απόλυτα' με την άποψη ότι οι φίλοι/ες που κάνεις στο internet είναι καλύτεροι από αυτούς στη πραγματική ζωή (μ.ο.=1,69), 'διαφωνούν' με το ότι ο κίνδυνος να μπερδεντεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ότι κάνει και στο internet είναι ανύπαρκτος (μ.ο.=2,26) ότι κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από το internet (μ.ο.=2,59) και ότι στο internet δεν υπάρχουν πραγματικοί θάνατοι, βιασμοί, ληστείες, σκοτωμοί, πόλεμοι κ.τ.λ. ο καθένας κάνει ό,τι θέλει με μηδενικό κόστος (μ.ο.=2,54), ενώ 'μάλλον διαφωνούν' με το ότι τελικά, ό,τι είσαι στο internet είσαι και στη πραγματική ζωή (μ.ο.=3,64) όπως και με το όσοι δεν καταλαβαίνουν το internet επειδή δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, είναι αυτοί που το κατακρίνουν (μ.ο.=3,59). Από την άλλη, 'ούτε διαφωνούν ούτε συμφωνούν' με την άποψη ότι οι hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet (μ.ο.=3,89) όπως και ότι κάποιος που ασχολείται με το internet όλη την ώρα είναι αντικοινωνικός (μ.ο.=4,02), ενώ μάλλον συμφωνούν με το ότι στο internet οι άνθρωποι εκφράζουν αυτό που θα ήθελαν να είναι και όχι αυτό που είναι πραγματικά (μ.ο.=4,61).

Πίνακας 5.2 Μέσος όρος, τοπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς τις στάσεις απέναντι στη χρήση του internet

	MO	SD	Min	Max
Τελικά, ότι είσαι στο internet είσαι και στην πραγματική ζωή	3,64	1,92	1	7
Οι φίλοι/ες που κάνεις στο internet είναι καλύτεροι από αυτούς στην πραγματική ζωή	1,69	0,90	1	5
Στο internet οι άνθρωποι εκφράζουν αυτό που θα ήθελαν να είναι και όχι αυτό που είναι πραγματικά	4,61	1,27	1	7
Κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από το internet	2,59	1,53	1	7
Στο internet δεν υπάρχουν πραγματικοί θάνατοι, βιασμοί, ληστείες, σκοτωμοί, πόλεμοι κτλ. ο καθένας κάνει ό,τι θέλει με μηδενικό κόστος	2,54	1,59	1	7
Ο κίνδυνος να μπερδευτεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ότι κάνει και στο internet είναι ανύπαρκτος	2,26	1,11	1	5
Οι Hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet	3,89	1,49	1	7
Όσοι δεν καταλαβαίνουν το internet επειδή δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, είναι αυτοί που το κατακρίνουν	3,59	1,37	1	6
Κάποιος που ασχολείται όλη την ώρα με το internet είναι αντικοινωνικός	4,02	1,53	1	7

Σχετικά με τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται ανάμεσα στα δύο φύλα, οι φοιτήτριες διαφωνούν περισσότερο στο ότι ο κίνδυνος να μπερδευτεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ότι κάνει και στο internet είναι ανύπαρκτος ενώ τα αγόρια συμφωνούν περισσότερο στο ότι κάποιος που ασχολείται όλη την ώρα με το internet είναι αντικοινωνικός.

Πίνακας 5.3 Στάσεις απέναντι στη χρήση του internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)

	Αντρας	Γυναίκα	F	Sig.
Τελικά, ότι είσαι στο internet είσαι και στην πραγματική ζωή	2,75	3,86	3,32	NS
Οι φίλοι/ες που κάνεις στο internet είναι καλύτεροι από αυτούς στην πραγματική ζωή	1,83	1,65	0,38	NS
Στο internet οι άνθρωποι εκφράζουν αυτό που θα ήθελαν να είναι και όχι αυτό που είναι πραγματικά	4,17	4,71	1,82	NS
Κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από το internet	2,92	2,51	0,68	NS
Στο internet δεν υπάρχουν πραγματικοί θάνατοι, βιασμοί, ληστείες, σκοτωμοί, πόλεμοι κτλ. ο καθένας κάνει ό,τι θέλει με μηδενικό κόστος	2,92	2,45	0,84	NS
Ο κίνδυνος να μπερδευτεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ότι κάνει και στο internet είναι ανύπαρκτος	3,00	2,08	<u>7,30</u>	0,01**
Οι hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet	3,92	3,88	0,01	NS
Όσοι δεν καταλαβαίνουν το internet επειδή δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, είναι αυτοί που το κατακρίνουν	3,67	3,57	0,05	NS
Κάποιος που ασχολείται όλη την ώρα με το internet είναι αντικοινωνικός	4,83	3,82	<u>4,49</u>	0,04*

** $p < 0,01$ * $p < 0,05$

Όσον αφορά στον χρόνο χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet, οι φοιτητές δίνουν κατά μέσο όρο περίπου 4,53 ώρες αδιάκοπης χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και 4,07 ώρες αδιάκοπης χρήσης του internet. Παράλληλα, αναφέρουν πως ασχολούνται κατά μέσο όρο περίπου 2,24 ώρες την ημέρα με το διαδίκτυο. Σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα δεν παρατηρούνται. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές αναφέρουν κατά μέσο όρο πως ο χρόνος αδιάκοπης ενασχόλησής τους με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή είναι 5,86 ώρες την ημέρα και με το internet 4,41 ώρες ενώ οι φοιτήτριες αναφέρουν πως ασχολούνται αδιάκοπα με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή περίπου 4,23 ώρες τη μέρα και με το internet 3,99 ώρες. Οι διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στους φοιτητές και τις φοιτήτριες και δείχνουν πως οι άντρες περνούν λίγο παραπάνω χρόνο μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και το internet δεν είναι στατιστικώς σημαντικές.

Πίνακας 5.4 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς τις ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet

	MO	SD	Min	Max
Γενικά πόσες ώρες ασχολείσαι με το internet μια καθημερινή μέρα;	2,23	1,88	0,00	13,00
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;	4,53	2,59	0,00	12,00
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet;	4,07	2,42	0,00	10,00

Πίνακας 5.5 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)

	Άντρας	Γυναίκα	F	Sig.
Γενικά πόσες ώρες ασχολείσαι με το internet μια καθημερινή μέρα;	1,91	2,31	0,42	NS
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;	5,86	4,23	3,72	NS
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet;	4,41	3,99	0,27	NS

Στη συνέχεια ακολουθεί μια σειρά ερωτήσεων που αφορά στο βαθμό προτίμησης των φοιτητών σε διάφορες διαδικτυακές δραστηριότητες. Υψηλότερα στις προτιμήσεις των φοιτητών έρχεται η επαφή με τον χώρο της μουσικής (μ.ο.= 4,15), ενώ ακολουθούν η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες (μ.ο.= 3,65), η ενημέρωση (μ.ο.= 3,63) και η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες (μ.ο.= 3,58). Μέτρια στις προτιμήσεις των φοιτητών έρχονται η επαφή με τον χώρο του κινηματογράφου (μ.ο.= 3,43), η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα (μ.ο.= 3,40), η λήψη και αποστολή e-mail (μ.ο.= 3,37), η επαφή με τον χώρο του βιβλίου, η άντληση γνώσεων σχετικών με τεχνικά θέματα αυτο-εκπαίδευσης (μ.ο.= 2,87) και τα chatrooms (μ.ο.= 2,62). Μικρό ενδιαφέρον δείχνουν οι φοιτητές για τη γενική πλοήγηση (σερφάρισμα) χωρίς συγκεκριμένο στόχο (μ.ο.= 2,53) όπως και για τη συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγή απόψεων-αρχείων) (μ.ο.= 2,40).

Πίνακας 5.6 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την απασχόλησή τους στο internet

	MO	SD	Min	Max
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	2,53	0,95	1	4
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	4,15	1,02	1	5
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	3,43	1,23	1	5
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	3,00	1,24	1	5
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	3,65	1,15	1	5
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	3,58	1,29	1	5
Τα Chats	2,62	1,38	1	5
Η λήψη και αποστολή e-mail	3,37	1,09	1	5
Η ενημέρωση	3,63	1,12	1	5
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	3,40	1,14	1	5
Η άντληση γνώσεων σχετικών με τεχνικά θέματα αυτο-εκπαίδευσης	2,87	1,31	1	5
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγή απόψεων-αρχείων)	2,40	1,29	1	5

Όσον αφορά στις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, φαίνεται πως τα κορίτσια χρησιμοποιούν περισσότερο το internet με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες απ' ότα τα αγόρια ($F=10,76$ $p<0,01$), δείχνοντας πως αξιολογούν περισσότερο το διαδίκτυο ως ένα εργαλείο βοήθειας στις πανεπιστημιακές τους επιδόσεις.

Πίνακας 5.7 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)

	Άντρας	Γυναίκα	F	Sig.
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	2,50	2,54	0,02	NS
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	4,00	4,19	0,32	NS
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	3,08	3,52	1,23	NS
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	2,50	3,13	2,52	NS
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	2,75	3,88	10,76	0,00**
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	3,33	3,65	0,56	NS
Τα Chats	3,00	2,52	1,16	NS
Η λήψη και αποστολή e-mail	3,17	3,42	0,50	NS
Η ενημέρωση	4,08	3,52	2,48	NS
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	3,00	3,50	1,88	NS
Η άντληση γνώσεων σχετικών με τεχνικά θέματα αυτο-εκπαίδευσης	3,00	3,83	0,15	NS
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγή απόψεων-αρχείων)	3,00	3,25	3,37	NS

** $p<0,01$

Κατόπιν, ακολουθεί μια ερώτηση για τις προτιμήσεις των φοιτητών στα διαδικτυακά παιχνίδια. Γενικά, οι φοιτητές και οι φοιτήτριες δεν ασχολούνται με το παιχνίδι στο internet καθώς τα μόνα παιχνίδια που τους αρέσουν είναι τα παιχνίδια σκέψης (μ.ο.= 3,73). Αδιάφορα τους φαίνονται τα παιχνίδια ρόλων (μ.ο.= 3,07), περιπέτειας (μ.ο.= 3,28) και στρατηγικής (μ.ο.= 3,43) ενώ τα παιχνίδια μάχης (μ.ο.= 2,50), προσομοιώσεων αυτοκινήτου/μοτοσυκλέτας (2,58) και αθλητικών προσομοιώσεων δεν τους αρέσουν (2,40).

Πίνακας 5.8 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την προτίμηση στα διαδικτυακά παιχνίδια

	MO	SD	Min	Max
Παιχνίδια σκέψης	3,73	0,99	1	5
Παιχνίδια μάχης	2,50	1,37	1	5
Παιχνίδια ρόλων	3,07	1,29	1	5
Παιχνίδια περιπέτειας	3,28	1,24	1	5
Παιχνίδια στρατηγικής	3,43	1,28	1	5
Παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/ μοτοσυκλέτας	2,58	1,36	1	5
Παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων	2,40	1,42	1	5

Έντονες διαφοροποιήσεις προκύπτουν από τη σύγκριση μεταξύ των δύο φύλων καθώς οι φοιτήτριες δηλώνουν περισσότερο πως δεν τους αρέσουν τα διάφορα διαδικτυακά παιχνίδια. Οι φοιτητές υπερτερούν στις προτιμήσεις τους τόσο στα παιχνίδια μάχης ($F=9,06$ $p<0,01$) όσο και στα παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/μοτοσυκλέτας ($F=22,25$ $p<0,01$) και αθλητικών προσομοιώσεων ($F=52,17$ $p<0,01=0,00$).

Πίνακας 5.9 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)

	Αντρας	Γυναίκα	F	Sig.
Παιχνίδια σκέψης	3,08	3,90	7,15	NS
Παιχνίδια μάχης	3,50	2,25	9,06	0,00**
Παιχνίδια ρόλων	3,00	3,08	0,04	NS
Παιχνίδια περιπέτειας	3,75	3,17	2,18	NS
Παιχνίδια στρατηγικής	3,83	3,33	1,48	NS
Παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/ μοτοσυκλέτας	4,00	2,23	22,25	0,00**
Παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων	4,33	1,92	52,17	0,00**

** $p<0,01$

Στη συνέχεια εξετάζεται ο βαθμός ικανοποίησης των φοιτητών από διάφορες διαδικτυακές δραστηριότητες. Φαίνεται πως καμία δραστηριότητα στο internet δεν ικανοποιεί πλήρως τους φοιτητές. Ωστόσο, μάλλον ευχαριστημένοι είναι οι φοιτητές από την ενημέρωση (μ.ο.= 4,22), από την βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες (μ.ο.= 4,08), από τις επιστημονικές γνώσεις (μ.ο.= 3,80) και από τη ποικιλία που προσφέρει (μ.ο.= 4,52) το διαδίκτυο. Ούτε ευχαριστημένοι ούτε δυσαρεστημένοι παρουσιάζονται οι φοιτητές όσον αφορά στις δυνατότητες που παρέχει το internet για αγορές (μ.ο.= 3,50), γνωριμίες με πρόσωπα (μ.ο.= 3,17), παιχνίδι (μ.ο.= 3,38) και διαφημίσεις (μ.ο.= 2,85).

Πίνακας 5.10 Μέσος όρος, τυπική απόκλιση, μέγιστη και ελάχιστη τιμή του δείγματος ως προς την ικανοποίηση από την απασχόλησή τους στο internet

	MO	SD	Min	Max
Επιστημονικές γνώσεις	3,80	0,82	2	5
Βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες	4,08	0,83	2	5
Ενημέρωση	4,22	0,98	1	5
Δυνατότητες για αγορές	3,50	1,10	1	5
Γνωριμίες με πρόσωπα	3,17	1,11	1	5
Διαφημίσεις	2,85	1,16	1	5
Παιχνίδι μέσω διαδικτύου	3,38	1,07	1	5
Ποικιλία που προσφέρει	4,52	0,68	2	5

Διαφορές δεν παρατηρήθηκαν ανάμεσα στα δύο φύλα.

Πίνακας 5.11 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με το φύλο (ANOVA one-way)

	Άντρας	Γυναίκα	F	Sig.
Επιστημονικές γνώσεις	3,42	3,90	3,42	NS
Βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες	3,75	4,17	2,48	NS
Ενημέρωση	4,25	4,21	0,02	NS
Δυνατότητες για αγορές	3,58	3,48	0,08	NS
Γνωριμίες με πρόσωπα	3,42	3,10	0,65	NS
Διαφημίσεις	2,92	2,83	0,05	NS
Παιχνίδι μέσω διαδικτύου	3,75	3,29	1,77	NS
Ποικιλία που προσφέρει	4,25	4,58	2,39	NS

Οι ερωτήσεις που ακολουθούν έχουν σχέση με την ασφάλεια των φοιτητών στο internet. Στην ερώτηση που αφορά στη γνώση των φοιτητών για τη σημασία του να στέλνουν προσωπικά και οικογενειακά στοιχεία μέσω διαδικτύου, η πλειοψηφία των φοιτητών παρουσιάζεται από άριστα (38,3%) έως πολύ καλά ενημερωμένη (33,3%). Από την άλλη οι φοιτητές που αισθάνονται πως έχουν από μέτρια έως καθόλου γνώση ανήκουν μόλις στο 8,3%. Το υπόλοιπο 20,0% θεωρεί πως γνωρίζει μάλλον αρκετά για τη σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου.

Πίνακας 5.12 Κατανομή του δείγματος ως προς τη γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου

Γνώση της σημασίας αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου	f	%
Καθόλου	1	1,7
Πολύ λίγο	2	3,3
Μέτρια	2	3,3
Μάλλον αρκετά	12	20,0
Πολύ καλά	20	33,3
Άριστα	23	38,3
Σύνολο	60	100,0

Η ερώτηση που αφορά στη συχνότητα που οι φοιτητές στέλνουν τέτοια στοιχεία χωρίς να τα έχουν ελέγξει πριν, δείχνει πως οι φοιτητές κρατούν μια αρκετά υπεύθυνη συμπεριφορά καθώς η συντριπτική πλειοψηφία (68,3%) υποστηρίζει πως δεν το έχει κάνει ποτέ ή το έχει κάνει σπάνια (26,7%). Μόνο ένα 5% υποστηρίζει πως μερικές φορές έχει αποστείλει ευαίσθητα δεδομένα χωρίς να τα έχει ελέγξει προηγουμένως.

Πίνακας 5.13 Κατανομή του δείγματος ως προς τη συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο

Αποστολή ευαίσθητων δεδομένων χωρίς έλεγχο	f	%
Ποτέ	41	68,3
Σπάνια	16	26,7
Μερικές φορές	3	5,0
Σύνολο	60	100,0

Όσον αφορά στις διαφορές ανάμεσα στους φοιτητές και τις φοιτήτριες οι άντρες δηλώνουν πως έχουν περισσότερη γνώση της σημασίας αποστολής ευαίσθητων δεδομένων μέσω internet από τις γυναίκες, ενώ δεν υπάρχει κανένας που να πιστεύει πως δεν έχει καθόλου γνώση.

Πίνακας 5.14 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου ανάλογα με το φύλο

		Άντρας	Γυναίκα
		%	%
Καθόλου		0,0	2,1
Έχεις γνώση της σημασίας να στέλνεις προσωπικά και οικογενειακά στοιχεία μέσω διαδικτύου	Πολύ λίγο	8,3	2,1
	Μέτρια	0,0	4,2
	Μάλλον αρκετά	33,3	16,7
	Πολύ καλά	8,3	39,6
Αριστα		50,0	35,4

Παράλληλα, σχετικά με την αποστολή ευαίσθητων στοιχείων χωρίς προηγούμενο έλεγχο, φαίνεται πως οι άντρες έχουν υιοθετήσει μια πιο υπεύθυνη συμπεριφορά, καθώς το 83,3% δηλώνει πως δεν έχει αποστείλει ποτέ προσωπικά στοιχεία χωρίς προηγούμενο έλεγχο. Από την άλλη, υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό γυναικών (6,3%) που υποστηρίζει πως μερικές φορές δεν έχουν ελέγξει τα στοιχεία αυτά πριν τα αποστείλουν.

Πίνακας 5.15 Συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με το φύλο

		Άντρας	Γυναίκα
		%	%
Έχεις αποστείλει ευαίσθητα δεδομένα όταν σου ζητήθηκαν χωρίς να τα έχεις ελέγξει πριν;	Ποτέ	83,3	64,6
	Σπάνια	16,7	29,2
	Μερικές φορές	0,0	6,3

Στις ερωτήσεις που σχετίζονται με την ασφαλή χρήση του internet υπήρχε μια ενότητα ερωτήσεων σχετικών με διάφορες ριψοκίνδυνες συμπεριφορές που οι φοιτητές μπορεί είτε να εκδηλώνουν είτε να αποδέχονται. Στις περισσότερες ερωτήσεις οι φοιτητές απάντησαν όχι, που σημαίνει πως ούτε έχουν συναντήσει ούτε έχουν εκδηλώσει κάποια ριψοκίνδυνη συμπεριφορά στην περιήγησή τους στον κυβερνοχώρο. Εξαιρέση αποτελεί το παράνομο κατέβασμα εμπορικών προγραμμάτων (51,7% των φοιτητών/φοιτητριών δηλώνουν πως το έχουν κάνει) αλλά κυρίως το παράνομο κατέβασμα αρχείων μουσικής ή ταινιών (75,0% των φοιτητών/φοιτητριών δηλώνουν πως το έχουν κάνει).

Πίνακας 5.16 Κατανομή του δείγματος ως προς τις ριψοκίνδυνες συμπεριφορές

	Ναι		Όχι		Αδιάφορο		Σύνολο	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Έχεις ενοχλήσει κάποιον ή κάποια, μέσω internet;	7	11,7	49	81,7	4	6,7	61	100,0
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς φέρθηκες εσύ ο ίδιος/α σε κάποιον/κάποια μέσω internet;	9	15,0	46	76,7	5	8,3	61	100,0
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς σου φέρθηκαν μέσω internet;	14	23,3	41	68,3	5	8,3	61	100,0
Έχεις συναντήσει από κοντά κάποιον/κάποια από αυτούς/αυτές που γνώρισες στο internet;	14	23,3	41	68,3	5	8,3	61	100,0
Ένιωσες ότι γίνεσαι θύμα απάτης μέσω internet;	6	10,2	49	83,1	4	6,8	61	100,0
Έχεις 'κατεβάσει' αρχεία μουσικής ή ταινίες από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	45	75,0	14	23,3	1	1,7	61	100,0
Έχεις 'κατεβάσει' εμπορικά προγράμματα από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	31	51,7	27	45,0	2	3,3	61	100,0

Διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα δεν παρατηρήθηκαν.

Πίνακας 5.17 Ριψοκίνδυνες συμπεριφορές ανάλογα με το φύλο

		Αντρας	Γυναίκα	χ^2	p
Έχεις ενοχλήσει κάποιον ή κάποια, μέσω internet;	Ναι	25,0	8,3	2,76	NS
	Όχι	66,7	85,4		
	Αδιάφορο	8,3	6,3		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς φέρθηκαν εσύ ο ίδιος/α σε κάποιον/κάποια μέσω internet;	Ναι	16,7	14,6	1,36	NS
	Όχι	83,3	75,0		
	Αδιάφορο	0,0	10,4		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς σου φέρθηκαν μέσω internet;	Ναι	16,7	25,0	2,03	NS
	Όχι	83,3	64,6		
	Αδιάφορο	0,0	10,4		
Έχεις συναντήσει από κοντά κάποιον/κάποια από αυτούς/αυτές που γνώρισες στο internet;	Ναι	16,7	25,0	2,03	NS
	Όχι	83,3	64,6		
	Αδιάφορο	0,0	10,4		
Ένωσες ότι γίνεσαι θύμα απάτης μέσω internet;	Ναι	8,3	10,6	1,21	NS
	Όχι	91,7	80,9		
	Αδιάφορο	0,0	8,5		
Έχεις 'κατεβάσει' αρχεία μουσικής ή ταινίες από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	83,3	72,9	0,67	NS
	Όχι	16,7	25,0		
	Αδιάφορο	0,0	2,1		
Έχεις 'κατεβάσει' εμπορικά προγράμματα από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	75,0	45,8	3,41	NS
	Όχι	25,0	50,0		
	Αδιάφορο	0,0	4,2		

Στη συνέχεια οι φοιτητές και οι φοιτήτριες κλήθηκαν να απαντήσουν σε μια ενότητα ερωτήσεων που αφορούσε στη προστασία που χρειάζονται ορισμένα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Τέσσερα από τα πέντε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα που περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο, κρίθηκαν από το δείγμα πως χρειάζονται πολύ προστασία. Τα δεδομένα αυτά αφορούσαν στα στοιχεία της ταυτότητας των φοιτητών/φοιτητριών (95,0%), σε φωτογραφίες και βίντεο που αφορούν τους ίδιους τους φοιτητές ή άτομα του περιβάλλοντός τους (81,7%), σε δεδομένα που αφορούν την οικογένειά τους (98,3%), και σε οικονομικά και τραπεζικά στοιχεία των γονιών τους (100,0%). Κάποια προστασία θεώρησαν πως χρειάζονται τα δεδομένα για τις προτιμήσεις και τα πιστεύω τους (66,7%).

Πίνακας 5.18 Κατανομή του δείγματος ως προς τη προστασία των 'ευαίσθητων' δεδομένων

	Χρειάζονται πολύ προστασία		Χρειάζονται κάποια προστασία		Αδιάφορο		Σύνολο	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Στοιχεία της ταυτότητάς σου;	57	95,0	3	5,0	0	0,0	61	100,0
Δεδομένα για προτιμήσεις σου, τα πιστεύω σου;	13	21,7	40	66,7	7	11,7	61	100,0
Φωτογραφίες και Βίντεο που αφορούν εσένα ή άτομα του περιβάλλοντός σου;	49	81,7	8	13,3	3	5,0	61	100,0
Δεδομένα που αφορούν την οικογένειά σου;	59	98,3	0	0,0	1	1,7	61	100,0
Οικονομικά και τραπεζικά στοιχεία των γονιών σου για να κάνεις αγορές, να πληρώσεις συνδρομές κλπ.	60	100,0	0	0,0	0	0,0	61	100,0

Διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα δεν παρατηρήθηκαν.

Πίνακας 5.19 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα ανάλογα με το φύλο

		Άντρας	Γυναίκα	χ^2	p
Στοιχεία της ταυτότητάς σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	100,0	93,8	0,79	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	0,0	6,3		
	Αδιάφορο	0,0	0,0		
Δεδομένα για προτιμήσεις σου, τα πιστεύω σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	16,7	14,6	1,36	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	83,3	75,0		
	Αδιάφορο	0,0	10,4		
Φωτογραφίες και Βίντεο που αφορούν εσένα ή άτομα του περιβάλλοντός σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	25,0	20,8	1,98	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	75,0	64,6		
	Αδιάφορο	0,0	14,6		
Δεδομένα που αφορούν την οικογένειά σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	100,0	97,9	0,25	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	0,0	0,0		
	Αδιάφορο	0,0	2,1		
Οικονομικά και τραπεζικά στοιχεία των γονιών σου για να κάνεις αγορές, να πληρώσεις συνδρομές κλπ.	Χρειάζονται πολύ προστασία	100,0	100,0	0,00	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	0,0	0,0		
	Αδιάφορο	0,0	0,0		

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου αφορούσε στη σχέση ανάμεσα στο διαδίκτυο και το πανεπιστήμιο. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές κλήθηκαν να αξιολογήσουν το πώς έχει επηρεάσει τον internet την ακαδημαϊκή του επίδοση. Οι περισσότερες απαντήσεις κυμαίνονται από καθόλου έως πολύ θετικά. Πιο συγκεκριμένα, ένας περίπου στους τέσσερις φοιτητές πιστεύει πως το internet δεν έχει επηρεάσει καθόλου (21,7%) την επίδοσή του στο πανεπιστήμιο, και ένας περίπου στους τρεις πως την έχει επηρεάσει θετικά (26,7%) ή μάλλον θετικά (31,7%). Οι αρνητικές απαντήσεις πολύ αρνητικά (1,7%), αρνητικά (1,7%) και μάλλον αρνητικά (8,3%) όπως και η απάντηση πολύ θετικά (8,3%) είναι πολύ λιγότερες.

Πίνακας 5.20 Κατανομή του δείγματος ως προς την επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση

Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση	f	%
Πολύ αρνητικά	1	1,7
Αρνητικά	1	1,7
Μάλλον αρνητικά	5	8,3
Καθόλου	13	21,7
Μάλλον θετικά	19	31,7
Θετικά	16	26,7
Πολύ θετικά	5	8,3
Σύνολο	60	100,0

Οι άντρες φοιτητές αξιολογούν την επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή τους επίδοση λιγότερο θετικά από τις γυναίκες. Κανένας άντρας δεν θεωρεί την επίδραση του internet πολύ θετική ενώ σημαντικό ποσοστό (41,7%) των αντρών θεωρεί πως το internet δεν έχει καμία επίδραση στην ακαδημαϊκή τους επίδοση. Παράλληλα, υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό των αντρών (8,3%) που παραδέχεται πως το internet ασκεί πολύ αρνητική επίδραση στην ακαδημαϊκή του επίδοση. Αντιθέτως οι γυναίκες φοιτήτριες δεν αναφέρουν καμία πολύ αρνητική επίδραση.

Πίνακας 5.21 Κατανομή του δείγματος ως προς την επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με το φύλο

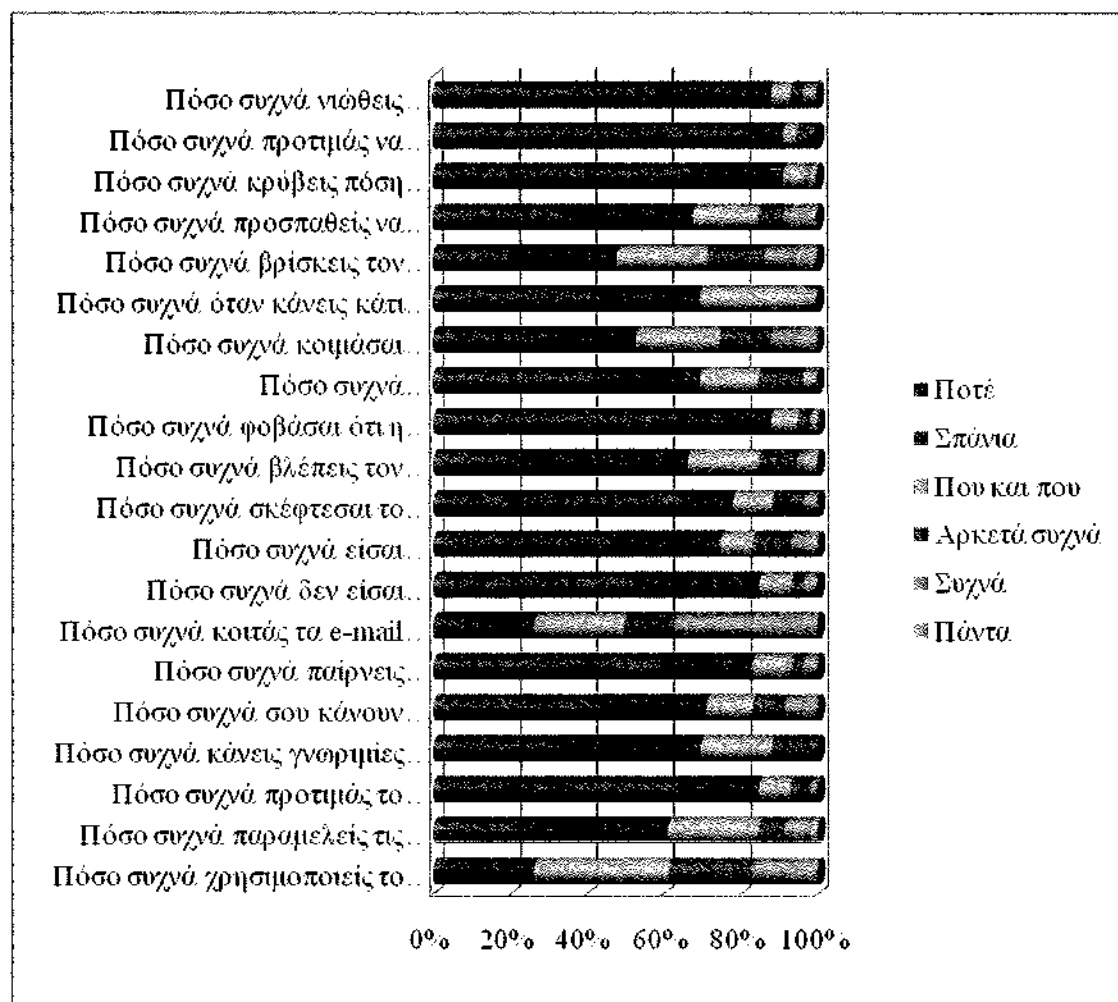
Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση	Άντρας %	Γυναίκα %
Πολύ αρνητικά	8,3	0,0
Αρνητικά	0,0	2,1
Μάλλον αρνητικά	8,3	8,3
Καθόλου	41,7	16,7
Μάλλον θετικά	16,7	35,4
Θετικά	25,0	27,1
Πολύ θετικά	0,0	10,4
Σύνολο	100,0	100,0

5.2 Internet Addiction Test

Στη παρούσα ενότητα θα μελετήσουμε τις απαντήσεις των φοιτητών στο ερωτηματολόγιο Internet Addiction Test της Young για την αξιολόγηση του διαδικτυακού εθισμού.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φοιτητών σε ποσοστά. Η απάντηση που κυριαρχεί στις περισσότερες ερωτήσεις είναι το *ποτέ*. Η ερώτηση που έλαβε τα λιγότερα *ποτέ* αφορά στη συχνότητα που οι φοιτητές χρησιμοποιούν το internet περισσότερο απ' ότι είχαν προγραμματίσει, ενώ η ερώτηση που έλαβε τα περισσότερα *πάντα* αφορά στη συχνότητα που οι φοιτητές κοιτάζουν τα e-mail τους πριν κάνουν κάτι άλλο.

Γράφημα 5.2 Ποσοστιαία κατανομή του δείγματος ως προς τις απαντήσεις στο IAT

Στη συνέχεια έγινε ομαδοποίηση των φοιτητών ανάλογα με τις απαντήσεις τους στις είκοσι ερωτήσεις του Internet Addiction Test. Η ομαδοποίηση έγινε με βάση την βαθμολογία που έδωσαν οι φοιτητές στις παραπάνω ερωτήσεις. Σύμφωνα με την Young μια βαθμολογία μεταξύ 20-39 αντικατοπτρίζει έναν μέσο χρήστη του διαδικτύου που έχει τον πλήρη έλεγχο της χρήσης του. Μια βαθμολογία 40-69 δείχνει συχνά προβλήματα που οφείλονται στην χρήση του διαδικτύου και μια βαθμολογία 70-100 σημαίνει πως το διαδίκτυο προκαλεί σημαντικά προβλήματα στον χρήστη. Η ομάδα των φοιτητών που συγκέντρωσε έως 39 βαθμούς στο Internet Addiction Test ονομάστηκε *χαμηλού κινδύνου*, η ομάδα των φοιτητών που συγκέντρωσε από 40 έως 69 βαθμούς ονομάστηκε *μέτριου κινδύνου* και η ομάδα των φοιτητών που συγκέντρωσε από 70 έως 100 βαθμούς ονομάστηκε *υψηλού κινδύνου* ως προς τη χρήση του internet. Από το σύνολο των φοιτητών οι συντριπτική πλειοψηφία χαρακτηρίζεται ως *χαμηλού κινδύνου* (90,0%). Οι φοιτητές που ανήκουν στις κατηγορίες *μέτριου* και *χαμηλού κινδύνου* συγκεντρώνουν μικρότερα ποσοστά (6,7% και 3,3% αντίστοιχα).

Πίνακας 5.22 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT

Πόσο συχνά σου συμβαίνει; (IAT)	f	%
Χαμηλού κινδύνου	54	90,0
Μετρίου κινδύνου	4	6,7
Υψηλού κινδύνου	2	3,3
Σύνολο	60	100,0

Ενδιαφέρον παρουσιάζει να συνδυάσουμε τη δεδομένη ομαδοποίηση με άλλες μεταβλητές του ερωτηματολογίου. Όσον αφορά στη μεταβλητή φύλο δεν παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές.

Πίνακας 5.23 Οι τρεις ομάδες διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με το φύλο

		Internet Addiction Test		
		Χαμηλού κινδύνου	Μέτριου κινδύνου	Υψηλού κινδύνου
Φύλο	Άντρας	83,4%	8,3%	8,3%
	Γυναίκα	91,7%	6,2%	2,1%

($\chi^2=1,26$ p=NS)

Παρακάτω γίνεται η μελέτη των πιθανών διαφοροποιήσεων που μπορεί να υπάρξουν ως προς τη χρήση του internet σχετικά με τη διαβάθμιση των φοιτητών σε ρίσκο στο ΙΑΤ. Η μελέτη αυτή γίνεται με σκοπό να ερευνηθεί αν υπάρχουν διαφορές στο κοινωνιο-ψυχολογικό προφίλ των φοιτητών που κάνουν υγιή χρήση του internet και των φοιτητών που έχουν την τάση ή χρησιμοποιούν παθολογικά το διαδίκτυο.

Αρχικά, γίνεται η μελέτη πιθανών διαφορών ως προς τις ώρες απασχόλησης στο internet και τον υπολογιστή. ~~Οι φοιτητές που κατατάσσονται στους φοιτητές υψηλού ρίσκου~~ δηλώνουν πως χρησιμοποιούν 8,50 ώρες το internet μια καθημερινή μέρα ενώ οι φοιτητές μέτριου κινδύνου 3,50 ώρες και οι φοιτητές χαμηλού κινδύνου μόλις 1,95 ώρες τη μέρα ($F=21,24$ $p<0,01$). Οι διαφορά είναι περίπου τετραπλάσιες ώρες για τους φοιτητές υψηλού κινδύνου σε σχέση με τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου και διπλάσιες σε σχέση με τους φοιτητές μέτριου κινδύνου. Οι υψηλού κινδύνου φοιτητές συγκεντρώνουν περισσότερες ώρες και στη ερώτηση *πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet*, καθώς δηλώνουν περίπου 8,50 ώρες αδιάκοπης χρήσης του internet ενώ οι μέτριου και χαμηλού κινδύνου 5,50 και 3,87 ώρες αντίστοιχα ($F=4,93$ $p<0,01$). Πιο μικρή διαφορά παρατηρείται στις ώρες αδιάκοπης χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς οι υψηλού κινδύνου φοιτητές δηλώνουν 8,50 ώρες, οι μέτριου κινδύνου 5,25 ώρες και οι χαμηλού κινδύνου 4,41 ώρες.

Πίνακας 5.24 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΤ (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Γενικά πόσες ώρες ασχολείσαι με το internet μια καθημερινή μέρα;	Χαμηλού κινδύνου	1,95	21,24	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	<u>8,50</u>		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;	Χαμηλού κινδύνου	4,41	2,79	NS
	Μέτριου κινδύνου	5,25		
	Υψηλού κινδύνου	8,50		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet;	Χαμηλού κινδύνου	3,87	4,93	0,01**
	Μέτριου κινδύνου	5,50		
	Υψηλού κινδύνου	<u>8,50</u>		

** $p<0,01$

Κατόπιν γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν πιθανές διαφορές των φοιτητών χαμηλού και μέτριου κινδύνου σε σχέση με τις δραστηριότητές τους στο internet. Φαίνεται πως οι φοιτητές υψηλού κινδύνου ενδιαφέρονται λιγότερο για την άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα από τους φοιτητές μέτριου και χαμηλού κινδύνου ($F=3,18$ $p<0,05$).

Άλλες σημαντικές διαφορές δεν εντοπίστηκαν.

Πίνακας 5.25 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	Χαμηλού κινδύνου	2,50	0,51	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,00		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	Χαμηλού κινδύνου	4,09	0,89	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,75		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	Χαμηλού κινδύνου	3,43	1,01	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	Χαμηλού κινδύνου	2,98	0,09	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,25		
	Υψηλού κινδύνου	3,00		
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	3,67	0,33	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	3,00		
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	Χαμηλού κινδύνου	3,65	2,87	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	1,50		
Τα Chats	Χαμηλού κινδύνου	2,56	0,54	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,25		
	Υψηλού κινδύνου	3,00		
Η λήψη και αποστολή e-mail	Χαμηλού κινδύνου	3,30	1,47	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,25		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Η ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	3,69	2,31	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	2,00		

Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	Χαμηλού κινδύνου	3,48	3,18	0,05*
	Μέτριου κινδύνου	3,25		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,50</u>		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με θέματα αυτό-εκπαίδευσης	Χαμηλού κινδύνου	2,91	1,14	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,00		
	Υψηλού κινδύνου	1,50		
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγής απόψεων-αρχείων)	Χαμηλού κινδύνου	2,35	2,04	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	1,50		

* $p < 0,05$

Όσον αφορά στη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των διαφορετικών ομάδων ως προς τα παιχνίδια που προτιμούν να παίζουν online, οι φοιτητές υψηλού κινδύνου εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους για τα παιχνίδια σκέψης ($F=6,21$ $p<0,01$), μάχης ($F=4,00$ $p<0,05$), ρόλων ($F=3,41$ $p<0,05$), περιπέτειας ($F=4,60$ $p<0,01$) και στρατηγικής ($F=4,52$ $p<0,05$) σε αντίθεση με τους φοιτητές μέτριου και χαμηλού κινδύνου που εκφράζουν είτε την αδιαφορία είτε την αρέσκειά τους για τα παραπάνω παιχνίδια.

Πίνακας 5.26 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig
Παιχνίδια σκέψης	Χαμηλού κινδύνου	3,81	6,21	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,50</u>		
Παιχνίδια μάχης	Χαμηλού κινδύνου	2,44	4,00	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,00</u>		
Παιχνίδια ρόλων	Χαμηλού κινδύνου	3,09	3,41	0,04*
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,00</u>		
Παιχνίδια περιπέτειας	Χαμηλού κινδύνου	3,31	4,60	0,01**
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,00</u>		
Παιχνίδια στρατηγικής	Χαμηλού κινδύνου	3,48	4,52	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,00</u>		
Παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/ μοτοσυκλέτας	Χαμηλού κινδύνου	2,56	0,67	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,25		
	Υψηλού κινδύνου	2,00		
Παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων	Χαμηλού κινδύνου	2,43	1,11	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,75		
	Υψηλού κινδύνου	1,00		

** $p<0,01$ * $p<0,05$

Σχετικά με την ικανοποίηση σε διάφορες διαδικτυακές δραστηριότητες οι ομάδες χαμηλού, μέτριου και υψηλού κινδύνου δεν παρουσιάζουν διαφορές. Φαίνεται πως και οι τρεις ομάδες ικανοποιούνται στον ίδιο περίπου βαθμό από τις διάφορες δραστηριότητές τους στο internet.

Πίνακας 5.27 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Επιστημονικές γνώσεις	Χαμηλού κινδύνου	3,76	0,91	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		
Βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	4,07	1,58	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	5,00		
Ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	4,19	0,67	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,75		
	Υψηλού κινδύνου	4,00		
Δυνατότητες για αγορές	Χαμηλού κινδύνου	3,50	3,00	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,25		
	Υψηλού κινδύνου	2,00		
Γνωριμίες με πρόσωπα	Χαμηλού κινδύνου	3,13	1,32	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,00		
	Υψηλού κινδύνου	0,77		
Διαφημίσεις	Χαμηλού κινδύνου	2,85	0,77	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,25		
	Υψηλού κινδύνου	2,85		
Παιχνίδι μέσω διαδικτύου	Χαμηλού κινδύνου	3,35	0,37	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	4,00		
Ποικιλία που προσφέρει	Χαμηλού κινδύνου	4,52	0,00	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,50		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		

Όσον αφορά στις στάσεις των φοιτητών απέναντι στο διαδίκτυο η ομάδα υψηλού κινδύνου θεωρεί τους hackers πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το διαδίκτυο πολύ περισσότερο από τις ομάδες μέτριου και χαμηλού κινδύνου ($F=3,60$ $p<0,05$). Οι υπόλοιπες στάσεις των φοιτητών για το διαδίκτυο δεν διαφοροποιούνται.

Πίνακας 5.28 Στάσεις απέναντι στη χρήση του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Τελικά, ότι είσαι στο internet είσαι και στην πραγματική ζωή	Χαμηλού κινδύνου	3,65	0,19	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		
Οι φίλοι/ες που κάνεις στο internet είναι καλύτεροι από αυτούς στην πραγματική ζωή	Χαμηλού κινδύνου	1,74	0,74	NS
	Μέτριου κινδύνου	1,50		
	Υψηλού κινδύνου	1,00		
Στο internet οι άνθρωποι εκφράζουν αυτό που θα ήθελαν να είναι και όχι αυτό που είναι πραγματικά	Χαμηλού κινδύνου	4,59	0,12	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,75		
	Υψηλού κινδύνου	5,00		
Κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από το internet	Χαμηλού κινδύνου	2,65	0,63	NS
	Μέτριου κινδύνου	1,75		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Στο internet δεν υπάρχουν πραγματικοί θάνατοι, βιασμοί, ληστείες, σκοτωμοί, πόλεμοι κτλ. ο καθένας κάνει ό,τι θέλει με μηδενικό κόστος	Χαμηλού κινδύνου	2,57	1,73	NS
	Μέτριου κινδύνου	1,50		
	Υψηλού κινδύνου	4,00		
Ο κίνδυνος να μπερδευτεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ό,τι κάνει και στο internet είναι ανύπαρκτος	Χαμηλού κινδύνου	2,31	1,04	NS
	Μέτριου κινδύνου	1,50		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Οι hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet	Χαμηλού κινδύνου	3,80	3,60	0,03*
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	<u>6,50</u>		
Όσοι δεν καταλαβαίνουν το internet επειδή δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, είναι αυτοί που το κατακρίνουν	Χαμηλού κινδύνου	3,56	1,07	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,50		
	Υψηλού κινδύνου	3,60		
Κάποιος που ασχολείται με το internet όλη την ώρα είναι αντικοινωνικός	Χαμηλού κινδύνου	3,94	1,82	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
	Υψηλού κινδύνου	6,00		

* $p<0,05$

Διαφορές δεν παρατηρούνται σε θέματα ασφάλειας στο διαδίκτυο ανάμεσα στις τρεις ομάδες. Συγκεκριμένα, η ομάδα χαμηλού, μέτριου αλλά και υψηλού κινδύνου απάντησαν κατά τον ίδιο τρόπο τόσο στην ερώτηση για τη σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου όσο και για το αν έχουν αποστείλει τέτοια δεδομένα όταν τους ζητήθηκαν από πηγές του internet χωρίς να τα ελέγξουν πριν.

Πίνακας 5.29 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου και συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Έχεις γνώση της σημασίας να στέλνεις προσωπικά & οικογενειακά στοιχεία και δεδομένα μέσω διαδικτύου;	Χαμηλού κινδύνου	5,91	0,10	NS
	Μέτριου κινδύνου	6,00		
	Υψηλού κινδύνου	5,50		
Έχεις αποστείλει τέτοια στοιχεία/δεδομένα όταν σου ζητήθηκαν από πηγές χωρίς να τα ελέγξεις πριν;	Χαμηλού κινδύνου	1,39	0,51	NS
	Μέτριου κινδύνου	1,25		
	Υψηλού κινδύνου	1,00		

Το ίδιο παρατηρείται και στη στάση που κρατούν οι δύο ομάδες απέναντι στη προστασία διαφόρων προσωπικών και οικογενειακών δεδομένων στο internet.

Πίνακας 5.30 Ρυθοκίνδυνες συμπεριφορές ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΤ

		Χαμηλού κινδύνου	Μέτριου κινδύνου	Υψηλού κινδύνου	χ^2	p
Στοιχεία της ταυτότητάς σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	94,4	100,0	100,0	0,35	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	5,6	0,0	0,0		
	Αδιάφορο	0,0	0,0	0,0		
Δεδομένα για προτιμήσεις σου, τα πιστεύω σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	24,1	0,0	0,0	5,22	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	64,8	100,0	50,0		
	Αδιάφορο	11,1	0,0	50,0		
Φωτογραφίες & Βίντεο που αφορούν εμένα ή άτομα του περιβάλλοντός σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	81,5	75,0	100,0	1,12	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	13,0	25,0	0,0		
	Αδιάφορο	5,5	0,0	0,0		
Δεδομένα που αφορούν την οικογένειά σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	98,1	100,0	100,0	0,11	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	0,0	0,0	0,0		
	Αδιάφορο	1,9	0,0	0,0		
Όποιο & οποιαδήποτε στοιχεία των γονιών σου για να κάνεις αγορές, να πληρωσεις συνδρομές κ.λ.π.	Χρειάζονται πολύ προστασία	100,0	100,0	100,0	0,00	NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	0,0	0,0	0,0		
	Αδιάφορο	0,0	0,0	0,0		

Καμιά σημαντική διαφοροποίηση δεν παρατηρείται και στις ριψοκίνδυνες συμπεριφορές στο διαδίκτυο ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες κινδύνου.

Πίνακας 5.31 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΤ

		Χαμηλού κινδύνου	Μέτριου κινδύνου	Υψηλού κινδύνου	χ^2	P
Έχεις ενοχλήσει κάποιον ή κάποια, μέσω internet;	Ναι	13,0	0,0	0,0	3,13	NS
	Όχι	81,5	75,0	100,0		
	Αδιάφορο	5,6	25,0	0,0		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς φέρθηκαν εσύ ο ίδιος/α σε κάποιον/κάποια μέσω internet;	Ναι	16,4	0,0	0,0	2,03	NS
	Όχι	74,1	100,0	100,0		
	Αδιάφορο	9,3	0,0	0,0		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς σου φέρθηκαν μέσω internet;	Ναι	22,2	25,0	50,0	1,32	NS
	Όχι	68,5	75,0	50,0		
	Αδιάφορο	9,3	0,0	0,0		
Έχεις συναντήσει από κοντά κάποιον/κάποια από αυτούς/αυτές που γνώρισες στο internet;	Ναι	22,2	50,0	0,0	2,77	NS
	Όχι	68,5	50,0	100,0		
	Αδιάφορο	9,3	0,0	0,0		
Ένωσες ότι γίνεσαι θύμα απάτης μέσω internet;	Ναι	9,4	25,0	0,0	1,66	NS
	Όχι	83,0	75,0	100,0		
	Αδιάφορο	7,5	0,0	0,0		
Έχεις 'κατεβάσει' αρχεία μουσικής ή ταινίες από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	74,1	100,0	50,0	2,17	NS
	Όχι	24,1	0,0	50,0		
	Αδιάφορο	1,9	0,0	0,0		
Έχεις 'κατεβάσει' εμπορικά προγράμματα από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	51,9	50,0	50,0	0,26	NS
	Όχι	44,4	50,0	50,0		
	Αδιάφορο	3,7	0,0	0,0		

Ωστόσο, στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στις τρεις ομάδες παρατηρείται στην ερώτηση που αφορά στην ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών ($F=27,15$ $p<0,01$). Συγκεκριμένα, οι φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα χαμηλού κινδύνου πιστεύουν πως το internet έχει επηρεάσει μάλλον θετικά την ακαδημαϊκή τους επίδοση, οι φοιτητές μέτριου κινδύνου θεωρούν πως το internet δεν έχει καμία επίδραση στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις ενώ οι φοιτητές υψηλού κινδύνου πιστεύουν πως το internet έχει αρνητική επίδραση στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις.

Πίνακας 5.32 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΤ (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Πώς έχει επηρεάσει την ακαδημαϊκή σου επίδοση το internet;	Χαμηλού κινδύνου	5,11		
	Μέτριου κινδύνου	4,25	27,15	0,00**
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,50</u>		

** $p<0,01$

Στη συνέχεια η ομαδοποίηση των φοιτητών έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης κατά συστάδες προκειμένου να δημιουργηθούν ομάδες που να είναι όσο γίνεται πιο ομοιογενείς στο εσωτερικό τους και όσο γίνεται πιο διαφοροποιημένες μεταξύ τους. Η μέθοδος χρησιμοποιήθηκε δύο φορές. Από την πρώτη ανάλυση που έγινε με βάση τους μέσους όρους των φοιτητών στη βαθμολογία τους στο IAT προκύπτουν τρεις ομάδες φοιτητών και από τη δεύτερη προκύπτουν δύο ομάδες.

Στη πρώτη ανάλυση οι φοιτητές χωρίζονται σε τρεις ομάδες με βάση τους μέσους όρους στην βαθμολογία τους στο IAT, διατηρώντας τον αριθμό των ομάδων που προέκυψαν από την πρώτη ομαδοποίηση. Η πρώτη ομάδα που συγκεντρώνει τους φοιτητές με τους χαμηλότερους μέσους όρους χαρακτηρίζεται ως η *χαμηλού κινδύνου*, η δεύτερη ομάδα που συγκεντρώνει τους φοιτητές με μέτριους μέσους όρους χαρακτηρίζεται ως η *μέτριου κινδύνου* και η τρίτη ομάδα που συγκεντρώνει τους φοιτητές με τους υψηλότερους μέσους όρους χαρακτηρίζεται ως η *υψηλού κινδύνου*.

Και πάλι η πλειοψηφία των φοιτητών ανήκει στην ομάδα χαμηλού κινδύνου. Ωστόσο, το ποσοστό αναφέρεται στο 50% των φοιτητών και είναι αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο 90% που προκύπτει από την προηγούμενη ομαδοποίηση των φοιτητών με βάση την βαθμολογία τους στο IAT. Η ομάδα μέτριου κινδύνου αναφέρεται στο 40% των φοιτητών και η ομάδα χαμηλού κινδύνου στο 10%. Και τα παραπάνω ποσοστά είναι πολύ διαφορετικά από τα αντίστοιχα ποσοστά που εμφανίστηκαν μετά την ομαδοποίηση των φοιτητών ανάλογα με τη βαθμολογία τους στο IAT όπως την δίνει η Young (6,7% και 3,3% αντίστοιχα).

Πίνακας 5.33 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT

Πόσο συχνά σου συμβαίνει; (IAT)	f	%
Χαμηλού κινδύνου	30	50,0
Μετρίου κινδύνου	24	40,0
Υψηλού κινδύνου	6	10,0
Σύνολο	60	100,0

Εν συνεχεία έγιναν συνδυασμοί των ομάδων που προέκυψαν από την ανάλυση κατά συστάδες με όλες τις προηγούμενες μεταβλητές όπως έγινε και με την προγενέστερη ομαδοποίηση. Για λόγους συντομίας παρουσιάζονται μόνο οι πίνακες που αναφέρουν τα στατιστικώς σημαντικά αποτελέσματα.

Οι υψηλού κινδύνου φοιτητές κάνουν αυξημένη χρήση του internet μια καθημερινή μέρα. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιούν το internet κατά μέσο όρο 5,17 ώρες τη μέρα ενώ οι μέτριου κινδύνου 2,54 και οι χαμηλού μόλις 1,48 ώρες ($F=16,61$ $p<0,01$). Οι διαφορές ~~μεταξύ των ομάδων φαίνονται και στην ερώτηση πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα~~ μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet, καθώς οι υψηλού κινδύνου αναφέρουν 6,50 ώρες αδιάκοπης χρήσης, ενώ οι μέτριου κινδύνου 5,04 ώρες και οι χαμηλού κινδύνου 2,90 ώρες ($F=11,82$ $p<0,01$).

Πίνακας 5.34 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Γενικά πόσες ώρες ασχολείσαι με το internet μια καθημερινή μέρα;	Χαμηλού κινδύνου	1,48	16,61	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	2,54		
	Υψηλού κινδύνου	<u>5,17</u>		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;	Χαμηλού κινδύνου	4,00	2,52	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,92		
	Υψηλού κινδύνου	6,33		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet;	Χαμηλού κινδύνου	2,90	11,82	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	5,04		
	Υψηλού κινδύνου	<u>6,50</u>		

$p < 0,01$

Διαφορές παρατηρούνται επίσης ανάμεσα στις τρεις ομάδες των φοιτητών και σε κάποιες προτιμήσεις τους ως προς την απασχόλησή τους στο internet. Πιο συγκεκριμένα, οι υψηλού κινδύνου φοιτητές εμφανίζονται να προτιμούν περισσότερο την λήψη και αποστολή e-mail ($F=4,00$ $p<0,05$) από τους φοιτητές μεσαίου και χαμηλού ρίσκου ενώ οι φοιτητές χαμηλού ρίσκου εμφανίζονται να προτιμούν λιγότερο την γενική πλοήγηση χωρίς συγκεκριμένο στόχο από τους φοιτητές υψηλού και μέτριου ρίσκου ($F=4,11$ $p<0,05$).

Πίνακας 5.35 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	Χαμηλού κινδύνου	2,20	4,11	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	2,88		
	Υψηλού κινδύνου	2,83		
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	Χαμηλού κινδύνου	3,87	2,64	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,38		
	Υψηλού κινδύνου	4,67		
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	Χαμηλού κινδύνου	3,50	0,13	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,33		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	Χαμηλού κινδύνου	3,17	0,81	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,75		
	Υψηλού κινδύνου	3,17		
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	3,70	0,08	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,63		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	Χαμηλού κινδύνου	3,77	0,96	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	3,00		
Τα Chats	Χαμηλού κινδύνου	2,27	2,09	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,92		
	Υψηλού κινδύνου	3,17		
Η λήψη και αποστολή e-mail	Χαμηλού κινδύνου	3,00	4,00	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	3,67		
	Υψηλού κινδύνου	4,00		
Η ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	3,67	0,58	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,71		
	Υψηλού κινδύνου	3,17		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	Χαμηλού κινδύνου	3,57	1,61	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,38		
	Υψηλού κινδύνου	2,67		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με θέματα αυτό-εκπαίδευσης	Χαμηλού κινδύνου	3,07	0,76	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,71		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγής απόψεων-αρχείων)	Χαμηλού κινδύνου	2,13	1,36	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,63		
	Υψηλού κινδύνου	2,83		

* $p < 0,05$

Οι τρεις ομάδες διαφοροποιούνται και στην ερώτηση που αφορούσε στην ικανοποίηση των φοιτητών από την απασχόλησή τους στο internet. Οι χαμηλού κινδύνου φοιτητές φαίνεται πως ικανοποιούνται λιγότερο από γνωριμίες με πρόσωπα μέσω internet από τους φοιτητές υψηλού και μέτριου κινδύνου ($F=4,43$ $p<0,05$).

Πίνακας 5.36 Ικανοποίηση από την απασχόληση στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Επιστημονικές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	3,87	1,26	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,63		
	Υψηλού κινδύνου	4,17		
Βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	4,10	0,07	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,04		
	Υψηλού κινδύνου	4,17		
Ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	4,17	0,29	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,21		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		
Δυνατότητες για αγορές	Χαμηλού κινδύνου	3,43	0,12	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,58		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Γνωριμίες με πρόσωπα	Χαμηλού κινδύνου	<u>2,73</u>	4,43	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	3,63		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Διαφημίσεις	Χαμηλού κινδύνου	2,73	0,34	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,00		
	Υψηλού κινδύνου	2,83		
Παιχνίδι μέσω διαδικτύου	Χαμηλού κινδύνου	3,33	0,24	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,38		
	Υψηλού κινδύνου	3,67		
Ποικιλία που προσφέρει	Χαμηλού κινδύνου	4,60	0,48	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,42		
	Υψηλού κινδύνου	4,50		

$p<0,05$

Όσον αφορά στα θέματα ασφάλειας των φοιτητών στο internet, διαφορές μεταξύ των ομάδων σημειώνονται σε δύο ερωτήσεις. Η πρώτη σχετίζεται με την αποστολή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων χωρίς προηγούμενο έλεγχο όπου οι φοιτητές μέτριου κινδύνου παρουσιάζονται περισσότερο επιρρεπείς ($F=4,42$ $p<0,05$) και η δεύτερη σχετίζεται με την προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα και πιο συγκεκριμένα στο αν οι φοιτητές έχουν συναντήσει από κοντά κάποιον από αυτούς που γνώρισαν στο διαδίκτυο. Σε αυτή την ερώτηση οι φοιτητές χαμηλού κινδύνου δίνουν το μεγαλύτερο αρνητικό ποσοστό (86,7%) και οι φοιτητές μέτριου κινδύνου το μεγαλύτερο θετικό ποσοστό (45,8%) ($F=14,46$ $p<0,01$). Έτσι, οι φοιτητές μέτριου κινδύνου παρουσιάζουν πιο ριψοκίνδυνη συμπεριφορά από τους φοιτητές χαμηλού και υψηλού ρίσκου.

Πίνακας 5.37 Γνώση της σημασία αποστολής προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων μέσω διαδικτύου και συχνότητα αποστολής ευαίσθητων στοιχείων χωρίς έλεγχο ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Έχεις γνώση της σημασίας να στέλνεις προσωπικά & οικογενειακά στοιχεία και δεδομένα μέσω διαδικτύου;	Χαμηλού κινδύνου	5,83	0,12	NS
	Μέτριου κινδύνου	6,00		
	Υψηλού κινδύνου	5,83		
Έχεις αποστείλει τέτοια στοιχεία/δεδομένα όταν σου ζητήθηκαν από πηγές χωρίς να τα ελέγξεις πριν;	Χαμηλού κινδύνου	1,20	4,42	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	<u>1,63</u>		
	Υψηλού κινδύνου	1,17		

$p<0,05$

Πίνακας 5.38 Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε 'ευαίσθητα' δεδομένα ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΤ

		Χαμηλού κινδύνου	Μέτριου κινδύνου	Υψηλού κινδύνου	χ^2	P
	Ναι	10,0	16,7	11,7		
Έχεις ενοχλήσει κάποιον ή κάποια, μέσω internet;	Όχι	86,7	75,0	83,3	3,01	NS
	Αδιάφορο	3,3	8,3	16,7		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς φέρθηκαν εσύ ο ίδιος/α σε κάποιον/κάποια μέσω internet;	Ναι	10,0	25,0	0,0	5,33	NS
	Όχι	83,3	62,5	100,0		
	Αδιάφορο	6,7	12,5	0,0		
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς σου φέρθηκαν μέσω internet;	Ναι	16,7	29,2	33,3	5,88	NS
	Όχι	80,0	54,2	66,7		
	Αδιάφορο	3,3	16,7	0,0		
Έχεις συναντήσει από κοντά κάποιον/κάποια από αυτούς/αυτές που γνώρισες στο internet;	Ναι	3,3	45,8	33,3	14,46	0,01**
	Όχι	86,7	45,8	66,7		
	Αδιάφορο	10,0	8,3	0,0		
Ένωσες ότι γίνεσαι θύμα απάτης μέσω internet;	Ναι	13,8	4,2	16,7	2,07	NS
	Όχι	79,3	87,5	83,3		
	Αδιάφορο	6,9	8,3	0,0		
Έχεις 'κατεβάσει' αρχεία μουσικής ή ταινίες από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	60,0	91,7	83,3	7,56	NS
	Όχι	36,7	8,3	16,7		
	Αδιάφορο	3,3	0,0	0,0		
Έχεις 'κατεβάσει' εμπορικά προγράμματα από το internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;	Ναι	43,3	62,5	51,7	3,45	NS
	Όχι	50,0	37,5	50,0		
	Αδιάφορο	6,7	0,0	0,0		

Παράλληλα, σημαντικές διαφορές εντοπίζονται ανάμεσα στις τρεις ομάδες και στην ακαδημαϊκή τους επίδοση. Οι υψηλού κινδύνου φοιτητές κρίνουν πως η ακαδημαϊκή τους επίδοση έχει επηρεαστεί μάλλον αρνητικά από την χρήση του internet ενώ οι χαμηλού και μέτριου κινδύνου μάλλον θετικά ($F=17,28$ $p<0,01$).

Πίνακας 5.39 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
	Χαμηλού κινδύνου	5,17		
Πώς έχει επηρεάσει την ακαδημαϊκή σου επίδοση το internet;	Μέτριου κινδύνου	5,04	17,28	0,00**
	Υψηλού κινδύνου	<u>3,33</u>		

** $p<0,01$

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στη πρώτη ομαδοποίηση που έγινε τα ποσοστά των φοιτητών που συγκεντρώνονταν στις ομάδες μέτριου και υψηλού κινδύνου ήταν πολύ χαμηλά (6,7% και 3,3% αντίστοιχα), ακολουθεί ομαδοποίηση σε δύο ομάδες θεωρώντας πως το δείγμα δεν περιλαμβάνει φοιτητές που βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο ως προς τον εθισμό. Η ομαδοποίηση γίνεται και πάλι με τη μέθοδο της ανάλυσης κατά συστάδες. Από την ανάλυση προκύπτουν δύο ομάδες: η ομάδα χαμηλού κινδύνου που συγκεντρώνει τους χαμηλότερους μέσους όρους στην βαθμολογία στο IAT1 και η ομάδα μέτριου κινδύνου που συγκεντρώνει τους υψηλότερους μέσους όρους στη βαθμολογία στο IAT1. Στην ομάδα χαμηλού κινδύνου ανήκει το 86,7% των φοιτητών και στην ομάδα μέτριου κινδύνου το 13,3%. Και πάλι η συντριπτική πλειοψηφία εντάσσεται στην ομάδα χαμηλού κινδύνου.

Πίνακας 5.40 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT

Πόσο συχνά σου συμβαίνει; (IAT)	f	%
Χαμηλού κινδύνου	52	86,7
Μετρίου κινδύνου	8	13,3
Σύνολο	60	100,0

Ακλούθησαν οι συνδυασμοί των ομάδων με όλες τις μεταβλητές του ερωτηματολογίου και παρουσιάζονται τα στατιστικώς σημαντικά αποτελέσματα.

Όσον αφορά στις ώρες χρήσης του internet οι φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα μέτριου κινδύνου απάντησαν περισσότερες ώρες τόσο στην ερώτηση που αφορούσε στη καθημερινή χρήση του internet ($F=28,39$ $p<0,01$) όσο και στην ερώτηση που αφορούσε στις ώρες αδιάκοπης χρήσης του internet ($F=6,17$ $p<0,05$).

Πίνακας 5.41 Ώρες χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Γενικά πόσες ώρες ασχολείσαι με το internet μια καθημερινή μέρα;	Χαμηλού κινδύνου	1,86	28,39	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	<u>5,00</u>		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;	Χαμηλού κινδύνου	4,41	2,35	NS
	Μέτριου κινδύνου	5,88		
Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο internet;	Χαμηλού κινδύνου	3,84	6,17	0,02*
	Μέτριου κινδύνου	<u>6,00</u>		

** $p<0,01$ * $p<0,05$

Σχετικά με τις προτιμήσεις των φοιτητών ως προς την απασχόλησή τους internet, φαίνεται πως οι φοιτητές μέτριου κινδύνου προτιμούν περισσότερο τα chat rooms ($F=5,30$ $p<0,05$), την άντληση γνώσεων γύρω από επιστημονικά θέματα ($F=3,12$ $p<0,05$) όπως και την λήψη και αποστολή e-mail ($F=4,76$ $p<0,05$) από τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου.

Πίνακας 5.42 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	Χαμηλού κινδύνου	2,43	2,23	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,00		
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	Χαμηλού κινδύνου	4,06	3,30	NS
	Μέτριου κινδύνου	4,75		
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	Χαμηλού κινδύνου	3,37	1,20	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,88		
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	Χαμηλού κινδύνου	2,92	1,53	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	3,63	0,07	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,75		
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	Χαμηλού κινδύνου	3,63	0,61	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,25		
Τα Chats	Χαμηλού κινδύνου	2,46	5,30	0,03*
	Μέτριου κινδύνου	<u>2,63</u>		
Η λήψη και αποστολή e-mail	Χαμηλού κινδύνου	3,25	4,76	0,03*
	Μέτριου κινδύνου	<u>4,13</u>		
Η ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	3,65	0,13	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	Χαμηλού κινδύνου	3,50	3,12	0,05*
	Μέτριου κινδύνου	<u>3,75</u>		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με θέματα αυτό-εκπαίδευσης	Χαμηλού κινδύνου	2,88	0,07	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,75		
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγής απόψεων-αρχείων)	Χαμηλού κινδύνου	2,33	1,25	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,88		

* $p<0,05$

Παράλληλα, οι φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα χαμηλού κινδύνου θεωρούν περισσότερο από τους φοιτητές μέτριου κινδύνου πως το διαδίκτυο έχει μάλλον θετική επίδραση στην ακαδημαϊκή του επίδοση ($F=12,93$ $p<0,01$).

Πίνακας 5.43 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο ΙΑΓ (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Πώς έχει επηρεάσει την ακαδημαϊκή σου επίδοση το internet;	Χαμηλού κινδύνου	5,12	12,93	0,00**
	Μέτριου κινδύνου	<u>3,75</u>		

** $p<0,01$

Εφόσον όλες οι προηγούμενες προσπάθειες ομαδοποίησης που στηρίχθηκαν στη βαθμολογία και στους μέσους όρους της βαθμολογία των φοιτητών στο IAT δεν μας έδωσαν αξιόλογα σημαντικά αποτελέσματα που να διαφοροποιούν τους φοιτητές χαμηλού μέτριου και υψηλού κινδύνου ως προς το κοινωνιο-ψυχολογικό τους προφίλ, έγινε ακόμη

μία προσπάθεια ομαδοποίησης ανεξάρτητης από τις απαντήσεις στο IAT. Θεωρώντας πως το βασικό κριτήριο διάκρισης ανάμεσα στην υγιή και στη παθολογική χρήση του διαδικτύου είναι οι ώρες καθημερινής χρήσης του internet, η επόμενη ομαδοποίηση έγινε με βάση τις ώρες ασχολίας με το internet μια καθημερινή μέρα. Και πάλι οι φοιτητές ομαδοποιούνται σε τρεις ομάδες κινδύνου. Στην ομάδα χαμηλού κινδύνου εντάσσονται οι

φοιτητές που ασχολούνται από καμία έως μιάμιση ώρα καθημερινά με το διαδίκτυο, στην ομάδα μέτριου κινδύνου οι φοιτητές που ασχολούνται από μιάμιση έως δύομιση ώρες και στην ομάδα υψηλού κινδύνου οι φοιτητές που ασχολούνται από δύομιση και περισσότερες ώρες καθημερινά με το internet.

Σύμφωνα με την παραπάνω ομαδοποίηση το 41% των συμμετεχόντων ανήκουν στην ομάδα χαμηλού κινδύνου ενώ οι υπόλοιποι φοιτητές μοιράζονται ισομερώς στις ομάδες μέτριου και υψηλού κινδύνου.

Πίνακας 5.44 Κατανομή των τριών ομάδων διαβάθμισης ρίσκου ανάλογα με τις απαντήσεις στο IAT

Πόσο συχνά σου συμβαίνει; (IAT)	f	%
Χαμηλού κινδύνου	25	41,0
Μετρίου κινδύνου	18	29,5
Υψηλού κινδύνου	18	29,5
Σύνολο	60	100,0

Στη συνέχεια έγιναν οι συνδυασμοί των ομάδων που προέκυψαν με βάση τις ώρες καθημερινής χρήσης του internet με όλες τις προηγούμενες μεταβλητές. Και πάλι για λόγους συντομίας παρουσιάζονται μόνο οι πίνακες που αναφέρουν τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Σχετικά με τις προτιμήσεις των φοιτητών στο internet φάνηκε πως οι υψηλού κινδύνου φοιτητές προτιμούν περισσότερο την γενική πλοήγηση χωρίς συγκεκριμένο στόχο από τους φοιτητές που ανήκουν στις άλλες δύο ομάδες ($F=3,37$ $p<0,05$). Παράλληλα, οι χαμηλού κινδύνου φοιτητές εκδηλώνουν μειωμένο ενδιαφέρον για τον χώρο της μουσικής

($F=6,28$ $p<0,01$), τα chat rooms ($F=3,30$ $p<0,05$) και τα forums ($F=3,85$ $p<0,05$) σε σχέση με τους φοιτητές που ανήκουν στη ομάδα μέτριου και υψηλού κινδύνου.

Πίνακας 5.45 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς την απασχόλησή τους στο internet ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	Χαμηλού κινδύνου	2,33	3,37	0,04*
	Μέτριου κινδύνου	2,33		
	Υψηλού κινδύνου	<u>3,00</u>		
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	Χαμηλού κινδύνου	<u>3,63</u>	6,28	0,00*
	Μέτριου κινδύνου	4,44		
	Υψηλού κινδύνου	4,56		
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	Χαμηλού κινδύνου	3,29	0,49	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,39		
	Υψηλού κινδύνου	3,67		
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	Χαμηλού κινδύνου	2,79	0,57	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,11		
	Υψηλού κινδύνου	3,17		
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	Χαμηλού κινδύνου	3,58	0,16	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,78		
	Υψηλού κινδύνου	3,61		
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	Χαμηλού κινδύνου	3,54	0,31	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,78		
	Υψηλού κινδύνου	3,44		
Τα Chats	Χαμηλού κινδύνου	<u>2,08</u>	3,30	0,04*
	Μέτριου κινδύνου	2,89		
	Υψηλού κινδύνου	3,06		
Η λήψη και αποστολή e-mail	Χαμηλού κινδύνου	3,33	0,43	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,22		
	Υψηλού κινδύνου	3,56		
Η ενημέρωση	Χαμηλού κινδύνου	3,63	0,01	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,61		
	Υψηλού κινδύνου	2,67		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	Χαμηλού κινδύνου	3,50	0,15	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,33		
	Υψηλού κινδύνου	3,33		
Η άντληση γνώσεων σχετικών με θέματα αυτό-εκπαίδευσης	Χαμηλού κινδύνου	3,00	0,33	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,89		
	Υψηλού κινδύνου	2,67		

Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγής απόψεων-αρχείων)	Χαμηλού κινδύνου	<u>1,88</u>	3,85	0,03*
	Μέτριου κινδύνου	2,89		
	Υψηλού κινδύνου	2,61		

** $p < 0,01$ * $p < 0,05$

Κάποια στατιστικώς σημαντικά αποτελέσματα παρατηρήθηκαν και στις προτιμήσεις των φοιτητών στα διάφορα διαδικτυακά παιχνίδια. Πιο συγκεκριμένα, οι υψηλού κινδύνου φοιτητές φάνηκε να ενδιαφέρονται λιγότερο για τα παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/μοτοσυκλέτας ($F=3,27$ $p < 0,05$) αλλά και αθλητικών προσομοιώσεων ($F=3,79$ $p < 0,05$).

Πίνακας 5.46 Προτιμήσεις των φοιτητών/τριών ως προς τα διαδικτυακά παιχνίδια ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
Παιχνίδια σκέψης	Χαμηλού κινδύνου	3,83	0,71	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,83		
	Υψηλού κινδύνου	3,50		
Παιχνίδια μάχης	Χαμηλού κινδύνου	2,38	0,23	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,67		
	Υψηλού κινδύνου	2,50		
Παιχνίδια ρόλων	Χαμηλού κινδύνου	3,17	0,15	NS
	Μέτριου κινδύνου	2,94		
	Υψηλού κινδύνου	3,06		
Παιχνίδια περιπέτειας	Χαμηλού κινδύνου	3,13	0,91	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,61		
	Υψηλού κινδύνου	3,17		
Παιχνίδια στρατηγικής	Χαμηλού κινδύνου	3,29	0,25	NS
	Μέτριου κινδύνου	3,50		
	Υψηλού κινδύνου	3,56		
Παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/ μοτοσυκλέτας	Χαμηλού κινδύνου	3,63	3,27	0,04*
	Μέτριου κινδύνου	3,11		
	Υψηλού κινδύνου	<u>2,00</u>		
Παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων	Χαμηλού κινδύνου	2,75	3,79	0,03*
	Μέτριου κινδύνου	2,67		
	Υψηλού κινδύνου	<u>1,67</u>		

* $p < 0,05$

Ακόμη, διαφορές ανάμεσα στις τρεις ομάδες παρατηρούνται και στην ερώτηση που αφορούσε στην ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών. Οι φοιτητές υψηλού κινδύνου θεωρούν πως το διαδίκτυο έχει μάλλον αρνητική επίδραση στην επίδοσή τους στο πανεπιστήμιο ενώ οι φοιτητές μέτριου και χαμηλού κινδύνου αξιολογούν την επίδραση του διαδικτύου στην ακαδημαϊκή τους επίδοση ως μάλλον θετική ($F=3,94$ $p<0,05$).

Πίνακας 5.47 Επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή επίδοση ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου στο IAT (ANOVA one-way)

		MO	F	Sig.
	Χαμηλού κινδύνου	5,29		
Πώς έχει επηρεάσει την ακαδημαϊκή σου επίδοση το internet;	Μέτριου κινδύνου	5,11	3,94	0,02*
	Υψηλού κινδύνου	4,28		

* $p<0,05$

6. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

6.1 Δημιουργική και ασφαλής χρήση του διαδικτύου - Διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα

Ο φοιτητικός πληθυσμός απολαμβάνοντας το χαμηλό πλέον κόστος των γρήγορων συνδέσεων έχει τη δυνατότητα να έχει δική του πρόσβαση στο Internet. Οι φοιτητές αναγνωρίζουν τις δυνατότητες που προσφέρει ο παγκόσμιος ιστός και τις αξιοποιούν από τον προσωπικό τους χώρο. Το πανεπιστήμιο δεν αποτελεί πλέον τον κύριο χώρο ελεύθερης και γρήγορης πρόσβασης στο internet. Η 'ιδιωτική' πρόσβαση κυριαρχεί στον φοιτητικό πληθυσμό (88,5%) τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια.

Οι φοιτητές θεωρούν τον κυβερνοχώρο ως ένα χώρο που κυριαρχεί η φαντασιακή διάσταση. Το διαδίκτυο αποτελεί για τους φοιτητές ένα χώρο έκφρασης των επιθυμιών τους. Στο internet μπορούν να κρύψουν την πραγματική τους ταυτότητα, να γίνουν όποιοι θέλουν και να κάνουν ό,τι θέλουν. Γνωρίζουν όμως πως η κάθε 'μεταμπίηση' δεν τους αποδεσμεύει πλήρως από τις αντίστοιχες ευθύνες. Παρόλο που οι φοιτητές προσδίδουν στο internet μια φαντασιακή πλευρά αναγνωρίζουν πως στον 'εικονικό' κόσμο υπάρχουν 'πραγματικά' επικίνδυνες πράξεις οι οποίες όμως δεν αποποιούνται των ευθυνών της πραγματικής ζωής. Έτσι, πράξεις όπως οι βιασμοί, οι σκοτωμοί και οι ληστείες δεν μένουν ατιμώρητες (μ.ο.=2,54). Ωστόσο, ενώ θεωρούν πως οι παράνομες πράξεις στο διαδίκτυο έχουν και το αντίστοιχο κόστος, αμφιταλαντεύονται στην περίπτωση των Hackers καθώς πιστεύουν πως ίσως και να είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet (μ.ο.=3,89). Παράλληλα, αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο της σύγχυσης μεταξύ της πραγματικής και τις online ζωής.

Οι φοιτήτριες φαίνεται πως φοβούνται περισσότερο τις αρνητικές συνέπειες της φαντασιακής διάστασης του διαδικτύου και βλέπουν μεγαλύτερο τον κίνδυνο σύγχυσης μεταξύ εικονικής και πραγματικής ζωής (μ.ο. (φοιτητριών)=2,08 μ.ο. (φοιτητών)=3,00). Από την άλλη οι φοιτητές δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στον αντίκτυπο που έχει η ασχολία με το διαδίκτυο στον κοινωνικό περίγυρο. Αναγνωρίζουν πως η κοινωνία κατακρίνει την

υπερβολική ασχολία με το διαδίκτυο και οι ίδιοι χαρακτηρίζουν τους υπερβολικούς χρήστες ως αντικοινωνικούς (μ.ο. (φοιτητών)=4,83 μ.ο. (φοιτητών)=3,82).

Όσον αφορά στις ώρες χρήσης του διαδικτύου φαίνεται πως οι φοιτητές κάνουν γενικώς μια καθημερινά ισορροπημένη χρήση του internet χωρίς υπερβολές. Ακόμη και στην

ερώτηση που αφορούσε τις ώρες αδιάκοπης χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του internet, αυτές δεν ξεπερνούν κατά μέσο όρο τις 4,50 ώρες. Όσον αφορά στη διαφορετική χρήση που κάνουν τα δύο φύλα οι διαφορές που παρατηρήθηκαν δεν είναι σημαντικές γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την έρευνα του Brenner (1997). Ωστόσο, οι φοιτήτριες φαίνεται πως ασχολούνται περισσότερο με τον internet στην καθημερινότητά

τους από τους φοιτητές (μ.ο.(φοιτήτριες)=2,31 ώρες, μ.ο.(φοιτητές)=1,91 ώρες), ενώ οι φοιτητές φαίνεται πως είναι περισσότερο επιρρεπείς στις υπερβολές (μ.ο. (φοιτητές)=5,86 ώρες (αδιάκοπης χρήσης η/υ) και 4,41 ώρες (αδιάκοπης χρήσης internet), μ.ο. (φοιτήτριες)=4,23 ώρες (αδιάκοπης χρήσης η/υ) και 3,99 ώρες (αδιάκοπης χρήσης internet)).

Γενικά, τόσο οι φοιτητές όσο και οι φοιτήτριες θεωρούν το διαδίκτυο ως ένα χώρο που μπορούν να συνδυάσουν την διασκέδαση με τη συλλογή πληροφοριών. Η ασχολία των φοιτητών στο διαδίκτυο που τους ευχαριστεί περισσότερο είναι η επαφή με τον χώρο της μουσικής (μ.ο.=4,15). Πέρα όμως από τη χρήση του διαδικτύου για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, οι φοιτητές βλέπουν το διαδίκτυο σαν ένα εργαλείο που προσφέρει ποικιλία, ενημέρωση (μ.ο.=3,63), επιστημονικές γνώσεις (μ.ο.=3,40) αλλά και παντός είδους πληροφόρηση. Γενικά, οι φοιτητές φαίνεται πως συνδέουν τις δραστηριότητες τους στο internet με τη ζωή τους στο πανεπιστήμιο. Σύμφωνα με τον Kandell (1998), το διαδίκτυο αποτελεί συχνά μια φυσική επέκταση της τάξης, ενώ είναι πολύ εύκολο για τους φοιτητές κατά τη διάρκεια που κάνουν μια εργασία για το πανεπιστήμιο να σερφάρουν στο διαδίκτυο, να ελέγχουν τα e-mail τους ή να συνομιλούν σε ένα δωμάτιο συνομιλίας.

Το φύλο αποτελεί έναν ισχυρό διαφοροποιητικό παράγοντα στον βαθμό ικανοποίησης των φοιτητών από τις διάφορες δραστηριότητες στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτήτριες εκδηλώνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για συλλογή πληροφοριών που θα τις βοηθήσουν στις πανεπιστημιακές τους εργασίες (μ.ο. (φοιτητών)=2,75 μ.ο. (φοιτητριών)=3,88). Φαίνεται πως οι γυναίκες φοιτήτριες συνδυάζουν περισσότερο το internet με δραστηριότητες εντός πανεπιστημίου. Από την άλλη οι άντρες φοιτητές φαίνεται πως ικανοποιούνται περισσότερο από τα διαδικτυακά παιχνίδια, και κυρίως τα

παιχνίδια μάχης (μ.ο. (φοιτητών)=4,00 μ.ο. (φοιτητριών)=2,23) και προσομοιώσεων (μ.ο. (φοιτητών)=4,33 μ.ο. (φοιτητριών)=1,92). Τα μόνα παιχνίδια που ευχαριστούν εξίσου και τα δύο φύλα είναι τα παιχνίδια σκέψης. Οι διαφορές αυτές έρχονται να ενισχύσουν τα υπάρχοντα διαφυλικά στερεότυπα που θέλουν τις γυναίκες να ικανοποιούνται περισσότερο από την παροχή πληροφοριών που προσφέρει το διαδίκτυο με σκοπό τη βοήθεια στις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις και τους άντρες να ικανοποιούνται περισσότερο από τα διαδικτυακά παιχνίδια (Κατερέλος, 2007).

Όσον αφορά στο θέμα της ασφάλειας των φοιτητών στο διαδίκτυο, οι φοιτητές σε γενικές γραμμές αναγνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύει το internet και ξέρουν πώς να προστατευτούν. Γενικά, έχουν υιοθετήσει μια αρκετά υπεύθυνη συμπεριφορά και προστατεύουν τα προσωπικά τους δεδομένα από πιθανές κακόβουλες πηγές. Ως πιο σημαντικά προσωπικά δεδομένα θεωρούν τα οικονομικά και τραπεζικά τους στοιχεία (100% των φοιτητών), τα στοιχεία της ταυτότητάς τους (95,0% των φοιτητών), φωτογραφίες και βίντεο που αφορούν τους ίδιους ή άτομα του περιβάλλοντός τους (81,7% των φοιτητών) και δεδομένα που αφορούν την οικογένειά τους (98,3% των φοιτητών).

Στο θέμα της ασφάλειας, οι άντρες φοιτητές παρουσιάζονται περισσότερο ευαισθητοποιημένοι και με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και σιγουριά για τις γνώσεις τους στη προστασία προσωπικών στοιχείων. Ένας στους δύο θεωρεί πως είναι άριστα ενημερωμένος για τη σημασία αποστολής ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία (83,3%) δηλώνει πως δεν έχει αποστείλει ποτέ ευαίσθητα δεδομένα χωρίς προηγουμένως να τα ελέγξει. Από την άλλη το ποσοστό των άριστα ενημερωμένων γυναικών είναι μικρότερο (35,4%) ενώ παραπάνω από μια στις τρεις γυναίκες δηλώνει πως έχει αποστείλει έστω και σπάνια ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα χωρίς προηγούμενο έλεγχό τους.

Σχετικά με τις ριζοκίνδυνες συμπεριφορές στο internet φαίνεται πως οι φοιτητές δεν υιοθετούν ένα συγκεκριμένο είδος ριζοκίνδυνης συμπεριφοράς αλλά ούτε και είναι στη πλειοψηφία τους αποδέκτες άσχημης συμπεριφοράς στο διαδίκτυο. Η μόνη παράνομη πράξη στην οποία επιδίδεται το μεγαλύτερο μέρος των φοιτητών είναι το κατέβασμα παράνομων αρχείων. Τρεις στους τέσσερις φοιτητές δηλώνουν πως έχουν κατεβάσει παράνομα αρχεία μουσικής και ταινιών ενώ ένας στους δύο πως έχει κατεβάσει παράνομα εμπορικά προγράμματα.

Όσον αφορά στις διαφορές των δύο φύλων απέναντι στις ριψοκίνδυνες συμπεριφορές, ενώ δεν παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις, οι γυναίκες σε γενικές γραμμές εμφανίζονται να είναι ελαφρώς περισσότερο οι αποδέκτες τις άσχημης συμπεριφοράς ενώ οι άντρες εμφανίζονται οι πομποί της άσχημης συμπεριφοράς. Έτσι, μια στις τέσσερις γυναίκες έχει νιώσει άσχημα από το πώς τις φέρθηκαν μέσω internet ενώ ένας στους τέσσερις άντρες έχει ενοχλήσει κάποιον μέσω internet.

Οι φοιτητές θεωρούν πως το διαδίκτυο βοηθάει τις επιδόσεις τους στο πανεπιστήμιο και εκφράζουν μια θετική στάση απέναντι στην επίδραση του internet στην ακαδημαϊκή τους επίδοση σε ποσοστό 66,7%. Μόλις ένας στους πέντε θεωρεί πως το διαδίκτυο δεν έχει καμία επίδραση ενώ υπάρχει και ένα 11,7% των φοιτητών που πιστεύει πως το διαδίκτυο επιδρά κυρίως αρνητικά στις ακαδημαϊκές του επιδόσεις. Σχετικά με τα δύο φύλα, σημαντικό ποσοστό των αντρών (41,7%) δεν θεωρεί πως το διαδίκτυο έχει κάποια επίδραση στις επιδόσεις του στο πανεπιστήμιο ενώ υπάρχει και ένα 8,3% που δηλώνει πολύ αρνητική επίδραση. Αντιθέτως τρεις περίπου στις τέσσερις φοιτήτριες αξιολογούν πως το internet έχει επηρεάσει από θετικά έως πολύ θετικά τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Από τα παραπάνω φαίνεται πως οι γυναίκες χρησιμοποιούν περισσότερο το internet σαν εργαλείο βοήθειας στις πανεπιστημιακές τους δραστηριότητες βελτιώνοντας τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις ενώ οι άντρες φοιτητές το χρησιμοποιούν περισσότερο για δραστηριότητες εκτός πανεπιστημίου που είτε δεν επηρεάζουν την ακαδημαϊκή τους πορεία είτε τους αποσπούν από την ασχολία τους με της ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις.

6.2 Διαδικτυακός εθισμός – Προφίλ εθισμένου χρήστη

Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να διαμορφωθεί το προφίλ του εθισμένου χρήστη ανάλογα με τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει. Ο διαχωρισμός των χρηστών σε χρήστες χαμηλού, μέτριου και υψηλού κινδύνου έγινε αρχικά με βάση τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο Internet Addiction Test και τη βαθμολόγηση που δίνει η Young για τον εθισμό στο διαδίκτυο. Η πλειοψηφία των φοιτητών (90%) παρουσιάζεται να κάνει μια ισορροπημένη χρήση του internet καθώς κατατάσσεται στους χαμηλού κινδύνου χρήστες. Οι χαμηλού κινδύνου χρήστες σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο της Young είναι οι μέσοι χρήστες του διαδικτύου που μπορούν να ελέγχουν τη χρήση του. Οι άντρες φοιτητές

παρουσιάζον ελάχιστα πιο ανεβασμένα ποσοστά στις κατηγορίες μέτριου και υψηλού κινδύνου.

Σύμφωνα με την έρευνα το βασικότερο κριτήριο που διακρίνει τους φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου από τους υπόλοιπους φοιτητές είναι οι ώρες χρήσης του internet. Οι υψηλού κινδύνου φοιτητές χρησιμοποιούν το internet πάνω από τις διπλάσιες ώρες σε σχέση με τους μετρίου κινδύνου φοιτητές και πάνω από τις τετραπλάσιες ώρες σε σχέση με τους χαμηλού κινδύνου φοιτητές. Παράλληλα, φαίνεται πως η υπερβολική χρήση είναι μέρος της καθημερινότητάς τους καθώς τα ποσοστά της καθημερινής αλλά και της αδιάκοπης χρήσης του internet δεν διαφοροποιούνται.

Ακόμη, οι υψηλού κινδύνου φοιτητές δείχνουν ένα θαυμασμό απέναντι στους hackers και θεωρούν πολύ περισσότερο από τους άλλους φοιτητές πως οι hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το internet (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=6,50 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,50 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,80).

Όσον αφορά στις προτιμήσεις των φοιτητών στον internet, δεν φαίνεται οι υψηλού κινδύνου φοιτητές να εκδηλώνουν διαφορετικές προτιμήσεις από τους υπόλοιπους φοιτητές. Στο μόνο σημείο που διαφέρουν είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος για άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=1,50 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,25 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,48).

Ένα ακόμη σημαντικό κριτήριο διαφοροποίησης των φοιτητών υψηλού κινδύνου σχετίζεται με την επίδοσή τους στο πανεπιστήμιο. Οι φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου θεωρούν πως το internet έχει αρνητική επίδραση στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις, κάτι που δείχνει πως το διαδίκτυο τους αποσπά από την μελέτη τους για το πανεπιστήμιο. Αντιθέτως, οι φοιτητές που ανήκουν στις άλλες ομάδες θεωρούν πως το internet έχει επηρεάσει κατά μέσο όρο θετικά την επίδοσή τους στο πανεπιστήμιο τόσο γιατί δεν τους αποσπά από τη μελέτη τους όσο και γιατί το χρησιμοποιούν σαν βοήθημα στις πανεπιστημιακές τους εργασίες.

Πέρα από τις ώρες χρήσης και την αρνητική επίδραση που έχει το internet στις ακαδημαϊκές επιδόσεις των φοιτητών υψηλού κινδύνου, δεν κατέστη δυνατόν να εντοπιστούν άλλα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τις δραστηριότητες

των φοιτητών υψηλού κινδύνου στο internet, την ικανοποίηση τους από τις διάφορες υπηρεσίες του διαδικτύου και τα θέματα ασφάλειας στο internet με βάση το ερωτηματολόγιο της Young για τον εθισμό στο διαδίκτυο. Παράλληλα, κάποια ευρήματα έρχονται σε αντίθεση με άλλες έρευνες για τον εθισμό στο internet. Πιο συγκεκριμένα, οι υψηλού κινδύνου φοιτητές παρουσιάζονται να μην ικανοποιούνται καθόλου από τα διαδικτυακά παιχνίδια. Οι απαντήσεις τους για τον βαθμό ικανοποίησης από τα διάφορα διαδικτυακά παιχνίδια κυμαίνονται μεταξύ 1 και 2 κάτι που δείχνει την δυσαρέσκειά τους απέναντι στα online παιχνίδια τη στιγμή που οι μέσοι όροι του γενικού πληθυσμού κυμαίνονται από 2,40 έως 3,75. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με άλλες έρευνες που θεωρούν πως η κύρια ασχολία των εθισμένων στο διαδίκτυο είναι τα διαδικτυακά παιχνίδια (Anderson, 2001, Young, 1998).

Από την παραπάνω ανάλυση δεν πήραμε σημαντικά ευρήματα που να υποστηρίζουν πως άτομα τα οποία θεωρούνται παθολογικοί χρήστες του διαδικτύου σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο και τη βαθμολόγηση της Young παρουσιάζουν διαφορετικά κοινωνιο-ψυχολογικά χαρακτηριστικά που να τους διακρίνουν από τους υγιείς χρήστες. Προκειμένου να εντοπιστούν έστω και μικρές διαφοροποιήσεις μεταξύ των φοιτητών που κάνουν υπερβολική χρήση του internet έγινε προσπάθεια ομαδοποίησης των φοιτητών και με διαφορετικές μεθόδους. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης κατά συστάδες προκειμένου να δημιουργηθούν ομάδες που να είναι όσο πιο ομοιογενείς γίνεται στο εσωτερικό τους και όσο πιο διαφοροποιημένες μεταξύ τους. Αυτό σημαίνει πως οι φοιτητές που ανήκουν στην ίδια ομάδα απαντούν με τον ίδιο τρόπο και οι φοιτητές που ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες απαντούν με διαφορετικό τρόπο. Η μέθοδος της ανάλυσης κατά συστάδες χρησιμοποιήθηκε δύο φορές. Τη πρώτη φορά διατηρήθηκε ο αριθμός των ομάδων σε φοιτητές χαμηλού, μέτριου και υψηλού κινδύνου. Τα ποσοστά των φοιτητών που ανήκουν στη κάθε κατηγορία διαφοροποιούνται σε σχέση με τη προηγούμενη ομαδοποίηση. Τώρα η ομάδα χαμηλού κινδύνου συγκεντρώνει μόλις το 50% των φοιτητών, η ομάδα μέτριου κινδύνου το 40% και η ομάδα υψηλού κινδύνου το 10% .

Οι πιο σημαντικοί διαφοροποιητικοί παράγοντες μεταξύ των φοιτητών υψηλού κινδύνου και των φοιτητών μέτριου και χαμηλού κινδύνου παραμένουν. Έτσι οι υψηλού κινδύνου φοιτητές παρουσιάζονται να περνούν αρκετές ώρες στο internet καθημερινά και να θεωρούν πως το internet επηρεάζει αρνητικά την επίδοσή τους στο πανεπιστήμιο.

Τα σημεία που παρουσιάζονται ως καινούριοι διαφοροποιητικοί παράγοντες και σχετίζονται με τις προτιμήσεις και τις δραστηριότητες των φοιτητών στο internet, είναι πως οι φοιτητές υψηλού κινδύνου ενδιαφέρονται περισσότερο για την αποστολή και λήψη e-mail (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=4,00 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,67 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,00), τη γενική πλοήγηση στον Παγκόσμιο Ιστό (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=2,83 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,88 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,20) και τη γνωριμία με καινούρια πρόσωπα (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=3,50 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,63 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,73) σε σχέση με τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου. Η εντονότερη επιθυμία γνωριμίας με καινούρια πρόσωπα μέσω διαδικτύου των φοιτητών που ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου ερμηνεύει και τα υψηλότερα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι φοιτητές υψηλού κινδύνου στην ερώτηση σχετικά με το αν έχουν συναντήσει ποτέ από κοντά κάποιον που γνώρισαν από το internet. Το ποσοστό των φοιτητών που απάντησαν θετικά είναι δεκαπλάσιο σε σχέση με τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου (υψηλού κινδύνου=33,3% μέτριου κινδύνου=45,8% χαμηλού κινδύνου=3,3%).

Τη δεύτερη φορά που χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης κατά συστάδες οι ομάδες των φοιτητών περιορίστηκαν σε δύο: την ομάδα χαμηλού κινδύνου και την ομάδα μέτριου κινδύνου. Η μείωση του αριθμού των ομάδων έγινε με τη σκέψη ότι στην αρχική ομαδοποίηση που πραγματοποιήθηκε με βάση την βαθμολόγηση του ερωτηματολογίου ύπως τη δίνει η Young ο αριθμός των υποκειμένων που ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου είναι πολύ μικρός (3,3%). Επομένως, με βάση τη καινούρια ομαδοποίηση θεωρούμε πως οι φοιτητές της έρευνας βρίσκονται σε χαμηλό ή μέτριο κίνδυνο για κατάχρηση του διαδικτύου. Είναι εκπληκτικό πως και σε αυτή τη περίπτωση η μεγάλη πλειοψηφία των φοιτητών ανήκει στην ομάδα χαμηλού κινδύνου (86,7%) και μόνο το 13,3% χαρακτηρίζεται ως μέτριου κινδύνου.

Και πάλι οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις παρατηρούνται στις ώρες χρήσης του internet. Οι μέτριου κινδύνου φοιτητές χρησιμοποιούν τριπλάσιες σχεδόν ώρες το διαδίκτυο καθημερινά σε σχέση με τους χαμηλού κινδύνου φοιτητές ενώ έχουν καθίσει διπλάσιες σχεδόν ώρες αδιάκοπα μπροστά από το internet από τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου. Παράλληλα, οι μέτριου κινδύνου φοιτητές κρίνουν πως η επίδραση του διαδικτύου παίζει μάλλον αρνητικό ρόλο στην ακαδημαϊκή τους επίδοση ενώ οι χαμηλού κινδύνου μάλλον θετικό (μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,75 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=5,12). Ακόμη, η αποστολή και λήψη e-mail φαίνεται να προτιμάται περισσότερο από τους

φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα μέτριου κινδύνου (μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=4,13 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,25) όπως συνέβαινε και με τους υψηλού κινδύνου φοιτητές της προηγούμενης ομαδοποίησης. Αντίθετα με την αρχική ομαδοποίηση, οι μέτριου κινδύνου φοιτητές φαίνεται να ενδιαφέρονται περισσότερο για άντληση επιστημονικών γνώσεων γύρω από επιστημονικά θέματα από τους χαμηλού κινδύνου φοιτητές ($F=3,12$ $p<0,05$).

Ο καινούριος διαφοροποιητικός παράγοντας που παρατηρήθηκε με τη παρούσα ομαδοποίηση αφορά στη μεγαλύτερη προτίμηση που δείχνουν οι μέτριου κινδύνου φοιτητές στα chat rooms σε σχέση με τους φοιτητές που ανήκουν στην ομάδα χαμηλού κινδύνου (μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,63 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,46).

Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραπάνω προσπάθειες κατάταξης των φοιτητών σε ομάδες ανάλογα με το αν η χρήση που κάνουν στο διαδίκτυο θεωρείται παθολογική ή υγιής με βάση το ερωτηματολόγιο της Young, δεν μπορέσαμε να βρούμε σημαντικούς διαφοροποιητικούς παράγοντες ως προς τις προτιμήσεις των χρηστών και κυρίως τα θέματα ασφάλειας στο internet. Πιθανόν το ερωτηματολόγιο της Young να μην μπορεί να εντοπίζει με επιτυχία τους παθολογικούς χρήστες διακρίνοντάς τους από τους υγιείς. Για τον παραπάνω λόγο, στη συνέχεια έγινε προσπάθεια ομαδοποίησης των φοιτητών όχι πλέον με το ερωτηματολόγιο της Young αλλά με κριτήριο τον πιο σημαντικό διαφοροποιητικό παράγοντα που εντοπίστηκε σε όλες τις προηγούμενες ομαδοποιήσεις: τις ώρες καθημερινής χρήσης του internet. Πολλές είναι οι έρευνες που υποστηρίζουν πως τα βασικά κριτήρια διάκρισης των παθολογικών χρηστών είναι η υπερβολική χρήση του internet (Morahan-Martin & Schumacher, 2000. Anderson, 1997. Brenner, 1997. Scherer, 1997). Στη παρούσα έρευνα η ομαδοποίηση των φοιτητών ως προς τις ώρες καθημερινής χρήσης του internet έγινε ως εξής: οι φοιτητές που χρησιμοποιούν από μηδέν έως μιάμιση ώρα το internet στη καθημερινότητά τους χαρακτηρίστηκαν ως χαμηλού κινδύνου, οι φοιτητές που το χρησιμοποιούν από μιάμιση έως δύομιση ώρες χαρακτηρίστηκαν ως μέτριου κινδύνου και οι φοιτητές που το χρησιμοποιούν πάνω από δύομιση ώρες χαρακτηρίστηκαν ως υψηλού κινδύνου.

Με βάση τη παρούσα ομαδοποίηση, η πλειοψηφία εξακολουθεί να εντοπίζεται στην ομάδα χαμηλού κινδύνου (40%) ενώ οι ομάδα μέτριου και υψηλού κινδύνου μοιράζεται τα ίδια ποσοστά (29,5%).

Και πάλι οι φοιτητές υψηλού κινδύνου κρίνουν πως το internet έχει επηρεάσει μάλλον αρνητικά την ακαδημαϊκή τους επίδοση. Παράλληλα, εκφράζουν μεγαλύτερη προτίμηση σε σχέση με τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου στη γενική πλοήγηση (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=3,00 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,33 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,33), στην επαφή με τον χώρο της μουσικής (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=2,61 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,89 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=1,88), στα chat-rooms (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=4,56 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=4,44 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,63), και στα forums (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=3,06 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,89 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,08). Αντίθετα, ~~εκφράζουν μεγαλύτερη δυσαρέσκεια από τους φοιτητές χαμηλού κινδύνου απέναντι στα παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=1,67 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=2,67 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=2,75) και προσομοιώσεων αυτοκινήτου/μοτοσυκλέτας (μ.ο. (υψηλού κινδύνου)=2,00 μ.ο. (μέτριου κινδύνου)=3,11 μ.ο. (χαμηλού κινδύνου)=3,63).~~ Το παραπάνω εύρημα έρχεται σε αντίθεση με ευρήματα άλλων ερευνών που θέλουν τους παθολογικούς χρήστες να εκφράζουν έντονη προτίμηση στα διαδικτυακά παιχνίδια (Anderson, 2001. Young, 1998).

Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραπάνω ομαδοποιήσεις μπορεί να ειπωθεί συνοπτικά πως οι παθολογικοί χρήστες του συγκεκριμένου πληθυσμού (φοιτητές) περνούν αρκετές ώρες καθημερινά μπροστά στο internet κάτι που επιβεβαιώνεται και από τη προϋπάρχουσα βιβλιογραφία (Anderson, 2001. Morahan-Martin & Schumacher, 2000. Young, 1998). Κατά μέσο όρο, σύμφωνα με όλες τις ομαδοποιήσεις, οι παθολογικοί χρήστες ξοδεύουν περίπου 6,22 ώρες την ημέρα στο διαδίκτυο ενώ οι μη παθολογικοί χρήστες μόλις 1,76 ώρες.

Τα ενδιαφέροντα των εξαρτημένων χρηστών του δείγματος αναφέρονται κυρίως σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που δεν έχουν σχέση με ακαδημαϊκούς στόχους εύρημα που επιβεβαιώνεται και από τις έρευνες των Anderson (2001) και Young (1998). Κάποιες φορές απολαμβάνουν στο internet την πλοήγηση χωρίς συγκεκριμένο στόχο ενώ άλλες ενδιαφέρονται να γνωρίσουν καινούρια πρόσωπα και να κάνουν chatting, να μπουν σε forums για να ανταλλάξουν απόψεις με άλλα πρόσωπα, να ακούσουν μουσική και να κατεβάσουν μουσικά αρχεία ή να ασχοληθούν με τα e-mail τους. Η επιθυμία τους για γνωριμία και συνομιλία με καινούρια πρόσωπα στο internet τους εξάπτει τη περιέργεια και τους ωθεί να θέλουν να γνωρίσουν και στον 'πραγματικό κόσμο' τα πρόσωπα αυτά. Δρώντας παρακινδυνευμένα πολλοί από αυτούς συναντούν και offline τις διαδικτυακές

τους γνωριμίες. Τους εντυπωσιάζει η τεχνολογία του διαδικτύου και θεωρούν τους hackers πραγματικές μεγαλοφυΐες. Παραδόξως, φαίνεται να μην ενδιαφέρονται για τα online παιχνίδια. Το εύρημα αυτό αντικρούει ευρήματα άλλων ερευνών (Anderson, 2001. Young, 1998). Παράλληλα, αδιαφορούν και για την άντληση γνώσεων για επιστημονικά θέματα.

Γενικά, η έρευνα έδειξε πως οι παθολογικοί χρήστες του διαδικτύου χρησιμοποιούν καθημερινά αρκετές ώρες το internet για ψυχαγωγικούς λόγους. Αυτό τους αποσπά από τις καθημερινές τους υποχρεώσεις όπως τη μελέτη τους για το πανεπιστήμιο με αποτέλεσμα το internet να είναι γι' αυτούς ένας ανασταλτικός παράγοντας στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις κάτι που επιβεβαιώνεται και από τη διεθνή βιβλιογραφία (Anderson, 2001).

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας οι φοιτητές εμφανίζονται να κάνουν σε γενικές γραμμές μια ισορροπημένη χρήση του Internet και να αποφεύγουν τις υπερβολές. Συνδυάζουν το Internet τόσο με τη διασκέδασή τους όσο και με τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις. Έλκονται από την φανταστική διάσταση του κυβερνοχώρου και θεωρούν τους hackers ως μεγαλοφυΐες στη τεχνολογία του internet. Ωστόσο, αναγνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύει η χρήση του διαδικτύου και ξέρουν πώς να προστατευτούν από αυτούς. Δεν εκδηλώνουν ριψοκίνδυνες συμπεριφορές, παρά μόνο για να κατεβάσουν παράνομα αρχεία που σχετίζονται με τη διασκέδασή τους. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές ως προς τη συμπεριφορά απέναντι στη χρήση του διαδικτύου. Ίσως οι φοιτήτριες να βλέπουν το internet περισσότερο σαν ένα εργαλείο που τους παρέχει πολύτιμη πληροφόρηση και οι φοιτητές σαν ένα μέσο διασκέδασης. Παράλληλα, οι φοιτήτριες φαίνεται πως φοβούνται περισσότερο το διαδίκτυο και τους κινδύνους που ενέχει κάτι που πιθανόν προέρχεται από την μικρότερη ενημέρωσή τους πάνω σε θέματα ασφάλειας και προστασίας προσωπικών δεδομένων σε σχέση με τους φοιτητές.

Ποιές όμως διαφορές παρουσιάζουν οι φοιτητές που κάνουν υγιή χρήση του διαδικτύου σε σχέση με τους φοιτητές που χρησιμοποιούν παθολογικά το internet; Για να δοθεί απάντηση σε αυτό το ερώτημα έπρεπε αρχικά να διαχωριστεί το δείγμα στους υγιείς και στους παθολογικούς χρήστες κάτι που έγινε με τη χρήση του ερωτηματολογίου της Young, Internet Addiction Test. Το ερωτηματολόγιο και η βαθμολόγηση που έδωσε η Young για να διακρίνει το βαθμό επικινδυνότητας από τη χρήση του internet δεν έδωσαν αξιόλογα αποτελέσματα που να διακρίνουν τους φοιτητές-παθολογικούς χρήστες από τους φοιτητές-υγιείς χρήστες ως προς τις προτιμήσεις τους και τα θέματα ασφάλειας του διαδικτύου. Οι επόμενες δύο προσπάθειες που ακολούθησαν για ομαδοποίηση του δείγματος με διαφορετικές στατιστικές μεθόδους από τη βαθμολόγηση που δίνει η Young, έδωσαν πενιχρά αποτελέσματα για τις προτιμήσεις των φοιτητών-παθολογικών χρηστών και καθόλου αποτελέσματα για θέματα ασφάλειας που να τους διαχωρίζουν από τους φοιτητές-υγιείς χρήστες. Γενικά, οι φοιτητές-παθολογικοί χρήστες παρουσιάζονται να

περνούν αρκετές ώρες στο internet ασχολούμενοι είτε με την γενική πλοήγηση είτε με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που τους αποσπούν από τη μελέτη τους στο πανεπιστήμιο. Πέρα από τη διαφορά στο χρόνο που περνούν οι φοιτητές-παθολογικοί χρήστες στο internet, οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου δεν είναι και οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνται οι περισσότεροι φοιτητές; Παράλληλα, όπως μας λέει η διεθνής βιβλιογραφία οι παθολογικοί χρήστες δεν θα έπρεπε γενικά να εκδηλώνουν μια μεγαλύτερη προτίμηση στα διαδικτυακά παιχνίδια και να είναι πιο επιρρεπείς στις ριψοκίνδυνες συμπεριφορές; Αντιθέτως, φάνηκε πως οι φοιτητές-παθολογικοί χρήστες δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τα διαδικτυακά παιχνίδια ενώ δεν διαφέρουν ως προς την εκδήλωση ριψοκίνδυνων συμπεριφορών από τους φοιτητές-υγιείς χρήστες. Τα παραπάνω ευρήματα μας οδηγούν στην απόρριψη της αρχικής ερευνητικής υπόθεσης αλλά και στην αμφισβήτηση του ερωτηματολογίου της Young σαν ένα έγκυρο εργαλείο που να αξιολογεί και να διαχωρίζει τους παθολογικούς από τους υγιείς χρήστες του διαδικτύου.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αλλά και με ευρήματα από τη παγκόσμια βιβλιογραφία το ισχυρότερο κριτήριο για διάκριση μεταξύ παθολογικών και υγιών χρηστών είναι οι ώρες χρήσης του internet. Με βάση το παραπάνω κριτήριο έγινε καινούρια ομαδοποίηση των φοιτητών που να τους διακρίνει σε υγιείς και παθολογικούς χρήστες. Η καινούρια ομαδοποίηση έδωσε και πάλι προβάδισμα στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου σε βάρος της ακαδημαϊκής επίδοσης των φοιτητών που ασχολούνται υπερβολικά με το internet. Τα διαδικτυακά παιχνίδια φάνηκε να μην ενδιαφέρουν σημαντικά τους 'παθολογικούς' χρήστες και οι 'παθολογικοί' χρήστες δεν φάνηκε να διαφέρουν από τους 'υγιείς' χρήστες στην εκδήλωση ριψοκίνδυνων συμπεριφορών όπως έδειξαν και οι προηγούμενες ομαδοποιήσεις.

Τα παραπάνω μας οδηγούν στην αμφισβήτηση του ίδιου του διαδικτυακού εθισμού. Τόσοι ερευνητές και επιστήμονες μιλούν για ένα καινούριο φαινόμενο που εμφανίστηκε με την έλευση του διαδικτύου και σχετίζεται με την υπερβολική του χρήση δίνοντάς του μάλιστα διάφορες ονομασίες. Άλλοι μιλούν για 'παθολογική χρήση' του διαδικτύου, άλλοι για 'εξαρτημένη συμπεριφορά' από το διαδίκτυο και άλλοι χρησιμοποίησαν τον βαρύ όρο 'εθισμός' στο διαδίκτυο. Μήπως τελικά πολλοί ερευνητές και επιστήμονες από τον χώρο της υγείας έχουν τη τάση να δημιουργούν καινούριες διαγνωστικές κατηγορίες για οποιεσδήποτε συμπεριφορές κρίνουν ως επιζήμιες όπως υποστηρίζει ο Grohol (1999);

Γενικά, καλό θα ήταν το θέμα του εθισμού στο διαδίκτυο να επανεξεταστεί και να πραγματοποιηθούν περισσότερες έρευνες προκειμένου να επιβεβαιωθεί ή να απορριφθεί η ανάγκη ονομασίας μιας καινούριας διαγνωστικής κατηγορίας που να σχετίζεται με την υπερβολική χρήση του internet.

7.2. Προτάσεις

Η παρούσα έρευνα υπόκειται σε αρκετούς περιορισμούς καθώς το ίδιο το δείγμα είναι ευκαιριακό, η δειγματοληψία συμπτωματική και ο αριθμός των υποκειμένων μικρός. Παράλληλα, η διαδικασία συλλογής των δεδομένων θέτει εκ των πραγμάτων κάποιους περιορισμούς. Τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν πριν την έναρξη του μαθήματος των φοιτητών. Αυτό φανερώνει πως συμπληρώθηκαν από φοιτητές που παρακολουθούν τα μαθήματα και δείχνουν κάποιο ενδιαφέρον για τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις. Έτσι, στο δείγμα δεν συμπεριλήφθηκαν φοιτητές που πιθανόν αδιαφορούν για τα ακαδημαϊκά τους καθήκοντα και προτιμούν να βρίσκονται μπροστά από την οθόνη ενός υπολογιστή ασχολούμενοι με το διαδίκτυο για αρκετές ώρες τη μέρα. Επιπλέον, το δείγμα περιέλαβε φοιτητές από μια συγκεκριμένη σχολή της Αθήνας αποκλείοντας φοιτητές διαφορετικών σχολών που εντοπίζονται σε διαφορετικά μέρη της Ελλάδας ή ακόμη και σε διαφορετικά μέρη του κόσμου.

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω περιορισμούς, σημαντική κρίνεται η διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών που θα μελετήσουν την πιθανότητα ύπαρξης του εθισμού στο διαδίκτυο με διαφορετικά ψυχοτεχνικά μέσα, σε φοιτητές διάφορων σχολών στη Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο.

Η απόρριψη ή η επιβεβαίωση του εθισμού στο διαδίκτυο θα οδηγήσει στη καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου κάτι που θα βοηθήσει στον σχεδιασμό κατάλληλων θεραπευτικών-παρεμβατικών προγραμμάτων για τη καλύτερη αντιμετώπισή του.

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- American Psychiatric Association 2000, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*, 4th edn, Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Anderson, K. J. 2001, 'Internet addiction among college students: An exploratory study', *Journal of American College Health*, vol. 50, pp. 21-26.
- Armstrong, L., Phillips, J. G. & Saling, L. L. 2000, 'Potential detriments of heavier internet usage', *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 53, no. 4, pp. 537-550.
- Beard, K. W. & Wolf, E. M. 2001, 'Modification in the proposed diagnostic criteria for internet usage', *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 53, no. 4, pp. 537-550.
- Brenner, V. 1997, 'Parameters of internet use, abuse, and addiction: The first 90 days of the internet usage survey', *Psychological Reports*, vol. 80, pp. 879-882.
- Byrne, B. M. 1989, 'Multigroup comparisons and the assumption of equivalent construct validity across group: Methodological and substantive issues', *Multivariate Behavioral Research*, vol. 24, pp. 503-523.
- Chang, M. K., & Law S. P. M. 2008, 'Factor structure for Young's Internet Addiction Test: A confirmatory study, [Online] Available at: www.elsevier.com/locate/comphumbech (accessed on: April, 2008)
- Chen, K., Tarn, M. & Han, B. T. 2004, 'Internet dependency: Its impact on online behavioral patterns in ecommerce', *Human Systems Management*, vol. 23, pp. 49-58.
- Cheng, S. H., Weng, L. J., Su, Y. J., Wu, H. M., & Yang, P. F. 2003, 'Development of a Chinese Internet addiction scale and it's psychometric study', *Chinese Journal of Psychology*, vol. 45, no. 3, pp. 279-294.
- Chou, C. & Hsiao, M. C. 2000, 'Internet addiction, usage, gratification and pleasure experience: The Taiwan college student's case', *Computer Education*, vol. 35, no. 1, pp. 65-80.
- Cohen, R. J., Swerdlik, M. E. & Phillips, S. M. 1996, *Psychological testing: An introduction to tests and measurements*, 3rd edn, Mountain View, CA: Mayfield Publishing.
- Davis, R. A. 2000, 'A cognitive behavioral model of pathological internet use', [Online] Available at: <http://victoriapoint.com/piu.htm> (accessed on: October, 2008).

- Davis, R. A. 2001a, 'A cognitive behavioral model of pathological internet use', *Computers in Human Behavior*, vol. 17, no. 2, pp. 187-195.
- Davis, R. A. 2001b, 'Internet addicts think differently: An inventory of online cognitions', [Online] Available at: <http://www.internetaddiction.ca/scale.htm> (accessed on: October, 2008).
-
- Davis, R.A., Flett, G. L., & Besser, A. 2002, 'Validation of a new measure of problematic internet use: Implications for pre-employment screening', *CyberPsychology & Behavior*, vol. 5, no. 4, pp. 331-346.
- Erikson, E. 1966, *Identity: Youth and change*, Norton.
-
- Floyd, F. J., & Widaman, K. F. 1995, 'Factor analysis in the development and refinement of clinical assessment instruments', *Psychological Assessment*, vol. 7, no. 3, pp. 286-299.
- Fulkerson, J. A., Harrison, P. A., & Beebe, T. J. 1999, 'DSM-IV substance abuse and dependence: Are there really two dimensions of substance use disorders in adolescents?' *Addiction*, vol. 94, no. 4, pp. 495-506.
- Goldberg, I. 1996, 'Internet addiction. Electronic message posted to Research Discussion List', [Online] Available at: <http://www.cmhc.com/mlists/research/>
- Goldberg, I. 1997, 'Are you suffering from internet addiction disorder?' [Online] Available at: <http://www.iufc.indiana.edu/~brown/hyplan/addict.html> (accessed on: March, 2004).
- Griffiths, M. D. 1995, 'Technological addictions' *Clinical Psychology Forum*, vol. 76, pp. 14-19.
- Griffiths, M. D. 1998, 'Internet usage and 'internet addiction' in students and its implications for student learning', *Journal of Computer Assisted Learning*, vol. 15, pp. 89-91.
- Grohol, J. M. 1997, 'What's normal? How much is too much when spending time online?', [Online] Available at: www.grohol.com/archives/n100397.htm (accessed on October 2008).
- Grohol, J. M. 1999, 'Internet addiction guide', [Online] Available at: <http://www.psychcentral.com/netaddiction/> (accessed on October, 2008).
- Hall, A. S. & Parsons, J. 2001, 'Internet addiction: College student case study using best practices in cognitive behavior therapy' *Journal of Mental Health Counseling*, vol. 23, no. 4, pp. 312-327.
- Harrison, P. A., Fulkerson, J. A., & Beebe, T. J. 1998, 'DSM-IV substance use disorder criteria for adolescents: A critical examination based on a statewide school survey', *American Journal of Psychiatry*, vol. 155, no. 4, pp. 486-492.

- Jones, S. 2001, 'The internet goes to college: How students are living in the future with today's technology', [Online] Available at: <http://www.pewinternet.org/reports/toc.asp?Report=71> (accessed on: March, 2004).
- Jones, K. D. & Minatrea, N. B. 2001, 'The consequences of internet addiction: Implications for counseling practice', *Journal of Technology in Counseling*, vol. 2, no. 1, [Online] Available at: http://jtc.colstate.edu/vol2_1/Addiction.htm (accessed on: March, 2004).
- Kandell, J. J. 1998, 'Internet addiction on campus: The vulnerability of college students', *CyberPsychology & Behavior*, vol. 1, no 1, pp. 11-17.
- ~~Lewinsohn, P. M., Rohde, P., & Seeley, J. R. 1996, 'Alcohol consumption in high school adolescents: Frequency of use and dimensional structure of associated problems', *Addiction*, vol. 91, no. 3, pp. 375-390.~~
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. 1997, 'Incidence and correlates of pathological internet use', *Annual Convention of The American Psychological Association*, August, 1997.
- Morahan-Martin, & Schumacher, P. 2000, 'Incidence and correlates of pathological internet use among college students', *Computers in Human Behavior*, vol. 16, pp. 13-29.
- Rasmussen, S. 2000, *Addiction treatment: Theory and practice*. Sage, New York.
- Scherer, K. 1997, 'College life online: Healthy and unhealthy internet use' *Journal of College Student Development*, vol. 38, pp. 655-664.
- Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck, P. E., Khosla, U. M., & McElroy, S. L. 2000, 'Psychiatric features of individuals with problematic internet use', *Journal of Affective Disorders*, vol. 57, pp. 267-272.
- Smith, G. T., & McCarthy, D. M. 1995, 'Methodological considerations in the refinement of clinical assessment instruments', *Psychological Assessment*, vol. 7, no. 3, pp. 300-308.
- Stanton, J. M. 2002, 'Web addict or happy employee? Computer profile of the frequent internet user', *Communications of the ACM*, vol. 45, no. 1, pp. 55-59.
- Shotton, M. A. 1991, 'The costs and benefits of 'computer addiction'', *Behavior Information and Technology*, vol. 10, pp. 219-230.
- Suler, J. 1999, 'Healthy and pathological internet use', *CyberPsychology and Behavior*, vol. 2, pp. 385-394.
- Walther, J. B. 1999, 'Communication Addiction Disorder: Concern over media, behavior and effects' *Annual meeting of the American Psychological Association*, August, 1999.

Widyanto, L., & McMurrin, M. 2004, 'The psychometric properties of the Internet Addiction Test', *Cyberpsychology and Behavior*, vol. 7, no. 40, pp. 443-450.

Yang, C. K. 2001, 'Sociopsychiatric characteristics of adolescents who use computers to excess', *Acta Psychiatrica Scandinavica*, vol. 104, no. 3, pp. 217-222.

Yang, C. K., Choe, B. M., Baity, M., Lee, J. H., & Cho, J. S. 2005, 'SCL-90-R and 16PF profiles of senior high school students with excessive Internet use', *The Canadian Journal of Psychiatry*, vol. 50, no. 7, pp. 407-414.

Young, K. S. 1996, 'Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder' [Online] Available at: <http://www.netaddiction.com/articles/newdisorder.htm> (accessed on: October 2008).

Young, K. S. 1996, 'Psychology of computer use: xl. addictive use of the internet: a case that breaks the stereotype' *Psychological Reports*, vol. 79, pp. 899-90.

Young, K. S. 1998a, *Caught in the net: How to recognise the signs of Internet addiction and a winning strategy for recovery*, John Wiley, New York.

Young, K. S. 1998b, 'Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder', *CyberPsychology and Behavior*, vol. 1, no. 3, pp. 247-244.

Young, K. S. 1999, 'Internet addiction: Symptoms, evaluation, and treatment. L. VandeCreek & T. Jackson', *Innovations in Clinical Practice: A Source Book*, vol. 17, pp. 19-31.

Young, K. S. 2004, 'Internet addiction – A new clinical phenomenon and its consequences', *American Behavioral Scientist*, vol. 48, no. 4, pp. 402–415.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Κατερέλος, Ι. 2001, Δημιουργική και ασφαλής χρήση του Διαδίκτυο από νέους και νέες έως 18 ετών, *Πανελλαδική Εμπειρική έρευνα σε μαθητές/μαθήτριες Γυμνασίου και Λυκείου*, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακαλώ να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις

1. Φύλο: α) Άνδρας β) Γυναίκα

2. Ηλικία: _____

3. Δουλεύεις; α) Όχι β) Ναι

4. Μένεις α) Μόνος σου; β) Με την οικογένειά σου;

 γ) Άλλο _____ (Προσδιόρισε)

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες ερωτήσεις σχετικά με το Internet. Παρακαλώ να διαβάσετε προσεκτικά τις εκφωνήσεις και στη συνέχεια να απαντήσετε

5. Έχεις πρόσβαση στο Internet;

Ναι, δική μου	☐
Ναι, μέσω του Πανεπιστημίου	☐
Ναι από Internet Cafe	☐
Ναι, μέσω κάποιου φίλου/φίλης	☐
Όχι, αλλά ξέρω αρκετά	☐
Όχι, αλλά με ενδιαφέρει	☐
Όχι, ούτε με ενδιαφέρει	☐
Όχι, τι είναι αυτό;	☐

6. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες απόψεις σχετικά με το Internet.

Σημείωσε από το 1-7 κατά πόσον συμφωνείς: **1=Διαφωνώ απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Μάλλον διαφωνώ, 4= Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ, 5= Μάλλον συμφωνώ, 6= Συμφωνώ, 7= Συμφωνώ απόλυτα**

Τελικά, ότι είσαι στο Internet είσαι και στην πραγματική ζωή	☐
Οι φίλοι/ες που κάνεις στο Internet είναι καλύτεροι από αυτούς στην πραγματική ζωή	☐
Στο Internet οι άνθρωποι εκφράζουν αυτό που θα ήθελαν να είναι και όχι αυτό που είναι πραγματικά	☐
Κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από το Internet	☐
Στο Internet δεν υπάρχουν πραγματικοί θάνατοι, βιασμοί, ληστείες, σκοτωμοί, πόλεμοι κτλ. ο καθένας κάνει ό,τι θέλει με μηδενικό κόστος	☐
Ο κίνδυνος να μπερδευτεί κάποιος/α και να νομίσει ότι μπορεί να κάνει στην πραγματική ζωή ό,τι κάνει και στο Internet είναι ανύπαρκτος	☐
Οι Hackers είναι πραγματικές μεγαλοφυΐες που ασχολούνται με το Internet	☐
Όσοι δεν καταλαβαίνουν το Internet επειδή δεν μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, είναι αυτοί που το κατακρίνουν	☐
Κάποιος που ασχολείται με το Internet όλη την ώρα είναι αντικοινωνικός	☐

7. 1α. Γενικά, πόσες ώρες ασχολείσαι με το Internet μια καθημερινή ημέρα;

7. 1β. Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή;

7. 1γ. Πόσες ώρες έχεις καθίσει αδιάκοπα μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ενώ είσαι στο Internet;

8. Πόσο σου αρέσουν οι παρακάτω δραστηριότητες όταν είσαι στο Internet;

Βάλε αριθμούς από 1-5: 1= Καθόλου, 2= Λίγο, 3= Μέτρια (ούτε λίγο ούτε πολύ), 4= Πολύ, 5= Πάρα πολύ

Η γενική πλοήγηση (σερφάρισμα), χωρίς συγκεκριμένο στόχο	
Η επαφή με το χώρο της μουσικής που σου αρέσει	
Η επαφή με το χώρο του κινηματογράφου	
Η επαφή με το χώρο του βιβλίου	
Η συλλογή πληροφοριών για πανεπιστημιακές εργασίες	
Η συλλογή πληροφοριών για μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες	
Τα Chats	
Η λήψη και αποστολή e-mail	
Η ενημέρωση	
Η άντληση γνώσεων σχετικών με επιστημονικά θέματα	
Η άντληση γνώσεων σχετικών με τεχνικά θέματα αυτο-εκπαίδευσης	
Η συμμετοχή σε χώρους συζητήσεων (forum) (ανταλλαγή απόψεων-αρχείων)	

9. Ποια είναι η άποψή σου για τα παρακάτω διαδικτυακά παιχνίδια:

Βάλε αριθμούς από 1-5: 1= Δεν μου αρέσουν καθόλου, 2= Δεν μου αρέσουν, 3= Αδιάφορα, 4=Μου αρέσουν, 5= Μου αρέσουν πάρα πολύ

Παιχνίδια σκέψης	
Παιχνίδια μάχης	
Παιχνίδια ρόλων	
Παιχνίδια περιπέτειας	
Παιχνίδια στρατηγικής	
Παιχνίδια προσομοιώσεων αυτοκινήτου/μοτοσυκλέτας	
Παιχνίδια αθλητικών προσομοιώσεων	

10. Πόσο ικανοποιημένος είσαι από τις παρακάτω δραστηριότητες όταν είσαι στο Internet;

Βάλε αριθμούς από 1-5: 1= Δυσανεστημένος, 2= Μάλλον δυσανεστημένος, 3= Αδιάφορος (ούτε δυσανεστημένος ούτε ευχαριστημένος), 4= Μάλλον ευχαριστημένος, 5= Ευχαριστημένος

επιστημονικές γνώσεις	
βοήθεια σε πανεπιστημιακές εργασίες	
ενημέρωση	
δυνατότητες για αγορές	
γνωριμίες με πρόσωπα	
διαφημίσεις	
παιχνίδι μέσω διαδικτύου	
ποικιλία που προσφέρει	

11. Απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις με βάση τη συμπεριφορά σου ή την συμπεριφορά των άλλων όταν είσαι στο Internet:

	Ναι	Όχι	Αδιάφορο
Έχεις ενοχλήσει κάποιον ή κάποια, μέσω Internet;			
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς φέρθηκαν εσύ ο ίδιος/α σε κάποιον/κάποια μέσω Internet;			
Έχεις νιώσει άσχημα για το πώς σου φέρθηκαν μέσω Internet;			
Έχεις συναντήσει από κοντά κάποιον/κάποια από αυτούς/αυτές που γνώρισες στο Internet;			
Ένωσες ότι γίνεσαι θύμα απάτης μέσω Internet;			
Έχεις "κατεβάσει" αρχεία μουσικής ή ταινίες από το Internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;			
Έχεις "κατεβάσει" εμπορικά προγράμματα από το Internet χωρίς να πληρώσεις, δηλαδή παράνομα;			

12. Έχεις γνώση της σημασίας να στέλνεις προσωπικά & οικογενειακά στοιχεία και δεδομένα μέσω διαδικτύου;

Καθόλου	
Πολύ λίγο	
Μάλλον λίγο	
Μέτρια	
Μάλλον αρκετά	
Πολύ καλά	
Άριστα	

13. Έχεις αποστείλει τέτοια στοιχεία/δεδομένα όταν σου ζητήθηκαν από πηγές του Internet χωρίς να τα ελέγξεις πριν;

Ποτέ	☐
Σπάνια	☐
Μερικές φορές	☐
Συχνά	☐
Πάντα	☐

14. Πόση προστασία πιστεύεις ότι χρειάζονται τα παρακάτω:

	Χρειάζονται πολύ προστασία	Χρειάζονται κάποια προστασία	Αδιάφορο
Στοιχεία της ταυτότητάς σου;	☐	☐	☐
Δεδομένα για προτιμήσεις σου, τα πιστεύω σου;	☐	☐	☐
Φωτογραφίες και Βίντεο που αφορούν εσένα ή άτομα του περιβάλλοντός σου;	☐	☐	☐
Δεδομένα που αφορούν την οικογένειά σου;	☐	☐	☐
Οικονομικά και τραπεζικά στοιχεία των γονιών σου για να κάνεις αγορές, να πληρώσεις συνδρομές κλπ.	☐	☐	☐

14. Πώς έχει επηρεάσει την ακαδημαϊκή σου επίδοση το Internet;

Πολύ αρνητικά	☐
Αρνητικά	☐
Μάλλον αρνητικά	☐
Καθόλου	☐
Μάλλον θετικά	☐
Θετικά	☐
Πολύ θετικά	☐

15. Στις παρακάτω ερωτήσεις στη πρώτη στήλη απάντησε **πόσο συχνά σου συμβαίνουν** οι διάφορες καταστάσεις.

Βάλε αριθμούς από το 1-6: 1= Ποτέ, 2= Σπάνια, 3= Που και που, 4= Αρκετά συχνά, 5= Συχνά, 6=Πάντα

	Πόσο συχνά σου συμβαίνει
Πόσο συχνά χρησιμοποιείς το Internet περισσότερο απ' ότι είχες προγραμματίσει;	
Πόσο συχνά παραμελείς τις καθημερινές σου δουλειές για να έχεις περισσότερο χρόνο στο Internet;	
Πόσο συχνά προτιμάς το Internet από τη παρέα των φίλων σου;	
Πόσο συχνά κάνεις γνωριμίες μέσω Internet;	
Πόσο συχνά σου κάνουν παρατήρηση οι γύρω σου (συγγενείς, φίλοι) για τον χρόνο που περνάς στο Internet;	
Πόσο συχνά παίρνεις χαμηλούς βαθμούς στο Πανεπιστήμιο ή παραμελείς το διάβασμά σου επειδή ξοδεύεις πολύ χρόνο στο Internet;	
Πόσο συχνά κοιτάς τα e-mail σου πριν κάνεις κάτι άλλο;	
Πόσο συχνά δεν είσαι επιμελής/παραγωγικός στο Πανεπιστήμιο εξαιτίας του Internet;	
Πόσο συχνά είσαι μυστικοπαθής και κρύβεις ό,τι κάνεις στο Internet, όταν σε ρωτάνε οι άλλοι;	
Πόσο συχνά σκέφτεσαι το Internet όταν προσπαθείς να αποφύγεις άλλες δυσάρεστες	

σκέψεις που σε αναστατώνουν;	
Πόσο συχνά βλέπεις τον εαυτό σου να περιμένει πώς και πώς να μπει στο Internet;	
Πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή σου χωρίς το Internet δεν θα ήταν χαρούμενη;	
Πόσο συχνά θυμώνεις, εκνευρίζεσαι ή φωνάζεις όταν σε ενοχλούν την ώρα που είσαι στο Internet;	
Πόσο συχνά κοιμάσαι λιγότερο επειδή ήσουν στο Internet;	
Πόσο συχνά όταν κάνεις κάτι άλλο σκέφτεσαι το Internet και πόσο ωραίο θα ήταν να μπορούσες άμεσα να μπει;	
Πόσο συχνά βρίσκεις τον εαυτό σου να λέει “λίγα λεπτά ακόμα” όταν είσαι στο Internet;	
Πόσο συχνά προσπαθείς να μειώσεις τον χρόνο που είσαι στο Internet και αποτυγχάνεις;	
Πόσο συχνά κρύβεις πόση ώρα ήσουν στο Internet;	
Πόσο συχνά προτιμάς να είσαι στο Internet από το να κάνεις παρέα με φίλους;	
Πόσο συχνά νιώθεις κατάθλιψη, άγχος ή στεναχώρια, τα οποία σου φεύγουν μόλις μπεις στο Internet;	